

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 79 · 23. mai
Sesjonen 2018–2019

Møte torsdag den 23. mai 2019 kl. 10

President: Eva Kristin Hansen

Dagsorden (nr. 79):

1. Innstilling fra Stortingets presidentskap om å nedsette et utvalg for å utrede Stortingets kontrollfunksjon
(Innst. 271 S (2018–2019))
2. Redegjørelse av utviklingsministeren om utviklingspolitikk
3. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i skipsarbeidsloven mv. og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 258/2018 av 5. desember 2018 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv (EU) 2015/1794 om arbeidsrettigheter for sjøfolk
(Innst. 251 S (2018–2019), jf. Prop. 49 LS (2018–2019))
4. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i skipsarbeidsloven mv. og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 258/2018 av 5. desember 2018 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv (EU) 2015/1794 om arbeidsrettigheter for sjøfolk
(Innst. 250 L (2018–2019), jf. Prop. 49 LS (2018–2019))
5. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 215/2018 av 26. oktober 2018 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2014/67/EU om håndheving av utsendingsdirektivet og endring av IMI-forordningen (håndhevingsdirektivet)
(Innst. 277 S (2018–2019), jf. Prop. 56 S (2018–2019))
6. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om to representantforslag som omhandler arbeidsavklaringspenger, samt varighetsbegrensningen i arbeidsavklaringsperioden
(Innst. 266 S (2018–2019), jf. Dokument 8:80 S (2018–2019) og Dokument 8:85 S (2018–2019))
7. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Kristoffer Robin Haug om å gjøre ordningen med brukerstyrt personlig assistanse reell for alle
(Innst. 273 S (2018–2019), jf. Dokument 8:87 S (2018–2019))
8. Interpellasjon fra representanten Elise Bjørnebekk-Waagen til eldre- og folkehelseministeren:
«I 2017 startet en tiårig satsing (2017–2027) på kommunalt folkehelsearbeid, som resultat av et forslag fremmet gjennom Folkehelsemeldingen av 2015, Program for folkehelsearbeid i kommunene. Satsingen skulle bidra til en langsiktig styrking av

kommunenenes arbeid med å fremme befolkningens helse og livskvalitet. Barn og unge, psykisk helse og rusforebygging er sentrale tema. Agder-fylkene, Oslo, Vestfold, Oppland og Østfold har deltatt i programmet fra oppstarten i 2017. På bakgrunn av tilsagn om tilskudd har det blitt startet opp tiltak. For å finansiere en utvidelse av Program for folkehelsearbeid i kommunene har Agder-fylkene, Oslo, Vestfold, Oppland og Østfold fått en reduksjon i tilskuddet. En konsekvens av kutt i tilskuddet er at tiltak rettet mot barn og unge vurderes avvirket. Mener statsråden at kutt i Program for folkehelsearbeid i kommunene bidrar til langsiktighet og forutsigbarhet i folkehelsearbeidet?»

9. Interpellasjon fra representanten Tuva Moflag til eldre- og folkehelseministeren:
«De aller fleste eldre ønsker å bo hjemme så lenge som mulig og være sjef i eget liv. Hjemmesituasjonen må være trygg og den som bor hjemme, må ha mulighet til sosialt liv og kontakt med andre. Skal flere eldre kunne bo trygt hjemme, må tilbudet av boliger egnet for eldre bli langt bedre. Hva har statsråden gjort for å sikre nye boformer og nye finansieringsordninger for boliger til eldre, slik at behovet for sykehjemsplass utsettes?»
10. Referat
Presidenten: Det foreligger to permisjonssøknader:
 - fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Lise *Christoffersen* i tiden fra og med 28. mai til og med 1. juni for å delta i oppdrag for Europarådets parlamentariske forsamling i Skopje
 - fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Jorodd *Asphjell* i dagene 28. og 29. mai for å delta i møter i Nordisk råd på Grønland

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden slik:
For Buskerud fylke: Anne *Sandum* 28.–29. mai
For Sør-Trøndelag: Kristian *Torve* 28.–29. mai

Sak nr. 1 [10:00:57]

Innstilling fra Stortingets presidentskap om å nedsette et utvalg for å utrede Stortingets kontrollfunksjon
(Innst. 271 S (2018–2019))

Presidenten: Presidenten vil foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe.

Videre vil presidenten foreslå at det ikke blir gitt anledning til replikker, og at de som måtte tegne seg på ta-

lerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Stortingspresident Tone Wilhelmsen Trøen [10:01:36]: Spørsmål knyttet til Stortingets kontrollfunksjon er jevnlig gjenstand for debatt i offentligheten så vel som i Stortingets organer, politiske partier og ulike fagmiljøer. Stortinget har derfor ved flere tidligere anledninger tatt opp sider ved Stortingets kontrollfunksjoner til prinsipiell utredning og debatt.

Det siste eksemplet på en bred gjennomgang av slike spørsmål var Frøiland-utvalget, som ble nedsatt av presidentskapet i 2000. Det har i løpet av de snart 20 årene som er gått, oppstått nye behov for å evaluere praksis eller revidere regelverk knyttet til Stortingets kontrollfunksjon på en rekke punkter. I tillegg synliggjorde arbeidet i kjølvannet av Riksrevisjonens rapport om byggeprosjektet Prinsens gate 26 et behov for å se nærmere på bl.a. revisjon og kontroll av Stortingets administrasjon. Presidentskapet har på denne bakgrunn drøftet spørsmålet om å nedsette et nytt utvalg med kontroll- og konstitusjonskomiteen og partiene på Stortinget. Det er en felles oppfatning at tiden nå er moden for en ny gjennomgang av utvalgte spørsmål.

Presidentskapet foreslår derfor at Stortinget nedsetter et nytt utvalg for å utrede Stortingets kontrollfunksjon. I innstillingen inviteres også Stortinget til å vedta et mandat for arbeidet.

Ett hovedtema i forslaget til mandat er utvalgte spørsmål knyttet til kontrollvirksomheten i regi av Stortinget selv, herunder enkelte sider ved kontroll- og konstitusjonskomiteens saksområder, ansvarsområder og arbeidsmåter, evaluering av bestemmelser i Stortingets forretningsorden om mindretallsrettigheter i komiteene, forholdet mellom kontroll- og konstitusjonskomiteen og fagkomiteene og spørsmål knyttet til innsynsrett i forvaltningens dokumenter for komiteene og for enkeltpersoner.

Et annet hovedtema er ordningen med anmodningsvedtak, herunder om det er behov for å regulere denne vedtaksformen nærmere, samt behandlingsmåten for regjeringens meldinger om oppfølging av slike vedtak.

Et tredje hovedtema er regelverket for parlamentariske granskingskommisjoner, hvor det er behov for mer detaljerte rammer for arbeidet enn det som er gitt i dag.

Et fjerde hovedtema er enkelte utvalgte problemstillinger knyttet til Stortingets eksterne kontrollorganer. Det foreslås at utvalget bes om å se på organenes organisatoriske og administrative tilknytning til Stortinget, utarbeide ny lov for Sivilombudsmannen i tråd med kontroll- og konstitusjonskomiteens føringer i innstil-

lingen som ble behandlet i Stortinget for to uker siden samt vurdere om det bør gis en egen lov for Ombudsmannnemnda for Forsvaret.

Det siste forslaget til hovedtema gjelder revisjon og kontroll av Stortingets administrasjon. Mulige innretninger av fremtidige kontrollsystemer for Stortingets administrasjon ble drøftet i rapporten til Stortingets presidentskap fra arbeidsgruppen for oppfølging av Riksrevisjonens rapport om byggeprosjektet. Ved behandlingen av denne rapporten mente presidentskapet det var nødvendig å få på plass mer effektive rutiner for kontroll og revisjon av administrasjonens virksomhet, men at dette var et spørsmål som krevde ytterligere utredning.

Det foreslås ikke at utvalget skal vurdere Riksrevisjonens virksomhet mer generelt, herunder Riksrevisjonens kontrollvirksomhet overfor forvaltningen. Presidentskapet vil imidlertid i løpet av inneværende stortingsperiode komme tilbake med en sak om å nedsette et eget utvalg til å gjennomgå lov om Riksrevisjonen og Riksrevisjonens virksomhet mer generelt. Presidentskapet foreslår at dette utvalget gis frist ut januar 2021. Det gjør det mulig for Stortinget å behandle utvalgets rapport innen utgangen av inneværende stortingsperiode. Dersom utvalget ønsker å fremme forslag til grunnlovsendringer som kan fremsettes i inneværende stortingsperiode, kan utvalget avgi en delrapport med forslag til endringer i Grunnloven innen utgangen av august 2020.

I innstillingen foreslås det at presidentskapet får fullmakt til å oppnevne leder og medlemmer av utvalget i forståelse med kontroll- og konstitusjonskomiteen. Alle partigrupper vil bli invitert til å delta i arbeidet. For å ivareta hensynet til forholdsmessighet vil de to største partiene få anledning til å oppnevne to stortingsrepresentanter, mens de øvrige partiene gis anledning til å oppnevne én stortingsrepresentant hver. I tillegg skal utvalget ha tre til fem medlemmer med faglig kompetanse innen jus, samfunnsvitenskap og samfunnsøkonomi eller revisorfag.

Jeg vil med dette råde Stortinget til å treffe vedtak om å nedsette et utvalg til å utrede Stortingets kontrollfunksjon i tråd med innstillingen fra presidentskapet.

Carl I. Hagen (FrP) [10:06:24]: Jeg vil gjerne få berømme presidentskapet og kontroll- og konstitusjonskomiteen for initiativet som nå er tatt for å nedsette et utvalg til å se på Stortingets kontrollfunksjoner. Jeg er blant dem som all min politiske tid har hevdet at Stortinget har tre hovedoppgaver: å være lovgivende, bevilgende og kontrollerende myndighet. Kontrollen med den store statsforvaltningen er meget, meget viktig, og kontrollen med at Stortingets vedtak blir fulgt opp på en god måte, er også meget, meget viktig.

Jeg er glad for at dette utvalget settes ned. Jeg hadde også gleden av å være med i Frøiland-utvalget, som stortingspresidenten nevnte, og som gjorde et skikkelig arbeid, men mye har endret seg på de omtrent 20 årene som er gått, og da er det på tide at man ser på kontrollfunksjonen på nytt.

Jeg er også glad for at man har nevnt å se på den administrative og organisatoriske oppbyggingen av Stortingets eksterne organisasjoner – det er viktig – der særlig én oppbygging minner om tiden for flere hundre år siden. Vi har to slike i Norge: Norges Banks oppbygging, der styreleder også er daglig leder, og Riksrevisjonen, der lederen av kollegiet også er daglig leder. Det er det absolutt grunn til å vurdere på nytt og kanskje se på om disse ulike eksterne organene burde ha en likeartet oppbygging med et styre som har som hovedoppgave å ansette og eventuelt avskjedige daglig leder, slik det er i mange bedrifter. En av styrenes viktigste oppgaver der er å ansette daglig leder, men også å fjerne daglig leder når det viser seg å være behov for det.

Det at man også kan se på den oppbyggingen, synes jeg er veldig viktig og på tide når vi ser den smule uro som har vært i Riksrevisjonen. Jeg forstår på stortingspresidenten at presidentskapet kommer tilbake med et annet utvalg som spesielt skal se på lov om Riksrevisjonen. Jeg håper det eventuelt kan vurderes fremskyndet noe, da det er et relativt klart behov for å se på den institusjonen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [10:09:00]

Redegjørelse av utviklingsministeren om utviklingspolitikk

Statsråd Dag-Inge Ulstein [10:09:24]: Regjeringsplattformen fra Granavolden slår fast at 2030-agendaen og forpliktelsen til å oppfylle bærekraftsmålene er vårt hovedspor i utviklingspolitikken. Det er også vårt viktigste verktøy for å angripe de underliggende årsakene til vedvarende fattigdom, konflikter, ekstremisme og klimautfordringer.

Bærekraftsagendaen definerer utvikling som et nasjonalt ansvar. Ansvaret for å eie og lede utviklingen plasseres klart hos nasjonale myndigheter. Uten fungerende stater og institusjoner i utviklingslandene vil det heller ikke være mulig å nå målene. Skal vi få slutt på all ekstrem fattigdom, bekjempe sult og sørge for helse og utdanning for alle, er hovedgrepet å bidra til at landenes egne myndigheter kan greie å ta dette ansvaret selv. Dette er et hovedmål for norsk utviklingspolitikk. Gjennom flere tiår har mottakerorientering og mottakeransvar

vært bærende prinsipper for norsk utviklingspolitikk. Utviklingssamarbeid handler altså ikke om enkeltprosjekter drevet av giverland. Regjeringens mål må være å støtte opp under landenes egen politikk og institusjoner. Derfor arbeider vi nå med å tydeliggjøre partnerlandsordningen, og vi utarbeider også egne strategier for alle partnerland.

I det følgende vil jeg legge hovedvekten på nye initiativer i utviklingspolitikken. En rekke helt sentrale elementer i vår utviklingspolitikk vil derfor i mindre grad bli berørt. La meg derfor understreke at de tematiske hovedlinjene og de geografiske satsingsområdene ligger fast. Det samme gjør de fire tverrgående hensynene – menneskerettigheter, kvinners rettigheter og likestilling, klima og miljø og antikorrupsjon.

Regjeringen har imidlertid forpliktet seg til en sterkere fattigdomsorientering. Bistanden skal mer målrettet gå til dem som trenger det mest. For tre uker siden fikk vi OECDs statistikk for global bistand. Den viser at i 2018 sank bistanden til de minst utviklede landene – de såkalte MUL-landene – med 4 pst. Det betyr at det har vært en nedgang i seks av de syv siste årene. Det er svært alvorlig når vi vet at 2030-agendaen forplikter oss til det motsatte: å vinne kampen mot ekstrem fattigdom. Fra norsk side går vi derfor i motsatt retning og øker MUL-landenes andel. Dette innebærer bl.a. styrket innsats i Afrika sør for Sahara. Som kjent finner vi 33 av verdens 47 minst utviklede land nettopp i denne regionen.

Mye er oppnådd de siste tiårene. Levealderen har økt betydelig. Spedbarnsdødeligheten er kraftig redusert. Ekstrem fattigdom er halvert. Aldri har flere fått de nødvendige vaksiner. Aldri har flere gått på skole. Det viser at målrettet innsats gir resultater, selv om mye fortsatt gjenstår.

Regjeringen vil fortsette kampen for at alle barn skal få utdanning av god kvalitet. Utdanning er en grunnleggende forutsetning for å redusere fattigdom, skape vekst og bidra til utvikling. Siden 2013 har regjeringen mer enn doblet bevilgningene til utdanning. Ikke minst er jenters utdanning av stor viktighet, og anført av statsministeren og hennes internasjonale engasjement på feltet vil vi videreføre vår sterke innsats. I år er det satt av i overkant av 3,7 mrd. kr til utdanning. Dette gir resultater, også for de mest sårbare. Et eksempel er Education Cannot Wait-programmet, der vi sammen med bl.a. UNICEF har bidratt til skolegang til over 1,3 millioner barn i Jemen.

Regjeringen vil sørge for at Norge fortsatt er et ledende land i det internasjonale helsearbeidet. Det trengs, for det er fortsatt slik at halvparten av verdens befolkning ikke har tilgang til grunnleggende helsetjenester. Det gjør at selv enkle sykdommer blir farlige og skaper mye unødig lidelse. I inneværende år vil regjerin-

gen bruke om lag 4,8 mrd. kr på helseområdet. Det redder liv og bidrar til å bygge og forsterke fundamentet for økonomisk og menneskelig utvikling i fattige land.

Dette er en innsats som gir resultater. Vaksinealliansen GAVI har fra 2000 til 2017 bidratt til å redde mer enn 10 millioner menneskeliv og er på vei til å nå målet om å vaksinere 300 millioner barn i perioden 2016–2020. Det vil redde mellom fem og seks millioner barneliv. Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria har bidratt til å redde 12 millioner liv i perioden 2013–2018. Tuberkulose er fortsatt den sykdommen som tar flest liv i verden. Derfor vil vi bruke vår innflytelse til å gi dette området mer oppmerksomhet og forsterket ressursinnsats, bl.a. gjennom forskning på nye og mer barnetilpassede medikamenter.

Mindre påaktet enn sykdommer som tuberkulose, malaria og hiv er ikke-smittsomme sykdommer. 70 pst. av alle dødsfall i verden skyldes denne gruppen sykdommer, og de er en sterkt medvirkende årsak til kronisk fattigdom.

I tråd med Stortingets uttalte ønske har vi derfor igangsatt et arbeid med en strategi for innsatsen mot ikke-smittsomme sykdommer. De viktigste er hjerte- og karsykdommer, kreft, kroniske luftveissykdommer, diabetes og mentale sykdommer. Når det gjelder dette siste – global mental helse – er det et felt som får lite oppmerksomhet. 85 pst. av personer med psykiske lidelser i utviklingsland får ingen behandling overhodet.

Under mitt nylige besøk til det østlige Kongo ble jeg fortalt hvordan hele lokalsamfunn er sterkt traumatiserte etter årtier med vold, konflikt og massive overgrep mot sivilbefolkningen. Det sier seg selv at i slike situasjoner vil man vanskelig kunne skape grunnlag for varig utvikling uten også å ta tak i denne dimensjonen.

Regjeringen styrker også innsatsen for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter og er på god vei til å innfri løftet fra 2017 om å øke dette feltet med 700 mill. kr innen 2020.

Internasjonalt opplever vi nå et økende press mot sivilsamfunnsorganisasjoner. Dette går hånd i hånd med en annen urovekkende tendens: Det multilaterale systemet er under press. Ledende land synes i økende grad å foretrekke alenegang. Jeg skal i det følgende ikke bruke mye plass på vår multilaterale innsats. Regjeringen legger i juni fram en melding til Stortinget om det multilaterale arbeidet. Her vil også disse trendene og tendensene bli drøftet. Men når vi diskuterer utviklingspolitikk, er det viktig at vi er bevisste på at det landskapet vi beveger oss i, har endret seg betydelig bare på få år.

Vi står nå overfor en kraft som jobber mot oss, og som truer med å ødelegge store deler av vår utviklingsinnsats. Den vil undergrave våre muligheter til å nå bærekraftsmålene. Det er snakk om klimaendringene – det som

gjørne kalles «the great development destroyer», den store utviklingsødeleggeren, og med god grunn.

Klimaendringene er her, og de rammer fryktelig skjævt. Det er de som har bidratt aller minst til klimaendringene, som blir rammet aller hardest. Det er de fattigste landene som vil tape mest på klimaendringene. Ifølge FN fordrives årlig 26 millioner mennesker fra sine hjem som følge av de samme klimaendringer. Innen 2030 risikerer vi derfor at ytterligere 100 millioner mennesker skyves ut i ekstrem fattigdom av den samme årsaken.

FNs generalsekretær sier det slik: Klimaendringene beveger seg raskere enn det vi gjør.

Endringene i form av økte temperaturer, hyppigere og mer langvarige tørkeperioder og stadig mer ekstreme vær-situasjoner bidrar til å undergrave vår samlede utviklingsinnsats. Dette tvinger oss til å måtte rette innsatsen mot to fronter. På den ene siden må vi iverksette tiltak for å redusere utslipp av skadelige klimagasser. På den andre siden må vi drive tilpasning til de endringene som allerede har funnet sted, og effektivisere arbeidet med å forebygge kommende katastrofer.

La meg ta det første først. Klima og miljø har lenge vært en sentral prioritering for regjeringen. Samlet er det satt av 6,8 mrd. kr over bistandsbudsjettet for 2019 til tiltak innen klima, miljø, hav og fornybar energi. Som uttalt i Granvolden-plattformen, vil regjeringen øke støtten til klimafinansiering. Vi har de siste årene doblet satsingen på fornybar energi, økt bevilgningene til Norfunds investeringer i fornybar energi, økt bevilgningen til klima- og skoginitiativet, økt satsingen på matsikkerhet, og regjeringen vil foreslå å doble det norske bidraget til Det grønne klimafondet fra 400 mill. kr til 800 mill. kr fra 2020.

Produksjon og bruk av energi står for to tredjedeler av utslippene av klimagasser. Det viser hvor viktig det er å redusere bruk av fossil energi framover. Kull er den største bidragsyteren til global temperaturøkning. Rask utfasing av kull er derfor avgjørende for å nå klimamålene. Regjeringen har satt i gang et arbeid for å se nærmere på hvordan vi kan bidra til at utviklingsland ikke låses i nye kullkraftinvesteringer og at eksisterende kullkraft fases ut.

I 2018 manglet 838 millioner mennesker tilgang til elektrisitet, og 3 milliarder mangler trygt brensel til koking. Vi er ikke i rute for å nå energimålene i 2030. Norge vil bidra gjennom utbygging av fornybar energiproduksjon, med Norfund som hovedvirkemiddel. Norfund har så langt investert 10,9 mrd. kr – 49 pst. av investeringsporteføljen – i fornybar energi, særlig innen vannkraft. Økt energitilgang er som kjent også helt avgjørende for at jobbskaping og vekst i produksjonssektoren skal kunne finne sted.

Videre øker regjeringen støtten til energitilgang for privatpersoner/husholdninger og til næringsliv og produktiv virksomhet. Støtte til bruk av bedre kokeovner vil være en viktig del av dette. Det er store helsemessige konsekvenser av innendørs luftforurensning – mer enn fire millioner dødsfall kan unngås. Slik sett vil denne innsatsen også være et viktig bidrag i regjeringens økte innsats for bekjempelse av ikke-smittsomme sykdommer.

Tilgang til energi for de mest sårbare vil bli prioritert. Studier utført av FN viser at husholdninger som har personer med funksjonsnedsettelse, bruker 50 pst. mer på energi, har lavere tilgang til elektrisitet og at de helsemessige konsekvensene er mer alvorlige.

Framtiden er en kombinasjon av nettstrøm og distribuerte løsninger. Stortinget har i forbindelse med behandlingen av budsjettet for 2019 anmodet regjeringen om å

«utrede ulike modeller for, og komme tilbake med en vurdering av, en garantiordning for fornybar energi i utviklingsland, og redegjøre for dette senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2019».

Jeg vil komme tilbake til Stortinget med en nærmere redegjørelse for dette arbeidet.

Vi må også intensivere vårt arbeid på det andre frontavsnittet – tilpasning til de klimaendringene som allerede har funnet sted, og forebygging av naturkatastrofer. Gjør vi ikke det, vil vi se at en stadig større andel av resultatene av vår utviklingsinnsats bokstavelig talt blir skylt på havet.

Etter mange år med framgang på feltet, har vi de tre siste årene opplevd at sult igjen er på frammarsj. Derfor gjør regjeringen nå klimatilpasning, forebygging og sultbekjempelse til et helt sentralt element i utviklingsarbeidet.

Gjennom prosjekter som skoginitiativet og vår tydelige støtte til fornybar energi har vi vist vei. Men dette har også medført at vår innsats i stor grad har vært fokusert om utslippsreducerende tiltak. Det er en målsetting innenfor klimakonvensjonen at støtten skal være balansert mellom utslippsreducerende tiltak på den ene siden og tilpasning og katastroforebygging på den andre siden.

Som vi alle vet: Skal vi nå bærekraftsmålene, holder det ikke med å fortsette som i dag. Innsatsen må akselereres. Gjennom en betydelig økning i vår innsats for klimatilpasning, forebygging og sultbekjempelse vil regjeringen gjøre dette til et hovedelement i norsk utviklingsarbeid. Gjennom det understøtter vi også vårt forsterkede arbeid for matsikkerhet. Gjennom forebygging bidrar vi til å sikre at ikke allerede oppnådde resultater går tapt, og vi skaper en bedre balanse i vår

klimaportefølje mellom utslippsreduksjon på den ene siden og tilpasning og forebygging på den andre siden.

Forebygging er også et felt der man får svært mye tilbake for innsatsen. Beregninger fra FNs utviklingsprogram – UNDP – viser at hver investerte krone i forebygging medfører 7 kr spart i humanitær bistand. Tilpasning og forebygging går også til kjernen i en av de store utfordringene vi står overfor som utviklingsaktører – forholdet mellom humanitær innsats og langsiktig utvikling. God forebygging vil redusere omfanget av kriser.

Med dette som bakgrunn har vi igangsatt arbeidet med en strategi for klimatilpasning, forebygging og bekjempelse av sult. Omfang, innretning og kanaler vil regjeringen komme tilbake til i forbindelse med framleggelsen av budsjettet i høst.

Det som allerede er klart, er at landbruk og matsikkerhet vil være en helt sentral del av disse tiltakene. Dette er nært knyttet til bærekraftsmål nr. 2 om å utrydde sult. På dette området går vi dessverre i feil retning. I 2018 hadde mer enn 820 millioner mennesker usikker eller begrenset tilgang til mat. Ett av tre barn i lavinntektsland er veksthemmet. Nesten halvparten av dødsfallene blant barn under fem år skyldes nettopp underernæring.

Syv av ti av de fattigste i verden lever på landsbygda i utviklingsland. Bærekraftig produksjonsøkning for småskalaprodusenter er derfor avgjørende for å nå nettopp disse bærekraftsmålene. Tall fra Verdensbanken viser da også at støtte til å skape vekst i landbruket kan være to til fire ganger så effektiv fattigdomsbekjempelse som støtte til andre sektorer. Kvinner spiller en avgjørende rolle innen småskala matproduksjon i utviklingsland, men har ofte begrensede rettigheter. Det ligger et stort potensial i å styrke deres stilling og rettigheter. Derfor er dette en prioritet i regjeringens arbeid med landbruk og matsikkerhet.

Det er komplekse årsakssammenhenger bak den økende matusikkerheten. Den gir seg ulike utslag, fra akutt sult til kronisk eller periodisk feil- eller underernæring. Det er direkte utfordringer med matproduksjon, såfrø og jorderosjon, vannressurser som ikke strekker til og matsvinn. Alt dette forsterkes selvsagt ytterligere av klimaendringene.

Regjeringens kommende handlingsplan om mat, miljø og mennesker kobler disse ulike faktorene. Gjennom handlingsplanen ønsker vi å rette fokuset mot matproduksjon, markeder, ernæring og styresett. Å koble matens verdikjeder til bl.a. klimaendringer, handel, demografi, forebygging og politisk utvikling, gjør Norge til et foregangsland. Det er få, hvis noen, andre land som har utviklet en slik plan for utenriks- og utviklingspolitikken.

De neste 30 årene vil verdens befolkning vokse med 2 milliarder mennesker. Skal vi lykkes med å sikre tilstrekkelig mattilgang for en sterkt voksende befolkning, vil også de marine økosystemene være avgjørende. Gjennom regjeringens brede havsatsing leverer vi viktige bidrag til dette.

Den styrkede innsatsen for matsikkerhet vil skje i tett samarbeid med andre fagdepartementer, landbrukssektoren og sivilt samfunn. I dette inngår også oppfølging av Stortingets bestilling om å se på landbruk for utvikling som en komponent i Kunnskapsbanken.

Bærekraftsmålene omfatter alle land og berører alle deler av samfunnet. Da må vi også ha et blikk for sammenhengene mellom utviklingspolitikken og det vi foretar oss på andre politikkområder. Norge etterlater seg et fotavtrykk globalt som har konsekvenser for både oppfyllelsen av bærekraftsmålene og utviklingslandenes egen situasjon. Skal bærekraftsmålene nås, kreves det samordning av nasjonale ressurser.

OECD understreker behovet for samarbeid på tvers av tradisjonelle siloer for i størst mulig grad å sikre at de ulike innsatsene støtter opp om hverandre.

Regjeringen oppnevnte i 2018 et samstemthetsforum. Det ledes av UD i samarbeid med Klima- og miljødepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Finansdepartementet. Formålet er å bidra til at norsk politikk på relevante politikkområder samsvarer med utviklingspolitiske målsettinger.

I forumet møter representanter fra frivillige organisasjoner, akademia, privat sektor, arbeidslivsorganisasjonene og departementene til jevnlig konsultasjoner om den samstemthetsreformen som Stortinget har bedt om.

Årets rapport til Stortinget skal handle om klima og miljø. Det vil alltid være dilemmaer knyttet til dette temaet. Men vi mener det er viktig å få disse dilemmaene opp på bordet, synliggjøre dem og drøfte hvordan de best kan løses. Her har samstemthetsutvalget en viktig rolle. Rapporten vil inngå i Utenriksdepartementets budsjettproposisjon.

Hva er så status for 2030-agendaen når det gjenstår et drøyt tiår til 2030? FNs generalsekretær Guterres har vært klar: Vi er ikke i rute for å nå bærekraftsmålene. Den gode nyheten er at målene fortsatt er innenfor rekkevidde. Men for å nå dem må vi akselerere innsatsen betydelig.

Nasjonal ressursmobilisering er en helt avgjørende utfordring. Verdens samlede utviklingsstøtte – ODA – utgjorde i 2018 149 mrd. dollar. Ifølge FNs beregninger vil man trenge 18 ganger dette beløpet årlig fram til 2030 for å nå målene. Dette finansieringsgapet vil ikke kunne fylles med bistandsmidler. Til denne massive ressursmobiliseringen som kreves, trenger vi det jeg vil kal-

le de store pengene, og de finner vi ikke først og fremst i de rike landenes utviklingsbudsjetter.

Igjen: 2030-agendaen slår fast at utvikling er et nasjonalt ansvar. Like fullt har rike land også et ansvar for å bidra til at målene nås. Anslag viser at rundt 70 pst. av de nødvendige ressursene for å nå bærekraftsmålene må komme fra utviklingslandene selv. Derfor ser regjeringen det som avgjørende å bidra til å bygge systemer og institusjoner som sikrer at fellesskapet på en fornuftig, rettferdig og forutsigbar måte sikres en rimelig andel av de verdiene som skapes i utviklingsland. Dette er også et av de mest sentrale grepene i utviklingsarbeidet.

La meg få komme med et eksempel som godt illustrerer forholdet mellom utviklingsstøtte og de store pengene. Norges samlede bistand til Bangladesh i tiårsperioden 2009 til 2018 var 799 mill. kr. I samme periode har telekomselskaper i Bangladesh som har Telenor som majoritetsaksjonær, betalt over 60 mrd. kr i skatt til den bangladeshiske stat.

Regjeringen planlegger å bruke 300 mill. kr i 2019 for å bidra til at land får bedre skattesystemer. Med dette når vi våre forpliktelser i Addis Tax Initiative ett år før tiden. Det er en god investering. Vi har eksempler på prosjekter der hver krone vi har brukt i skattebistand, har reist så mye som 100 kr mer i offentlige inntekter. Igjen illustrerer dette forholdet mellom bistand og de store pengene og hvordan bistanden – brukt riktig – kan virke katalytisk.

Det er tydelig påvist at et ineffektivt skattesystem er dårlig for alle, men verst er det for kvinner. Et godt skattesystem kan være et viktig bidrag til kvinnefrigjøring. Med gode skattesystem kan velferdsstaten bygges ut – og velferdsstaten bidrar til at kvinners liv blir bedre.

Økte skatteinntekter er imidlertid ikke i seg selv veien til velferd og fordeling. Men det er en viktig forutsetning. En annen forutsetning er selvsagt at det er koblet med politisk vilje til å bruke disse pengene til befolkningens beste. Dette siste er noe vi aldri kan ta for gitt.

Jeg vil bruke litt tid på et annet aspekt ved ressursmobilisering. Regjeringen og Stortinget står samlet i arbeidet for å bidra til å stoppe ulovlig kapitalflyt mellom land. Det er en stor styrke. Det gir oss en mulighet til å være tydelige på at dette er noe som utgjør en fare for samfunn, liv og helse for befolkningen i de fleste land.

Å anslå omfanget av ulovlig kapitalflyt blir fort en veldig teknisk diskusjon. De ulike studiene spriker, men har det til felles at det er snakk om enorme summer. Anslag viser at det bare i tapte skatteinntekter kan dreie seg om mer enn dobbelt så mye som årlig samlet global utviklingsstøtte. Viktigere er det kanskje å rette oppmerksomheten mot konsekvensene av nettopp disse pengestrømmene. Det handler om kvinner som må bære den største byrden når velferdsstaten ikke finnes.

Det handler om barn som ikke får gått på skole fordi staten ikke har penger i kassen. Det handler om mennesker som dør for tidlig fordi de ikke får den mest grunnleggende helsehjelp.

Det er tapte penger for utvikling. Det er tydelig påvist at ulovlig kapitalflyt bidrar til økt ulikhet og utarmer statens mulighet til å tilby grunnleggende tjenester for befolkningen sin.

Men disse pengestrømmene er mye mer enn tapte penger som kunne gått til utvikling. Ulovlig kapitalflyt bidrar til at selve samfunnskontrakten forvitrer og at det som måtte finnes av demokratiske institusjoner, undermineres. Det muliggjør miljøkriminalitet, slaveri, menneskehandel, korrupsjon og terrorisme. Disse pengestrømmene fører til at seriøse næringslivsaktører vegrer seg for å investere. Kort sagt: De bidrar til å undergrave hele vår utviklingsinnsats.

For å nå bærekraftsmålene er det avgjørende at vi får kanalisert disse pengestrømmene inn i lovlige former slik at de kan bidra i den nødvendige nasjonale ressursmobiliseringen. Bekjempelsen av ulovlig kapitalflyt og korrupsjon er derfor en sentral prioritering for regjeringen.

La meg også nevne at fra juli overtar Norge formannskapet i FNs økonomiske og sosiale råd – ECO-SOC. En hovedsak for det norske formannskapet vil være nettopp finansiering for utvikling.

Et tredje aspekt ved nasjonal ressursmobilisering er privat sektors rolle og jobbskaping. Tidligere i år var jeg i Etiopia. Der ble jeg fortalt at det må skapes to millioner jobber årlig for å kunne ta unna for de store ungdomskullene som melder seg på arbeidsmarkedet. Afrika sør for Sahara som et hele vil trenge 20 millioner nye jobber årlig for å holde tritt med befolkningsveksten. Det gjør at i årene framover må veksten i antall arbeidsplasser mer enn dobles i forhold til de to foregående tiårene. Skal vi nå bærekraftsmålene, er det avgjørende at man lykkes her.

Men jobbskaping handler også om noe langt mer enn mulighetene til å skaffe borgerne et anstendig arbeid, og at staten gjennom dette sikres skatteinntekter som kan finansiere offentlige tjenester. Stadig voksende ungdomskull uten jobbutsikter og framtidshåp er, som vi alle vet, en oppskrift på sosial uro og i ytterste instans samfunnsoppløsning.

De mange nye jobbene som trengs, vil i all vesentlighet måtte komme i privat sektor. Derfor har regjeringen styrket innsatsen for næringsutvikling og jobbskaping med 290 mill. kr i årets budsjett, og vi viderefører vårt strategiske samarbeid med norsk og internasjonalt næringsliv. Norfund er blant våre viktigste instrumenter i arbeidet med næringsutvikling.

Privat sektor skaper arbeidsplasser, men for at bærekraftsmålene skal nås, er det en forutsetning at privat

sektor opptre ansvarlig. Bedrifter har en sentral rolle i å høyne standarden for arbeidsliv og menneskerettigheter i landene de engasjerer seg i. Regjeringen forventer at norske selskaper i sitt virke globalt følger opp og etterlever FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter og OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper.

Avgjørende for at seriøse private aktører skal investere, er gode, forutsigbare rammevilkår. Dette er da også et hovedelement i regjeringens arbeid med jobbskaping. Slik sett henger dette også tett sammen med innsatsen vår på skattefeltet og vårt arbeid med bekjempelse av ulovlig kapitalflyt og korrupsjon.

Land i utvikling trenger jobber, men for at næringslivet skal finne det interessant å investere, må de ha tilgang på arbeidskraft med relevante kvalifikasjoner. Derfor styrker vi innsatsen for yrkesfaglig opplæring i inneværende år.

Vi er midt i en digital revolusjon som grunnleggende endrer hvordan vi forholder oss til hverandre, og hvordan vi organiserer våre samfunn. Vi kommuniserer på nye måter, og kunstig intelligens, automatisering og robotisering har blitt en del av vårt dagligliv.

Digitalisering åpner for store muligheter, også i utviklingspolitikken. Gjort riktig kan ny teknologi effektivt bidra til fattigdomsreduksjon blant dem som trenger det mest, og gi marginaliserte grupper styrkede muligheter til aktivt å delta i samfunnet. Grunnleggende infrastruktur i utviklingsland, gode rammevilkår og reguleringer samt digitale ferdigheter er avgjørende for å lykkes.

Under mitt nylige besøk til Myanmar så jeg hvordan World Food Programme og UNICEF har iverksatt utviklingsprosjekter hvor bruk av ny teknologi bidrar til framgang innen helse og utdanning. At innbyggerne i utviklingsland får ta del i den digitale revolusjonen, vil være avgjørende for å nå bærekraftsmålene. Vi vil derfor i høstsesjonen legge fram en stortingsmelding om digitalisering i utviklingspolitikken.

Helt sentral i 2030-agendaen er setningen «Leaving no one behind» – at ingen skal utelates. Begrepet går til kjernen i et grunnleggende premiss i den kristne og humanistiske tradisjon; alle har det samme menneskeverdet uavhengig av evner, ferdigheter, tro eller legning. Men det går også til kjernen i menneskerettighetene, slik disse er nedfelt i internasjonale, forpliktende konvensjoner.

Altfor mange opplever at det ikke er slik. En tredjedel av verdens barn med funksjonsnedsettelse får ingen utdanning overhodet. Mange lever farlig på grunn av sin personlige tro, andre på grunn av sin seksuelle legning.

Makter vi ikke å gi disse gruppene de samme mulighetene som andre, når vi heller ikke bærekraftsmålene.

Derfor vil dette være en av regjeringens hovedprioriteter. Jeg vil her ta for meg noen av de særlig sårbare grupper: de som utsettes for slaveri og menneskehandel, jenter som utsettes for skadelige skikker, og mennesker med funksjonsnedsettelse.

Den internasjonale arbeidsorganisasjonen, ILO, har anslått at over 40 millioner mennesker lever under det som kan kalles slaverilignende forhold. Menneskehandel, tvangsarbeid, gjeldsarbeid, grovt barnarbeid og tvangsekteskap inngår i betegnelsen.

Slaverilignende tilstander eksisterer i de fleste leverandørkjeder i de fleste land. Vi finner det i coltangruvene i Kongo, i tekstilindustrien i Asia, på tomatjordene i Sør-Italia og i bilvaskerier i Oslo. Ifølge ILO generer moderne slaveri 150 mrd. dollar årlig i ulovlig profitt i den private økonomien.

Moderne slaveri er i dag en av verdens raskest voksende menneskerettighetsutfordringer, samtidig som det er en av de største utfordringene for vår globale økonomi.

Bærekraftsmålene sier også noe om dette og inkluderer et mål om at alle verdens land må:

«Treffe umiddelbare og effektive tiltak for å avskaffe tvangsarbeid, få slutt på moderne slaveri og menneskehandel og sikre at de verste formene for barnarbeid forbyes og avskaffes, herunder rekruttering og bruk av barnesoldater, samt avskaffe alle former for barnarbeid innen 2025».

Granavolden-plattformen slår fast at Norge skal trappe opp innsatsen mot moderne slaveri og samle dette i et nytt bistandsprogram. Vi har satt ned en ressursgruppe med de fremste ekspertene og sentrale organisasjoner på feltet, og vi er i gang med en utredning for å finne fram til hvordan Norge på en mest mulig helhetlig og effektiv måte kan bidra i bekjempelsen av moderne slaveri.

Det antas at verden har et underskudd på 126 millioner jenter og kvinner. Den skadelige skikken «preferanse for sønner» er en av de viktigste årsakene til underskuddet. Dette er et sterkt uttrykk for diskriminering av jenter og kvinner og må ses som en følge av den lave statusen og verdien mange samfunn tilskriver jentebarn, sammenlignet med guttebarn. For å ta tak i dette må vi rette en innsats mot de underliggende årsakene og forsøke å påvirke strukturelle samfunnsforhold og sosiale normer som diskriminerer jenter og kvinner. Dette arbeidet pågår på mange arenaer og med mange ulike partnere, fra støtte til multilaterale organisasjoner, sivilsamfunnsorganisasjoner og gjennom normativ innsats i FN.

Vi utarbeider nå en ny strategi for det internasjonale arbeidet mot skadelige skikker, som omfatter barne- og tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og preferanse for sønner. Gjennom RNB har regjeringen avsatt ytterligere

44 mill. kr til FNs innsats på dette feltet. Samlet gir dette 110 mill. kr. Dette kommer i tillegg til Norads støtte til sivilsamfunnsorganisasjonenes arbeid på feltet.

Dette arbeidet er selvsagt tett forbundet med vårt allerede betydelige engasjement knyttet til seksuell og reprodusert helse og rettigheter, for som representanten Hadia Tajik formulerte det i et spørsmål til meg om barneekteskap tidligere i vår, handler dette også om kunnskap om egen kropp og rettigheter. Og jeg kunne legge til: Dypest sett handler det om menneskeverd og menneskesyn. Det er en strategi som vil bli lansert i løpet av året.

Om lag 15 pst. av verdens befolkning lever med ulik grad av funksjonsnedsettelse, hvorav mer enn 80 pst. – rundt 800 millioner mennesker – bor i utviklingsland. Tallet ventes å stige til det dobbelte innen 2050.

FN har dokumentert at personer med funksjonsnedsettelse havner nederst på alle utviklingsparametre. De møter barrierer, diskriminering og stigmatisering som hindrer dem i å få del i den framgangen som skjer på mange områder for mennesker uten funksjonsnedsettelse. Videre er det store utfordringer knyttet til data rundt personer med funksjonsnedsettelse og behovene deres. Mange er ikke registrert ved fødselen, og det er begrenset med data om deres tilgang til sosiale tjenester.

Det anslås at rundt halvparten av barn med funksjonsnedsettelse i lavinntektsland ikke går på skole. De som går på skole, møter ofte store hindre i form av manglende tilrettelegging. Slik er det i de fleste sektorer.

Ja, det vil koste å gi personer med funksjonsnedsettelse de samme rettighetene som funksjonsfriske. Men denne utgiften er også en investering. Den internasjonale arbeidsorganisasjonen, ILO, har beregnet at manglende inkludering av personer med funksjonsnedsettelse har en kostnad på opptil 7 pst. av BNP i lav- og mellominntektsland.

Men vel så viktig: Dette er utfordringer som går til kjernen i bærekraftsmålenes prinsipp om at ingen skal utelukkes. Store grupper er ekskludert fra de tjenester og ordninger som funksjonsfriske kan ta for gitt. Dette handler om mennesker som opplever at deres grunnleggende menneskerettigheter ikke oppfylles. Og igjen: Dypest sett handler det om menneskeverd og menneskesyn.

Vi har lenge hatt et sterkt engasjement for disse gruppene. Lykkes vi ikke med å gi disse muligheter til å løfte seg, når vi heller ikke målene. Derfor ønsker regjeringen å styrke denne innsatsen ytterligere, i første omgang med en ekstrabevilgning på 100 mill. kr i inneværende år, kanalisert gjennom Norads støtte til sivilsamfunn. Partnerskapet med sivilsamfunnet er en nøkkel for å lykkes i å inkludere også de mest sårbare.

Norsk utviklingssamarbeid nyter bred folkelig støtte. Ifølge SSBs undersøkelser støtter mer enn 90 pst. av befolkningen opp om bistanden. Uten det ville det ikke være politisk mulig å sette av 1 pst. av BNI til vår utviklingsinnsats. Det sterke, folkelige engasjementet har en lang tradisjon og mange forklaringer. En viktig faktor er sivilsamfunnets sterke rolle i norsk utviklingssamarbeid.

Nærmere en fjerdedel av norsk utviklingsstøtte kanaliseres gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner. Sivilsamfunnets engasjement, mobiliseringsevne og verdifulle innsikt i hva som egentlig skjer der ute på bakken, er ikke bare et viktig korrektiv, men også en inspirasjon til å ta tak i problemer som mange kanskje ville mene at lille Norge ikke kan løfte og lede på egen hånd.

Minekonvensjonen og konvensjonen om klaseamunisjon er internasjonale avtaler som uten tvil har bidratt til å spare tusenvis av menneskeliv. Uten et sivilsamfunn som trykket på, mobiliserte og ga oss fakta fra feltet, ville de kanskje aldri blitt til.

Det pågående arbeidet mot marin forsøpling ville ikke hatt den kraften og oppslutningen vi ser, uten innsatsen fra sivilt samfunn. Konvensjonen om funksjonshemmedes rettigheter er nok et viktig eksempel på hvordan sivilsamfunnet setter en sak på dagsordenen, følger den helt fram til den vedtas som internasjonal lov og så påser at reglene faktisk respekteres og etterlevs.

Sivilsamfunnsorganisasjonene vil også være helt sentrale partnere i innsatsen for sårbare grupper. Regjeringen har på denne bakgrunn besluttet å øke støtten til sivilsamfunnsorganisasjonene ytterligere.

Et sterkt sivilsamfunn er en grunnleggende forutsetning for ethvert levende demokrati. Tendensen de senere år er urovekkende. Vi ser i mange land at sivilsamfunnets handlingsrom snevres inn. Å fremme demokrati og menneskerettigheter er i økende grad en risikoaktivitet. Sivilsamfunn opplever stadig oftere så vel juridiske restriksjoner som direkte vold. Dessverre er dette en global trend, som nå også gjør seg gjeldende på vårt eget kontinent.

Her tror jeg ikke det finnes noen raske løsninger. Vi må fortsette å bruke vår innflytelse for å sikre sivilt samfunn reell deltakelse i politiske prosesser, i samarbeidsland og i multilaterale fora, i tråd med prinsippene i bærekraftsmålene og menneskerettighetene. Og vi skal fortsette å støtte opp om sivilsamfunnets viktige rolle i utviklingsarbeidet.

Bistanden har hjulpet mange enkeltmennesker. Den har lindret sult, sørget for vaksiner, sikret utdanning, kurert sykdommer og reddet millioner av liv. Samtidig er det grunnleggende målet for bistanden å bidra til varige samfunnsendringer som setter de fattige lan-

dene i stand til selv å levere befolkningen grunnleggende tjenester.

La det være klart: Å skape varig utvikling i noen av verdens fattigste, mest konfliktherjede og sårbare områder er nødvendigvis forbundet med risiko. Ting vil ikke alltid gå som planlagt. Prosjekter vil tidvis mislykkes. Det skjer faktisk fra tid til annen også i vårt eget høyt utviklede og avanserte samfunn.

1 pst. av BNI er mye penger. Da skal fellesskapet vite at vi gjør vårt ytterste for å benytte disse midlene på en mest mulig effektiv måte, og kunne stole på at vi vil lære av våre erfaringer. Norske skattebetalere må kunne legge til grunn at det er resultater, ikke gode intensjoner, som gjelder. De må kunne vite at effektivitet styrer prioriteringene, og at det som ikke fungerer, legges bort.

Resultatfokuset i utviklingssamarbeidet er derfor blitt styrket de seinere år. Vi arbeider nå med opprettelsen av en resultatportal. Målsettingen med dette er å bedre allmennhetens innsikt i hvordan vi forvalter fellesskapets midler. Det vil også styrke mulighetene til å lære av erfaringer, og vi skaper et bedre grunnlag for en løpende debatt. Dette er avgjørende både for resultatoppnåelse og for å opprettholde utviklingssamarbeidets legitimitet i befolkningen. Derfor er dette et arbeid vi vil prioritere.

Avgjørende for å lykkes er også at vi har et best mulig kunnskapsgrunnlag for de planer, strategier og prosjekter vi igangsetter. Her er vårt tette samspill med forskningsmiljøene av stor betydning. Dette er viktig ikke bare for å sikre et best mulig beslutningsgrunnlag, men også for muligheten til å underlegge resultatene den nødvendige vurdering og evaluering. Støtte til utviklingslandenes egne forskningsmiljøer er også viktig. Derfor bruker regjeringen i overkant av 1,1 mrd. kr over utviklingsbudsjettet årlig på forskning.

Utviklingssamarbeidet er i stor endring, og bistandsbudsjettet har økt betydelig over tid. For å sikre at norske bistandsmidler når de aller fattigste og mest utsatte gruppene, er det behov for sterke fagmiljøer og god forvaltning. Regjeringen har nå valgt modell for reform av bistandsforvaltningen. Norad, Direktoratet for utviklingssamarbeid, vil få delegert ansvar for større deler av bistandsforvaltningen, mens Utenriksdepartementet vil få et mer rendyrket ansvar for politikktutvikling. Bistandsmidlene som i dag er utenriksministerens konstitusjonelle ansvar, bl.a. til humanitær bistand og bevilgninger til menneskerettighetsarbeid, vil fortsatt forvaltes fra Utenriksdepartementet.

Utenriksdepartementet vil ha ansvar for den strategiske innretningen av bistandsmidlene og styringsdokumenter som handlingsplaner og opptrappingsplaner. Ansvaret for vurdering, kvalitetssikring, iverksetting,

oppfølging, kontroll og rapportering av bistanden vil i stor grad delegeres til Norad.

Denne modellen vil gi oss en mer helhetlig praksis og bedre kvalitet på oppfølgingen av bistanden.

Vi tar sikte på at en reformert bistandsforvaltning vil være på plass fra 1. januar 2020.

Et siste overordnet poeng om bistand: Norge er en stor utviklingsaktør. Vi blir lyttet til. Det har selvsagt med det å gjøre at vi har relativt store budsjetter. Men like viktig – kanskje viktigere – for at vi blir lyttet til, er den kunnskap, kompetanse, kreativitet og erfaring norske fagmiljøer sitter med – i utenriktjenesten, i Norad, i forskningsmiljøene og i sivilsamfunnsorganisasjonene, herunder kirke- og misjonsorganisasjoner. Det har gitt oss plasser ved de viktigste bordene og kanskje mer enn noe annet bidratt til at vi blir lyttet til. Det har gjort at vi har kunnet spille ledende roller i mange sentrale prosesser. Og her er vi framme ved et avgjørende poeng: Penger er viktig, men viktigst er politikken, og pengene blir langt mer verdt når de kobles på god politikk.

Jeg har i denne redegjørelsen valgt å vektlegge regjeringens nye initiativer. Sentralt for oss er kampen mot fattigdom og arbeidet med bærekraftsmålene, der ingen skal utelates. Med det plasserer vi menneskeverd i sentrum for utviklingspolitikken.

Videre har jeg valgt å bruke tid på noen av de mest sentrale utfordringene vi som utviklingsaktører står overfor på veien mot 2030. Ressursmobilisering er en av disse. Men viktigst er klimaendringene og hvordan disse truer med å undergrave vår samlede utviklingsinnsats. Derfor er også regjeringens forsterkede innsats for klimatilpasning og forebygging av sult det jeg vil framheve som min hovedprioritet som utviklingsminister.

Så er det slik at behovene er store. Det er hundretalls millioner mennesker som trenger vår bistand og oppmerksomhet. Det er udekkede behov på de fleste områder. Og det finnes programmer, partnerskap, initiativer, kanaler og mekanismer for å bøte på det meste av dette.

Vi kan ikke være alt for alle over alt. I den globale dugnaden som Agenda 2030 er, trenger vi en fornuftig arbeidsdeling. Vi må f.eks. kunne si at selv om utbygging av veier, havner og jernbane er viktig for å nå bærekraftsmålene, er det ikke der vi skal rette innsatsen vår. Hvordan vi løser de utfordringene som oppstår i det urbane rom i Asias megabyer, er kanskje ikke det vi er best til å svare på. Men der vi er, på de områdene som vi har definert som våre innsatsområder, skal vi ta mål av oss til å være en ledende aktør. Det tror jeg vi i stor grad lykkes med.

Norsk utviklingspolitikk er preget av konsensus. Det er bred oppslutning om utviklingspolitikken – i befolkningen og i denne sal. Det gjelder også det forhold at vi som et av svært få land setter av 1 pst. av BNI til utviklingsformål.

Denne brede enigheten er en styrke. Det er en styrke fordi det gjør det mulig å bygge solide kompetansemiljøer over tid og være en langsiktig, forutsigbar partner. De prioriteringene jeg har presentert her, innebærer ikke noe brått skifte, men vi gir utviklingspolitiske svar på noen av de største utfordringene vi nå ser.

Jeg er svært glad for denne anledningen til å redegjøre for våre utviklingspolitiske prioriteringer, og jeg ser veldig fram til debatten 28. mai.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at utviklingsministerens redegjørelse om utviklingspolitikk legges ut for behandling i et senere møte i Stortinget.

– Det anses vedtatt.

Etter ønske fra arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten foreslå at sakene nr. 3 og 4 behandles under ett.

– Det anses vedtatt.

Sak nr. 3 [10:53:31]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i skipsarbeidsloven mv. og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 258/2018 av 5. desember 2018 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv (EU) 2015/1794 om arbeidsrettigheter for sjøfolk (Innst. 251 S (2018–2019), jf. Prop. 49 LS (2018–2019))

Sak nr. 4 [10:53:59]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i skipsarbeidsloven mv. og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 258/2018 av 5. desember 2018 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv (EU) 2015/1794 om arbeidsrettigheter for sjøfolk (Innst. 250 L (2018–2019), jf. Prop. 49 LS (2018–2019))

Presidenten: Etter ønske fra arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det ikke blir gitt anledning til replikker, og at de som måtte tegne seg på takerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inn-til 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Ingen har bedt om ordet til sakene nr. 3 og 4.

Sak nr. 5 [10:55:01]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 215/2018 av 26. oktober 2018 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2014/67/EU om håndheving av utsendingsdirektivet og endring av IMI-forordningen

(*håndhevingsdirektivet*) (Innst. 277 S (2018–2019), jf. Prop. 56 S (2018–2019))

Geir Sigbjørn Toskedal (KrF) [10:55:45] (ordfører for saken): Saken gjelder innlemmelse av direktiv 2014/67/EU i EØS-avtalen. Direktivet omhandler håndheving av utsendingsdirektivet og endring av IMI-forordningen, kalt håndhevingsdirektivet. EØS-medlemskapet gir oss anledning til å samarbeide også om viktige arbeidsforhold i det indre marked. Slikt samarbeid kan gjelde både utveksling av informasjon i forbindelse med forvaltning av godkjenningsordninger og bistand i forbindelse med tilsyn med aktører som opererer i flere EØS-stater.

Håndhevingdirektivet i dagens sak gir regler som skal sikre at arbeidstakere som er utsendt i anledning tjenesteytelse i andre EØS-stater, får det vernet de har krav på i samsvar med utsendingsdirektivet. Direktivet innebærer økonomiske konsekvenser som antas å være av stor viktighet.

Håndhevingdirektivet er direkte tilknyttet utsendingsdirektivet, 96/71/EF. Utsendingsdirektivet har regler om hvilke lønns- og arbeidsvilkår arbeidstakere har rettighet til i den tiden de er utsendt til en annen EØS-stat i anledning arbeidsgivers midlertidige tjenesteytelse. Håndhevingdirektivet gjelder informasjon om, tilsyn med og håndheving av disse reglene.

Det overordnede formålet med håndhevingdirektivet er å styrke håndhevingen og etterlevingen av reglene om lønns- og arbeidsvilkår som følger av utsendingsdirektivet.

Intensjonen bak håndhevingdirektivet er å balansere behovet til statene for å ha effektive kontrolltiltak og mekanismer som hindrer at utsendte arbeidstakere blir utsatt for sosial dumping og arbeidslivskriminalitet, mot – på den andre siden – behovet til utsendingsvirksomhetens forutsigbarhet og klarhet med hensyn til hvilke regler som gjelder når de yter tjenester på tvers av landegrensene.

Som saksordfører vil jeg til slutt benytte anledningen til å takke komiteens medlemmer for samarbeidet i denne saken.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [10:58:22]: Senterpartiet stemmer imot regjeringens partiene og Arbeiderpartiets innstilling i saken om innlemmelse i EØS-avtalen av direktivet om håndheving av utsendingsdirektivet og endring av IMI-forordningen, håndhevingsdirektivet. Det er i samsvar med hva Senterpartiet gjorde da saken var oppe til stortingsbehandling den 16. februar 2017, under behandlingen av Prop. 5 L for 2016–2017, gjennomføring av håndhevingsdirektivet. I den sammenheng var Senterpartiet med på et forslag som lød som følger:

«Stortinget ber regjeringen innføre en registreringsplikt for utenlandske tjenesteytere i Norge.»

Det er viktig for oss å få det inn. Vi har ikke fått flertall for det. Når vi arbeider for det, er det fordi vi bestendig må ha oversikt over hvem som jobber hvor, hos hvem, i Norge. Første bud for at vi skal få en bedre orden i norsk arbeidsliv, er at vi har oversikt over hvem som jobber hvor, når og hos hvem. Bare derved kan vi sikre en kontroll- og oppfølgingsordning som gjør at vi får bukt med den betydelige arbeidslivskriminaliteten vi har.

Det ble sagt at innlemmingen av håndhevingsdirektivet skulle føre til betydelig framgang, og vi konstaterer nå at Statens innkrevingsentral så langt ikke har drevet inn noen krav etter dette regelverket. Det må være til ettertanke for de partiene som sa at dette håndhevingsdirektivet var viktig og riktig.

Etter Senterpartiets vurdering er det Norges suverene avgjørelse å definere hva som er en utsendt arbeidstaker i Norge. Vi har tidligere tatt opp forslag om en tydelig definisjon av «utsendt arbeidstaker» i arbeidsmiljøloven ved endring av arbeidsmiljøloven § 1-7. Denne avgrensingen må endres slik at det som står i dag, «i et begrenset tidsrom», blir endret til «inntil 30 dager». Det vil føre til færre utsendte arbeidstakere, og flere utsendte arbeidstakere får dermed et sterkere vern.

En annen ting – i innstillingen om skipsarbeidsløven – er situasjonen for arbeidstakere i norske farvann og på norsk sokkel, at de skal godtgjøres med norske lønns- og arbeidsvilkår. For Senterpartiet er det viktig å holde fram at vi skal ha våre egne regler for solidaransvar, dvs. at det er hovedarbeidsgiveren som er ansvarlig for hele kjeden av underentreprenører. Det må videre være en forutsetning for gjennomføring av direktivet i norsk rett at dagens virkemidler for å motvirke sosial dumping og arbeidslivskriminalitet ikke blir svekket. Dersom Norge blir påført restriksjoner på dette viktige området som følge av håndhevingsdirektivet, skal likevel norsk arbeidslivslovgivning, norske tariffavtaler og ILO-konvensjoner ha forrang framfor direktivets bestemmelser. Det er helt sentralt for Senterpartiet. Vi ser hvordan det blir utfordret gang etter gang fordi EU-retten dessverre viser seg å stå over norsk rett og også over ILO-konvensjoner – dessverre for de partier som sier at en vil ha et velorganisert arbeidsliv. Det velorganiserte arbeidslivet blir systematisk svekket ved at EU-regler som er svakere, overstyrer sterkere norske bestemmelser til beste for arbeidstakerne.

Egil Knutsen (A) [11:02:54]: Stortingets samtykke til godkjenning av beslutningen om å innlemme håndhevingsdirektivet i EØS-avtalen er en formalsak, men en viktig sådan. Direktivet gir oss regler som skal sikre

at utsendte arbeidstakere får det vernet de har krav på i samsvar med utsendingsdirektivet. Det handler om informasjon, tilsyn og håndheving av reglene. Effektive kontrolltiltak og mekanismer som hindrer at utsendte arbeidstakere blir utsatt for sosial dumping og arbeidslivskriminalitet, skal implementeres.

Så registrerer jeg at noen også i denne saken i sin utrettelige kamp mot EØS-avtalen vil si nei til å implementere direktivet. Jeg kjenner ikke de fulle konsekvensene hvis flertallet mot formodning skulle si nei til implementering, men jeg vet at de gjerne vil ha kontrolltiltak og mekanismer som forhindrer sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.

Uavhengig av om en synes utsendingsdirektivet er perfekt eller ikke; når det først er vedtatt, bør alle som er opptatt av arbeidsfolks rettigheter, være interessert i at disse blir håndhevet. Når i tillegg vår største sammenlutning av arbeidstakere, LO, skriver på sin hjemmeside at dette er en ren formalsak siden innholdet allerede er trådt i kraft, sier det meg at motstanden mot dette direktivet handler om én ting, og det er EØS-motstand.

Å drive med arbeidslivspolitikken under en høyreregjering for en arbeiderpartirepresentant i opposisjon kan noen ganger føles som en litt lang motbakke. Men dagens innlemmelse av håndhevingsdirektivet er i det minste et lite skritt i riktig retning for utsendte arbeidstakere. Direktivet forhindrer ikke norske tiltak mot sosial dumping eller arbeidslivskriminalitet. Kampen mot sosial dumping fortsetter i denne sal, ute på arbeidsplassene og ikke minst gjennom anbudskrav fra Kommune-Norge, som luker ut de useriøse arbeidsgiverne, sånn at vi kan ha trygge og faste jobber i hele det norske arbeidslivet.

Solfrid Lerbrekk (SV) [11:05:12]: Når tenester vert ytte på tvers av grenser i EU og EØS, er såkalla utsending til eit anna EU- eller EØS-land ein av måtane det kan skje på.

Etter mange års dragkamper vedtok EU i 1996 eit utsendingsdirektiv som skulle sikra utsende arbeidstakarar same løns- og arbeidsvilkår som galdt i vertslandet. Men i 2007/2008 snudde EU-domstolen med fire dommarar opp ned på korleis utsendingsdirektivet skulle forståast. Det som hadde vore eit golv for kva vertslandet kunne krevja av løns- og arbeidsvilkår for utsende arbeidsinnvandrarar, vart gjort til eit tak for kva som kunne krevjast. Ei sånn tolking av direktivteksten kom som lyn frå klar himmel og splitta EU mellom land med arbeidsinnvandring og land med utvandring. Det tok EU ti år, fram til 2017, å få vedteke eit nytt utsendingsdirektiv, som hadde som formål å sikra utsende arbeidstakarar same løn for same arbeid på same stad.

Det som er til behandling i dag, er eit handhevingsdirektiv som skal avklara korleis dette nye utsendingsdirektivet skal forståast. Stortinget vert i dag invitert til å godta eit direktiv på 18 tettekrivne sider, der det er vanskeleg å sjå kva setningar som avklarar kva. Den grunnleggjande uvissheita er ikkje korleis det norske stortinget forstår direktivteksten, men korleis EU-domstolen forstår han. Dommarane i 2007/2008 bygde i det alt vesentlege på domstolens forståing av grunnleggjande prinsipp fastlagde i EU-traktaten frå 1957 til 2007, og ikkje på kva som stod i utsendingsdirektivet.

Kan dette skje igjen? Sidan direktivet i dag trass i all uklarheit og uvissheit vert godkjent av Stortinget, ville me kjent oss tryggare om EØS-avtalen inneheldt ein angrfrist som kunne takast i bruk dersom konsekvensane av ein rettsakt skulle verta vesentleg annleis enn føresett då rettsakta vart teken inn i EØS-avtalen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [11:08:00]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om to Representantforslag som omhandler arbeidsavklaringspenger, samt varighetsbegrensningen i arbeidsavklaringsperioden (Innst. 266 S (2018–2019), jf. Dokument 8:80 S (2018–2019) og Dokument 8:85 S (2018–2019))

Presidenten: Etter ønske fra arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en tale tid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Heidi Nordby Lunde (H) [11:08:58] (ordfører for saken): Arbeidsavklaringspenger ble innført i 2010 og erstattet rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad. Den nye ytelsen skulle ha samme målgruppe som de tre forutgående ytelsene, men tidligere og tettere oppfølging skulle føre til kortere stønadsperioder i forhold til tidligere ordninger.

Selv om komiteen har delt seg allerede etter denne beskrivelsen i saken, er hele komiteen enig om at målet med innføringen av AAP var å hjelpe flere, både raskere tilbake i arbeid og til uføretrygd for dem som har rett på det, slik Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV påpeker i

sine merknader. Men jeg skal konsentrere meg om flertallets innstilling, da komiteen er delt.

Vi vet at arbeid er mer enn en jobb. Det er et fellesskap å gå til, vennskap, livslang læring og mestring. Det er å bli stilt forventninger til. Derfor mener Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, selv om sistnevnte stemte imot endringene i AAP, at det er så viktig at de som kan arbeide, faktisk får gjøre det – og gjør det.

Vi vet fra forskning, statistikk og erfaring at risikoen for ikke å komme tilbake til arbeid øker med varigheten av fraværet. Det mest usosiale vi derfor kan gjøre, er å la være å endre velferdsstatens innretninger når vi ser at de ikke virker etter hensikten.

Ordningen ble innrettet som en tidsbegrenset, midlertidig inntektssikring mens mottakeren er i et avklaringsforløp, hvilket også betyr at dersom forløpet er avsluttet uten at mottakeren er avklart til uføretrygd eller på vei inn i arbeid, vil mange gå ut av ordningen. De aller fleste avklares nå raskere dersom de har rett på uføretrygd eller får tiltak og utvidet mulighet til å komme tilbake til arbeidslivet. Men et mindretall går også ut av ordningen, uten vedtak om uføretrygd eller videre tiltak. Dette er ikke noe nytt, men gjennom å tydeliggjøre sykdomskravet, som forsvant på veien fra de tre foregående ytelsene til innføringen av AAP, er det nå flere som ikke lenger kvalifiserer til ordningen og i hovedsak er avklart med arbeidsevne og derfor ikke skal ha uføretrygd. Nav har fortsatt plikt til å hjelpe, gjennom arbeidsrettede tiltak og sosialhjelp til dem som kvalifiserer til det. Vi ser derfor en midlertidig økning av dem som går fra AAP til sosialhjelp.

Evalueringen av ordningen i 2015 viste at ingen av målene fra 2010 var nådd. Forskere fra SINTEF og Nasjonalt kompetansesenter for arbeidsrettet rehabilitering konkluderte med at Nav ikke hadde blitt tilført ressurser nok av den forrige regjeringen til tidlig og tett oppfølging. Samtidig mente de at AAP nå inkluderte flere enn den burde, bl.a. fordi sykdomskravet hadde blitt svekket i overgangen fra de tre tidligere ytelsene til AAP-ordningen. Dermed kom flere grupper som tidligere ikke hadde vært inkludert, inn på en ordning som ikke nødvendigvis var tiltenkt dem, og som trengte en annen oppfølging enn det AAP-ordningen var ment å gi.

Deres klare anbefaling var at regelverket måtte praktiseres strengere, også fordi flere av disse gruppene kunne fått bedre og mer tilpasset hjelp andre steder. SINTEF-rapporten nevner bl.a. unge brukere uten alvorlig sykdom, som de mener kunne fått bedre oppfølging gjennom aktivitetsplikt og sosialhjelp. Tiltak for rehabilitering etter sykdom eller overgang tilbake til arbeid var heller ikke til nytte for brukere med svært dårlige språkkunnskaper eller brukere med alvorlige rusproblemer.

Konflikter på arbeidsplassen ble nevnt som grunnlag for sykmelding, noe som kan være svært forståelig, men som ikke løses gjennom det arbeidsavklaringspenger var ment for, nemlig hjelp til å komme tilbake til arbeidslivet eller over på uføretrygd.

Det er ikke sosialt å utvide og uthule ordninger slik at knappe ressurser blir brukt på andre enn det ordningen var ment for. Det svekker tiltakene, fordi de blir brukt på andre enn tiltakene var tilpasset til. Det svekker Nav, fordi ressursene ment for noen må brukes på flere. Og ikke minst svekker det tilliten til velferdsstaten vår – først fordi målsettingene ikke nås, dernest når vi må gjøre nødvendige endringer for å målrette ordningen bedre, og når mange som tidligere har fått, plutselig faller utenfor. Det er klart det skaper uro, sinne og frustrasjon, særlig når mange opplever at løftene som ble gitt om tidligere og tettere oppfølging, ble brutt. Det betyr ikke at endringene er feil, men at endringene var nødvendige for at ikke flere skulle havne i samme situasjon over tid. Nav har blitt styrket, det finnes bedre tiltak for mange, samtidig som det ikke er en endring i kvalifiseringen til uføretrygd, der de som skal ha hjelp, får hjelp.

Derfor avviser flertallet forslagene som reverserer de nødvendige endringene i arbeidsavklaringspengene, slik at dette blir det det var ment som: en målrettet midlertidig inntektssikring med rask og tett oppfølging for å hjelpe folk tilbake til arbeidslivet eller over på uføretrygd for dem som kvalifiserer til det.

Lise Christoffersen (A) [11:13:58]: Takk til saksordføreren for hennes arbeid med saken. Dessverre er det liten grunn til å takke for noe mer for oss som forslagsstillere, men heller ikke, og det er det aller viktigste, for syke og skadde som det siste halvannet året er kastet ut av arbeidsavklaring, uten noe annet å gå til enn usikkerhet og fortvilelse, og som møter en stengt dør på Nav-kontoret: Her er ingen ting for deg å hente, du kan til nød få sosialhjelp, men ikke hvis du har et hjem eller en bil du kan selge. Bruk opp det du har av oppsparte midler først, så får vi se. Å, har du en ektefelle? Nei, da kan du bare glemme det, da har du ikke noe her å gjøre. Trenger du støtte til å betale for konfirmasjonsselskapet til sønnen din, sier du? Ja, det kan vi vurdere, men han fikk jo en sum penger i gave. Den må dere bruke først.

Det siste er en sann historie. Gutten måtte betale sitt eget selskap med de pengene han fikk til konfirmasjonen. Slike krav stiller det norske velferdssamfunnet nå til dem som har minst fra før.

Arbidsavklaringspenger har aldri vært ment som annet enn en midlertidig ytelse, unnskylder statsråden og stortingsflertallet seg – Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti. Nei, det har ikke det, det

er noe alle vet. Men midlertidigheten har fram til 1. januar 2018 hatt et formål, ikke først og fremst inntil en viss dato, men inntil man var ferdig avklart til ett av to – arbeid eller trygd. Det var fire år med mulighet for forlengelse etter behov, med en gjensidighet i rettigheter og plikter mellom Nav og den enkelte. Nå er den gjensidigheten borte. At Nav eller helsevesen mangler kapasitet, spiller ingen rolle. Fire år er blitt til tre. Forlengelse er vanskelig å få, karantene på ett år er innført, også for dem som står midt i et avklaringsløp.

Den logikken det er vanskelig å få tak i her, er at når man kastes ut av én midlertidig ytelse, kastes man rett over i en annen, for sosialhjelp er også en midlertidig ytelse, egentlig tenkt å være enda mer midlertidig enn arbeidsavklaring. At den er dårligere for brukeren, er tydeligvis av underordnet betydning, for den er billigere for det offentlige. Og aller billigst blir det når man kan henvise folk til privat forsørging. Bærekraftig velferd, kalles det når Erna Solberg og Siv Jensen snakker. For å låne et uttrykk fra Kvistad i VG: Regjering og stortingsflertall befinner seg «til høyre for virkeligheten». Fattigdom, kalles det på godt norsk, og det er en villet politikk.

Hensikten helliger midlet, sier et gammelt ord som ingen helt vil vedkjenne seg. Men kuttene skal altså tjene den gode sak – flere i arbeid. Antall mottakere av arbeidsavklaringspenger er redusert i alle aldersgrupper. Størst reduksjon er det i aldersgruppa 40–49 år, folk i sin potensielt beste yrkesaktive alder. Men er det flere som kommer i arbeid? Nei, foreløpig er det ingen tegn til at det har skjedd. Det eneste som har skjedd så langt, er at det er blitt flere på trygd, flere på sosialhjelp, flere på bar bakke.

Ifølge tall fra Nav selv har andelen som etter avgang fra arbeidsavklaringspenger var registrert som arbeidstakere, tidligere vært ganske stabil, men det er en klar reduksjon i løpet av 2018, fra 43 pst. til 38 pst. Andelen som går til uføretrygd, økte med 3 prosentpoeng. Det trenger ikke være negativt. Arbeidsavklaring handler også om avklaring til trygd. Hvis folk som åpenbart har behov for trygd, kunne få det raskere, er det faktisk i tråd med intensjonen med arbeidsavklaringsordningen.

Men det som virkelig burde gi grunn til bekymring, er at vi gjennom 2018, fra innstrammingene ble satt i verk, ser en relativt stor økning på 5,5 prosentpoeng i andelen som er registrert med fortsatt nedsatt arbeidsevne, selv om de er uten AAP. Tendensen er dessuten økende gjennom 2018.

Så kanskje var det noe statsråden og høyreregjeringa glemte i sin iver etter å kutte i folketrygden, for det er ikke bare i arbeidsavklaring det kuttes. Skattekuttene i den øverste delen av inntektsskalaen må finansieres, og alt kan ikke bare tas fra det felles pensjonsfondet vårt – der går det tross alt en grense, selv for Siv Jensen. Men

hva var det man glemte? Kanskje noe så enkelt som at vi snakker om syke mennesker som ikke kan utredes i en fei, men som trenger tid, ofte fordi det er Nav selv som trenger tid, eller helsetjenesten som trenger tid, ikke fordi den enkelte somler eller vegrer seg, ikke fordi det er late folk som ikke gidder å jobbe, men folk som ville gitt hva som helst for å slippe å være syke. For det er jo sånn vi er, alle – det er ingen av oss som velger å bli syke, men vi kan alle bli det. Derfor betaler vi til trygden, for at fellesskapet skal være der, om behovet kommer. Da går det ikke an bare å kaste folk ut til ingenting. Det haster å få reversert endringene. Det viktigste nå er å få tilbake unntaksmulighetene og få fjernet karantenetida fort, før enda flere skyves ut.

Da tar jeg opp de forslagene som Arbeiderpartiet fremmer, dels sammen med Senterpartiet og SV, dels sammen med SV. Jeg har også en stemmeforklaring til forslag nr. 10. Arbeiderpartiet står ikke inne i forslag nr. 10, fordi vi mener at det dekkes av forslagene nr. 3 og 4. Men hvis forslag nr. 10 opprettholdes, stemmer vi også for det.

Presidenten: Representanten Lise Christoffersen har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Erlend Wiborg (FrP) [11:19:38] (komiteens leder): Den siste tiden har vært preget av en debatt om egentlig to ulike problemstillinger. Den ene debatten handler om at enkelte brukere har fått stans i arbeidsavklaringspenger uten særskilt vedtak i forkant. Det er selvsagt ikke slik det bør være – det skal ikke være slik. Derfor er dette særlig tatt tak i gjennom økt saksbehandlingskapasitet hos Nav. Jeg vil berømme statsråden for å ha tatt de grepene, og vi ser nå resultatene av det – det er stadig færre det gjelder.

Den andre debatten handler om hvorvidt regelverket for å få arbeidsavklaringspenger og eventuell forlengelse av arbeidsavklaring har blitt for strengt etter at de nye reglene trådte i kraft i 2018, etter vedtak i denne sal av bl.a. Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre. For meg er det klart at vi har sett en rekke med grunnlagsmateriale som forteller at det var både riktig og nødvendig å stramme inn på en praksis som var i ferd med å gjøre arbeidsavklaringspenger til en varig ytelse, og uthule formålet om en raskere og mer effektiv avklaring mot arbeid eller uføretrygd. Mange har fått og beholdt AAP i årevis, og vi har sett flere eksempler som viser at en tydeliggjøring har vært helt nødvendig, noe flere partier, også de som er imot i dag, tidligere har erkjent viktigheten av. Arbeidsavklaringspenger er og har alltid vært ment som en midlertidig ytelse for dem som på bakgrunn av sykdom, skade eller lyte har redusert arbeidsevne med minst 50 pst.

En forutsetning for innføring av arbeidsavklaringspenger var at ordningen skulle ha samme målgruppe som de tre ytelsene den erstattet. De helsemessige kravene i tidligere ytelsene var noe ulike, og det ble valgt å innføre helsekravene som lå til grunn for attføringspenger, nemlig at helseproblemene skal være en vesentlig medvirkende årsak til nedsatt arbeidsevne. For de to andre ytelsene var det noe høyere krav, hvorav ett krav om at helseproblemene skulle være hovedårsaken til nedsatt arbeidsevne.

I SINTEFs evaluering av hvordan arbeidsavklaringspenger fungerte, kom det frem at flere grupper enn dem som tidligere mottok de tre gamle ytelsene, var kommet inn på arbeidsavklaringspenger. Det var f.eks. unge uten arbeidserfaring, rusmiddelbrukere og innvandrere med svak norskkompetanse. SINTEF vurderte at dersom disse ikke mottok arbeidsavklaringspenger, ville de vært sosialhjelpsmottakere, deltakere i kvalifiseringsprogrammet eller vært uten egen inntekt.

SINTEF kartla også hva de Nav-ansatte som jobber med arbeidsavklaringspenger, mente om brukerne av AAP i 2014. De ble spurt om de mente disse brukerne ville hatt bedre muligheter til å bli kvalifisert for arbeidslivet om de ikke hadde fått innvilget AAP. Om lag en av tre veiledere svarte ja på dette spørsmålet.

I SINTEF-rapporten om Nav-ansattes vurderinger kan vi også lese:

«Andre forteller at det ofte ligger andre ting bak, for eksempel arbeidskonflikter som har gitt den ansatte psykiske utfordringer. Kanskje er ikke arbeidsevnen egentlig nedsatt med over 50% og kanskje er det her veldig viktig å være streng på inngangskriteriet for at brukeren ikke skal bli gående passiv over lang tid.»

Dersom den nedsatte arbeidsevnen ikke i vesentlig grad skyldes helserelaterte forhold, som f.eks. mestingsproblemer, arbeidsledighet eller økonomiske eller sosiale problemer, er ikke arbeidsavklaringspenger rett ytelse. AAP er heller ingen generell studiestøtteordning.

Vi må sørge for at de ulike ytelsene brukes riktig. Vi må ivareta dem som har vesentlige helseutfordringer, dem som mangler språk, har lettere psykiske lidelser eller er arbeidsledige av andre årsaker, men ikke alle skal ha arbeidsavklaringspenger. For at hjelpen skal være både målrettet og god, må den tilpasses den enkeltes utfordringer, men da må både ytelse og oppfølging være riktig. Det er til det beste for den enkelte.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:24:33]: Jeg takker Arbeiderpartiet og SV for at de har fremmet denne saken. Dette gjelder mange titusener av mennesker. Dette er et svært viktig sikkerhetsnett, og det er en viktig periode for avklaring av framtidig arbeidsevne. Dette er kreven-

de, og det er en sårbar tid for dem som har den økonomiske inntektssikringen gjennom arbeidsavklaringspenger. Det tar tid og krever at mange fagfolk er involvert for å få avklart hvilken arbeidsevne folk har framover.

Stortingsflertallet strammet inn regelverket for arbeidsavklaringspenger fra 1. januar 2018. Det har skapt sterke reaksjoner fordi mange har kommet i en ulykksalig situasjon, nemlig blitt mottaker av sosialstøtte. Det var ingen som sa at det skulle være meningen.

Senterpartiet gikk inn for – og går inn for – at det skal være tre år istedenfor fire år, for det er viktig at en ikke bruker for lang tid på avklaringen. Men da vi sa det, krevde det sjølsagt en innsats hos de lokale Nav-kontorene i kommuner og bydeler, slik at de fikk gjort jobben sammen med fagfolkene. Det har ikke skjedd.

Senterpartiet sa videre den gangen at en ikke måtte ha tidsbegrenset varighet på unntak fra treårsregelen, og at vilkårene for unntak måtte håndteres av Nav lokalt, spesielt ved krevende helseutfordringer, og når det er snakk om ungdom som har behov for tid for å komme seg ut i arbeid ved å finne seg sjøl.

Det som nå er viktigst for Senterpartiet, i tillegg til det vi sa den gangen, er å styrke førstelinja i Nav, slik at vi får flyttet flere fagpersoner fra spesialavdelingene til kommune- og bydels-Nav-kontorene, og at de fagpersonene får større ansvar og myndighet. Dagens fagfolk som bistår AAP-deltakerne, har i dag altfor mange personer å bistå. Jeg vil henlede oppmerksomheten mot den modellen som så fint heter «Supported Employment», som er blitt brukt overfor AAP-deltakere som har psykiske lidelser. Det har vært en stor suksess fordi en har langt færre personer å bistå. En er der nede i om lag 20 personer per ansatt. Det er det som må til, for her står vi overfor mennesker som trenger en helhetlig og stor innsats. Da må vi ha fagfolk som kan rekke over, og som kan gjøre en god jobb.

Avklaring av arbeidsevne vil i mange tilfeller føre til at uføretrygd blir resultatet. Derfor må vi i Stortinget se i øynene at en raskere avklaring vil innebære at vi får flere uførepensjonister. Det er riktig, det er verdig, og det er den måten vi må gjøre det på i denne prosessen.

Så er det dem som har delvis arbeidsevne. Det er en stor utfordring, for vi kan avklare at noen har delvis arbeidsevne, men hvor er arbeidsplassene for disse menneskene? Hvor er etterspørselen etter disse menneskene? Dette er ikke dugnad; dette er økonomi. Her må det skapes en etterspørsel, her må det bli interessant for arbeidsgivere å ansette. Vi må på samme måte som i likestillingsdebatten vurdere reguleringsbestemmelser og virkemidler som sikrer at vi får til det. Senterpartiet er her ikke fremmed for å innføre krav om kvotering, f.eks. – kvotering på 10 pst. i offentlig sektor.

Jeg besøkte i går Helse Bergen og var på kjøkkenet og vaskeriet. Det var ikke noe problem for dem at 10 pst. av de ansatte var mennesker med delvis arbeidsevne. De betalte for arbeidsevnen, og så betalte Nav for den arbeidsevnen som var igjen, opp til 100 pst. Dermed ville dette fungere. Det er etterspørsel som må til, og her syns jeg regjeringa i aller størst grad har mislyktes, for en søker fra de lokale Nav-kontorene å få disse menneskene ut i arbeid, men det er ingen etterspørsel, og da blir det ikke tilstrekkelig etterspørsel. Da blir dette arbeidet så tungt at det stopper opp, og det blir en rekke forskjellige tiltak som en skal gjennom, og som folk bare rister på hodet av – dette er ikke klokt.

Jeg vil avslutningsvis si: Ja, dette skal være et midlertidig sikkerhetsnett, men med medmenneskelige regler. Sosialstøtte er ikke en varig ordning, og det skal ikke overlates til privat forsørgelse. Slik kan vi ikke ha det i dagens Norge. Vi skal ha verdighet i vårt sikkerhetsnett.

Jeg vil da ta opp de forslagene Senterpartiet har alene, og det forslaget vi har sammen med SV. Vi støtter også forslagene nr. 1–3, som vi fremmer sammen med Arbeiderpartiet og SV.

Presidenten: Representanten Per Olaf Lundteigen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Solfrid Lerbrekk (SV) [11:29:53]: Her har me ein debatt om ein politikk som har slått ganske feil ut. Eg vel å tru at målet med endringane regjeringa gjer i reglane for arbeidsavklaringspengar, er å få fleire avklara fortare. Men så valde dei å oversjå dei tydelege årtvaringane våre om dei store fellene som me såg i det dei la fram. Resultatet er ei ordning som kanskje avklarar nokon raskare, og ein massiv overgang til det kommunale sosialbudsjettet eller 0 kr i utbetaling – altså fattigdom og usikkerheit.

Eg kan for så vidt forstå ønsket om å få folk avklara fortare, men her har regjeringa gjort eit altfor stort feilgrep, og i feil ende – den lette enden av problematikken. For å få folk fortare avklara må ein sjå på sjølve avklaringa, ikkje utbetalinga. Det er ventelistene som tek tid. Det er venteliste i spesialisthelsetenesta og helsesystemet, og det er venteliste på tiltak i Nav. Ein kan ikkje straffa sjuke enkeltpersonar når det er Nav-systemet som må forbetrast.

Sjuke og arbeidsuføre folk som skal omfattast av folketrygda, har regelrett vorte frosne ut av den ordninga som me i fleire tiår har skrytt uhemja av. Folk har vorte frosne ut av folketrygda, som har som føremål å gje økonomisk tryggleik ved å sikra inntekt og kompensera for særlege utgifter ved arbeidsløyse, svangerskap og fødsel, åleineomsorg for barn, sjukdom og skade, uførleik, alderdom og dødsfall. Folketrygda er ikkje lenger ei reell sikkerheit.

Det siste året har eg snakka med veldig mange som har hamna i ein heilt håplaus situasjon, mange som er livredde for kva som skjer med livet deira når arbeidsavklaringspengane tek slutt. Eg har snakka med folk som har jobba for veldig få år sidan, men som no har enda opp med 0 kr i inntekt. Fleire av dei sit her på galleriet i dag. Ein av dei har måtta overlevera den elleve år gamle sonen sin til barnevernstenesta på grunn av for stor økonomisk usikkerheit om arbeidsavklaringspengar.

Folk som har jobba og tent samfunnet som lærarar, mekanikarar og sjukepleiarar og betalt skatten sin i ei årrekke, står plutsleg heilt utan sikkerheit. Dei har vore pliktige medlemmer av ei felles forsikringskasse mot uførleik. Det kan umogleg vera riktig slik det vert gjort i dag. Dei siste par åra er det veldig mange som har fått avslag på uføresøknad frå Nav. Navs eigne saksbehandlarar i førstelinja ser den enkelte og den konkrete situasjonen og opnar for uføretrygd. Men i den andre enden vert søknaden avslått, av heilt urimelege grunnar, av ei anna Nav-avdeling. Nav arbeid og ytingar overstyrer andre delar av Nav, og dei overstyrer legar og spesialisthelsetenesta, utan å sjå konsekvensane for dei som vert sende ut i fattigdom.

Det er ikkje rart at Nav får så mykje kritikk når dei motarbeider seg sjølve på denne måten, og dette må fiksast ganske fort.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Naomi Ichihara Røkkum (V) [11:34:04]: Hvis vi skal lykkes med velferdsstaten også i framtiden, er vi helt avhengige av tillit. Enhver skal vite at uansett hva som skjer, finnes det et sikkerhetsnett og ordninger som sikrer en mot å gå til grunne. Folk må kunne stole på det. Ellers får vi et samfunn vi ikke kjenner igjen.

Derfor synes jeg de feilene som har skjedd i overgangen til nye AAP-regler, er fortvilende. Her har ikke Nav gjort jobben sin. Folk er blitt sendt ut av en ordning før målet med ordningen, nemlig avklaring, er oppfylt. Det er for dårlig og helt motsatt av intensjonen med endringene i regelverket, nemlig bedre oppfølging.

Jeg mener det var riktig å redusere AAP-ordningen fra fire til tre år. Arbeidsavklaringspenger har hele tiden vært ment som en midlertidig ordning. Folk kommer inn i AAP av ulike grunner. Noen har vært langtidssykmeldte og trenger å få avklart om de klarer å gå tilbake til arbeidslivet – helt eller delvis. Andre har en arbeidsevne som er redusert med minst 50 pst., og trenger hjelp til å komme i jobb igjen. Men ingen skal forbli på AAP for evig.

Venstre setter folk først. Folk er viktigere enn systemer. Vi mener at velferdsordninger skal kunne tilpasses enkeltmennesket i stedet for at enkeltmennesket

skal måtte passe inn i en standardform som egentlig ikke er laget for noen. Nettopp derfor er intensjonen bak endringene i AAP-reglene så god. Med regelemdringene kom krav om at brukerne skal følges tettere opp. Nå skal man følges opp hver gang et arbeidsrettet tiltak eller en medisinsk behandling er gjennomført. Det er slik skreddersøm Venstre ønsker.

Jeg er også glad for de andre endringene som er gjort, som gjør det lettere for dem som er i overgangen mellom arbeidsavklaringspenger og arbeid. Nå kan man ha rett til AAP mens man arbeider inntil 80 pst. i tolv måneder, dobbelt så lenge som før. Vi har også doblet tidsperioden man har mulighet til å motta AAP som arbeidssøker, fra tre til seks måneder.

Regelverket for AAP har vært så løst at Nav ikke har måttet jobbe effektivt nok med avklaring. Det har ført til at folk unødige har måttet gå på en midlertidig ytelse i årevis. Det er det vi ønsker å endre på nå. Det har selvfølgelig vært samfunnsøkonomisk uklokt, men mest av alt synd for den enkelte. Mange har som mål å komme seg tilbake til jobb, og vi vet at jo lenger man er borte fra arbeidslivet, jo mindre sannsynlig er det at man klarer å komme seg tilbake. Staten bør ikke være driveren for en slik mekanisme. Det er i alles interesse å avklare raskt.

Fortellingene til dem som er blitt offer for et system som ikke fungerer, gjør inntrykk. I overgangsfasen til nye regler har Nav hatt for liten kapasitet, og køene har hopet seg opp. Det har dessverre ført til at noen har mistet arbeidsavklaringspengene før de er blitt avklart. Jeg er glad for at arbeidsministeren har tatt dette på alvor, og at vi nå setter av 15 mill. kr i revidert budsjett til klagehåndtering i Nav. Nå må vi få køene ned. Vi må bruke tiden på å se hvert enkelt menneske og deres situasjon, slik at vi får hjulpet dem av oss som trenger hjelp, ut i arbeid eller over på andre ordninger.

Geir Sigbjørn Toskedal (KrF) [11:37:57]: Da har vi kommet til en krevende sak som engasjerer mange mennesker, og som det knyttes sterke følelser til. I Kristelig Folkeparti har vi hørt mange historier som gjør inntrykk, og jeg har svart på de fleste fra enkeltpersoner og organiserte kampanjer. Det er bra at vi i dag får debattere og avklare saken.

Arbidsavklaringspenger er en midlertidig ytelse som ikke skal vare lenger enn det som er nødvendig for å få mottakeren tilbake i arbeid eller få avklart om vilkårene for å få uføretrygd er oppfylt.

Kristelig Folkeparti var ikke en del av flertallet da endringene ble gjort våren 2017. Det alternativet som Kristelig Folkeparti mente var mest balansert, var det alternativet som også fikk størst tilslutning under høringen, nemlig fra 19 høringsinstanser, herunder de fleste kommuner, Nav-kontorer, Spekter, Virke, YS og subsidi-

ært fra Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon og Norges Handikapforbund. Denne løsningen innebar en maksimal varighet på tre år. Unntak skulle ikke tidsbegrenses, men innstrammes. Dette forslaget fikk ikke flertall.

Det er viktig å huske at hovedbildet har vært at AAP-ordningen ikke har ført til kortere varighet for trygd enn det som var tilfellet tidligere, da ordningen besto av tre ytelser: rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad.

Et hovedproblem synes å være at oppfølgingen av den enkelte ikke har vært god nok. Det er et mål at hver enkelt får den oppfølgingen de trenger for å bli avklart. Det ønsker Kristelig Folkeparti sterkt å bidra til. De som oppfyller kriteriene for uføretrygd, skal få det, og de som blir avklart for arbeid, skal tilbake til arbeid. Bærekraften i velferdsstaten og hensynet til framtidige generasjoners velferd er avhengig av at vi i dag sørger for at våre ordninger fungerer.

Varigheten på ytelsen og omfanget av unntaket er et særlig viktig punkt i denne saken. AAP-perioden kan ikke være så kort at dette fører til økt tilgang og press på uføretrygd, men så strenge varighetsbegrensninger at det gir flere uføretrygdede, er ikke tjenlig for noen. På den andre siden bør ordningen være midlertidig i større grad enn det som har vært tilfellet til 2018, som var fire år med liberale unntaksregler som ga ytterligere varighet.

Sannsynligheten for overgang til arbeid øker vesentlig når den maksimale varigheten nærmer seg. Et strammere stønadsløp kan bidra til raskere oppfølging av den enkelte og igangsetting av aktivitet, som igjen kan gi raskere vei tilbake til arbeid. Dette har vært og er Kristelig Folkepartis primære posisjon.

Opposisjonen har yndet å angripe Kristelig Folkeparti i denne saken, og det har vært forutsigbart. Det er to ting å si om det.

For det første er det sånn at regjeringspartier ikke uten videre danner flertall med opposisjonen. Kristelig Folkeparti er ikke et parti som sitter på vippen lenger, men et ansvarlig regjeringsparti. Det betyr at vi styrer etter en felles, avtalt plattform med våre regjeringspartnere. Det er et snev av ironi at denne kritikken kommer fra Arbeiderpartiet og SV, da Arbeiderpartiet styrte sine regjeringspartnere i åtte år. Det er litt dumt for debatten at opposisjonen fortsatt uttaler seg om Kristelig Folkeparti som om det var et opposisjonsparti. Det vil vi heller være i regjering.

For det andre er endringene trådt i kraft med et flertall uten Kristelig Folkeparti, og man må nå høste erfaringer. Kristelig Folkeparti venter utålmodig på en evaluering som vil gi oss et verdifullt kunnskapsgrunnlag. Kristelig Folkeparti vil da gjøre seg opp en mening om endringene har fungert eller ikke, og kjempe for en mål-

rettet ordning som er tilpasset dem som trenger det. Noen sier at Kristelig Folkeparti har vært uklare, men dette har vi sagt hele våren.

Det er mange som hadde ønsket seg et annet utfall i dag, og det har vi forståelse for. Vi har fått mange henvendelser fra mennesker som opplever endringene som svært krevende, og det gjør inntrykk på oss. Likevel mener vi at det blir feil å gjøre endringer basert på et representantforslag som, med respekt å melde, er basert på forslagsstillernes oppfatning av situasjonen og ikke på et faktagrunnlag, som en evaluering vil kunne gi. Derfor ser jeg også fram til en fortløpende orientering i regjering videre framover.

Kristelig Folkeparti vil vurdere konsekvensene av endringene og velferdsordningene nøye når evalueringen foreligger. Dagens ordning var ikke Kristelig Folkepartis modell, og det ville vært uansvarlig av oss å endre på velferdsytelser i dag uten å ha et tilstrekkelig faktagrunnlag.

Bjørnar Moxnes (R) [11:43:04]: Tusener av mennesker er nå i en helt uholdbar situasjon fordi regjeringens politikk har tatt fra dem livsgrunnlaget nærmest over natten. Enkelte har fått beskjed om at arbeidsavklaringspengene forsvinner om tre–fire dager, helt uten forvarsel. De havner på sosialen i stedet for å få hjelp til å komme i arbeid, de blir sosialklienter mot sin vilje på grunn av regjeringens politikk. AAP skulle være en trygghet for livsopphold mens man får hjelp og avklaringer. Nå gjør regjeringens innstramminger at syke folk i stedet blir sosialklienter. Regjeringens politikk framstår som en straff for dem som ikke kan jobbe, og innstrammingerne rammer folk som sliter økonomisk og allerede har gått ned i inntekt. Man burde vite i denne salen at de som er på AAP, har to tredjedeler av inntekten de hadde tidligere. De har altså mistet en tredjedel av inntekten, og nå mister de resten.

Anniken Hauglie sier at hun vil unngå at folk havner i såkalte passive stønadsløp, men det er jo Anniken Hauglie som har vært den passive her. Vi hører historier fra mange som er blitt stående på AAP i årevis, uten at de har hørt noe fra Nav på alle disse årene, og dette har Anniken Hauglie det politiske ansvaret for. Hun skulle ha sørget for at AAP bidrar til avklaring, og da kan hun ikke skyve ansvaret over på mottakerne og også straffe dem for at de ikke har blitt avklart. Hun kan heller ikke skyve ansvaret over på Nav, for det er jo Anniken Hauglie som har kuttet i bevilgningene til Nav, og konsekvensene av de kuttene er tydelige. De som jobber i Nav, sier at det er en nærmest umulig oppgave å få fulgt opp alle innenfor de nye tidsfristene som er satt.

Aksjon for AAP-endringer har dokumentert hvordan endringene påvirker folk. De har dokumentert at

halvparten av dem som nå rammes, er barnefamilier, at fire av ti frykter at de må selge boligen sin eller flytte fra boligen de leier, at ni av ti har blitt sykere av møtet med Nav. Dette er dramatiske tall. Det viser at mange av dem som trenger hjelp fra fellesskapet mest, merker den borgerlige regjeringens hardkjør på kroppen og skjønner at regjeringens fagre ord om at det skal lønne seg å jobbe, i praksis betyr at det skal straffe seg å være syk.

Kristelig Folkeparti, Venstre, Fremskrittspartiet og Høyre burde skjønne én ting: Det er veldig få – for ikke å si ingen – som blir friskere av å bli fattigere. De blir bare fattigere, og veien tilbake til jobb blir enda mye lenger. Men én ting skal regjeringen ha: De er gode på straff, ikke minst med innføringen av en karenstid på ett år før man kan søke om AAP på nytt – selv om man ikke er blitt ferdig avklart. På det året må man altså enten selge alt man eier, for å få sosialhjelp, eller tigge penger av familie og venner. Dette frontkolliderer med formålet med AAP-ordningen, som er å sikre inntekten til dem som på grunn av sykdom eller skade har fått nedsatt arbeidsevne.

Da Anniken Hauglie var helsebyråd i Oslo, sa hun følgende om de mange som kom til å bikke AAP-grensen, som da var fire år: «Vi har dessverre her å gjøre med en regjering som verken erkjenner problemet eller er i stand til å gjøre noe med det.» Det er en presis beskrivelse av Anniken Hauglies egen gjerning i regjering per dags dato, som altså kutter til dem som trenger velferdsstaten mest, og gir skatteuttak til dem som trenger penger minst.

I dag stemmer regjeringen ned alle forslagene om å få ryddet opp og gjemmer seg bak at de venter på en evaluering. Men folk som står uten inntekt, har ikke tid til å vente. De trenger hjelp fra fellesskapet og fortjener noe helt annet – og langt bedre – enn denne regjeringens urettferdige og brutale kuttpolitikk.

Statsråd Anniken Hauglie [11:48:23]: Da ordningen med AAP ble innført i 2010, var målet tidligere og bedre oppfølging og at flere skulle raskere tilbake i jobb. Det skjedde ikke. Erfaringene var at mange gikk for lenge, og at unntak fra maksimal varighet på fire år ble brukt ofte, til tross for at det i Ot.prp. nr. 4 for 2008–2009 ble lagt til grunn at denne kun skulle brukes der «det i særlige tilfeller må være mulig med en begrenset forlengelse av vedtaksperioden».

Fireårsperioden ble ikke brukt godt nok. Det var et potensial for tettere, tidligere og mer målrettede stønadsløp, men også mer samtidighet i gjennomføringen av arbeidsrettet aktivitet og medisinsk behandling. Av dem som hadde rett til AAP i desember 2016, hadde 19 pst. mottatt ytelsen lenger enn fire år. En for liberal praksis kan ha bidratt til at mange ble gående lenger uten

oppfølging og avklaring. Det er ikke bra, verken for den enkelte eller for samfunnet, og vi vet at sannsynligheten for å komme tilbake i jobb reduseres med lengden på fraværet. Det var derfor et behov for å klargjøre i regelverket hvem som skal få unntak, og regulere hvor lenge det kan gis unntak. Selv om det ikke alltid er så enkelt å definere «midlertidighet», mener jeg det er riktig å innføre en grense for hvor lenge man skal kunne motta en midlertidig inntektssikring, som AAP jo skal være.

Forslagsstillerne vil utvide muligheten for bruk av unntaksbestemmelsene. Jeg mener erfaring viser at vi ikke bør gå tilbake til tidligere praksis. Jeg har tro på at de justeringene som er gjort, vil føre til raskere avklaringer og økt overgang til arbeid. Det er for tidlig å si noe om de samlede effektene av regelverksendringene – også om det skulle være utilsiktede konsekvenser av dem. Direktoratet har i sitt tildelingsbrev fått i oppdrag å evaluere endringene i ordningen, noe Stortinget vil bli orientert om på egnet måte.

Regjeringen følger opp enigheten med KS om at kommunene skal få kompensert større merutgifter som følge av endringene i regelverket. Analyser av de foreløpige KOSTRA-tallene for 2018 viser at det fra 2017 til 2018 var en økning på 1 900 personer som gikk fra AAP til sosialhjelp som følge av regelverksendringene. Regjeringen foreslår derfor i revidert nasjonalbudsjett å styrke kommunene med 90 mill. kr.

Det foreslås både å innføre en aktivitetsrett for personer som har behov for tiltak, og oppfølging og økte krav til arbeids- og velferdsetaten om tett oppfølging av mottakerne av AAP. Det er lovfestet at mottakerne av AAP skal få jevnlig oppfølging fra etaten. Etter 1. januar 2018 er oppfølgingen i større grad tilpasset mottakernes behov og knyttet til naturlige stoppunkter i stønadsløpet. Jeg ser derfor ikke noe behov for å lovfeste en rett til og plikt som allerede er lovfestet, og som også er styrket med lovendringene. Oppfølgingen er førende for de aktivitetene som inngår i aktivitetsplanen, og som mottakerne kan påvirke innholdet av.

Endringene i reglene for AAP må også ses i sammenheng med andre grep som er tatt, og som skal tas: Vi har endret kvalifiseringsprogrammet, vi har innført en mer forpliktende ungdomsinnsats, og vi har lansert en inkluderingsdugnad. En ny IA-avtale er på plass for å redusere frafall og redusere sykefravær. Fraværsgrense og bedre opplæringsmuligheter for voksne er etablert. Pakkeforløp for flere diagnoser som særlig kvinner rammes av, skal nå etableres. Summen av dette vil styrke muligheten til hjelp og oppfølging for dem som har falt ut av eller står i fare for å falle ut av arbeidslivet.

Jeg tror vi har en felles ambisjon og et felles engasjement for å hjelpe mange av dem som har falt ut av eller står i fare for å falle ut av arbeidslivet, på en bedre måte

enn vi har klart tidligere. Evalueringene viser nettopp at i det arbeidet lyktes man ikke med den gamle ordningen som vi hadde.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Lise Christoffersen (A) [11:53:05]: Den 18. mars i år skrev statsministeren og arbeidsministeren en kronikk i VG under overskriften «Vi er der for de som trenger det mest».

Under den kraftfulle markeringen utenfor Stortinget i går snakket jeg med en ung dame, utdannet farmasøyt, en utdanning hun på grunn av sykdom ikke kunne bruke lenger. Hun var kastet ut av arbeidsavklaring, ikke ferdig avklart. Foreløpig levde hun av egne midler. Det var de pengene hun satt igjen med etter krav fra sosialkontoret om å selge boligen sin. Før de var oppbrukt, fikk hun heller ingen sosialhjelp. Hun har ingen ektefelle som kan bidra med privat forsørging – hun har ingenting.

Vi kan kanskje være enige om at hun er en av dem som trenger det mest. På hvilken måte er statsråden der for henne?

Statsråd Anniken Hauglie [11:53:57]: Jeg må be om forståelse for at det er vanskelig for meg å gå inn og kommentere enkeltsaker som jeg ikke kjenner på noen annen måte enn referert fra Stortingets talerstol.

Det er viktig for meg å understreke at av dem som i fjor søkte om forlengelse etter unntaksbestemmelsen, fikk et stort flertall innvilget forlenget unntak. 66 pst. fikk det. Det viser at svært mange av dem som søker om å få forlengelse etter unntaksbestemmelsen, har fått det.

Det vi har vært opptatt av i de endringene som er blitt gjort, har vært å sørge for tettere og tidligere oppfølging. Derfor lovfestet vi etatens plikt til å følge opp på et tidligere tidspunkt – fordi vi så i den gamle ordningen at mange gikk i årevis uten noen form for oppfølging. Vi vet at hvis man er utenfor arbeidslivet lenge, er sannsynligheten for å komme tilbake minimal. Jeg nevnte også flere andre tiltak som regjeringen har iverksatt, og tiltak som vi skal iverksette, nettopp for å sørge for bedre oppfølging av dem som tidligere ikke har fått god nok oppfølging, verken fra Navs side eller fra helsevesenets side.

Lise Christoffersen (A) [11:55:01]: Jeg takker for svaret.

Det er mye en kunne tenke seg å forfølge, men jeg har lyst til å dvele litt ved lovfestingen av etatens plikt til oppfølging. Under den rød-grønne regjeringa sto det eksplisitt i rundskrivet av hvis Nav ikke oppfylte den plikten, som de også hadde da, var det et grunnlag for at folk kunne få forlengelse. Men sittende regjering og stortingsflertallet har sagt at det ikke lenger er noen grunn til forlengelse. Hvordan kan statsråden snakke om eta-

tens plikt og en gjensidighet i rettigheter og forpliktelser når det er på den måten at det får konsekvenser for den ene parten, men ikke for den andre?

Statsråd Anniken Hauglie [11:55:42]: Det er nettopp derfor vi har sagt at man fortsatt skal kunne få unntak. Tidligere skulle unntaksbestemmelsen brukes strengt. Det ble den ikke. Men fortsatt kan man få unntak, f.eks. hvis man har vært forhindret fra å gjennomføre tiltak på grunn av ventetid i behandling, utredning eller annet, eller dersom man deltar på opplæringstil-tak. 66 pst. av dem som søkte, fikk jo forlenget unntak.

Det er ingen tvil om – og det skal jeg være den første til å erkjenne, det har jeg også gjort tidligere – at når man endrer reglene, er det en krevende situasjon å klare å fange opp mange av dem som selvfølgelig blir berørt av de endringene. Vi har fra regjeringens side vært opptatt av både å styrke Navs saksbehandlingskapasitet og å bidra til at Nav kan ta interne grep gjennom opplæring og annet, for at de som berøres direkte, fanges opp tidligere.

Det er viktig også å nevne at mange av de endringene som vi har gjort, også er en utvidelse av ordningen, ved at man forlenger tiden man kan gå på AAP både mens man søker jobb, og mens man prøver seg i jobb – uten å miste stønaden.

Lise Christoffersen (A) [11:56:47]: Her kommer det så mange påstander at det nesten er vanskelig å velge hvilken en skal ta fatt i. Men jeg lurer på om jeg skal ta tak i det statsråden sa om at en har økt saksbehandlingskapasiteten i Nav, for det var også representanten Wiborg inne på i sitt innlegg. Da har jeg et spørsmål til statsråden: I kroner og øre, hvor mye har regjeringa kuttet i Nav i såkalte avbyråkratiserings- og effektiviseringskrav i sin regjeringsperiode, og hvor mye er tilført av midler til økt saksbehandlingskapasitet? Det jeg selvfølgelig er interessert i å vite, er forholdet mellom de to tallene, og jeg regner med at statsråden har de faktiske tallene under huden.

Statsråd Anniken Hauglie [11:57:28]: Jeg har ikke akkurat tallet for ABE-kuttet foran meg, men det er riktig at vi har hatt et effektiviseringskutt som i all hovedsak har påvirket de administrative oppgavene. Men i den grad man mener at årsverksutviklingen er en indikator på ressursbruk i Nav, ser vi at det er om lag like mange årsverk nå som det var i fjor. Det er ca. 250 flere årsverk i Nav nå enn det det var i 2013. Det betyr at mye av effektiviseringen ikke tas ut i reduksjon i årsverk. Det tas ut på andre måter, bl.a. gjennom de store IKT-satsingene, som ikke minst Stortinget har vært med på å bevilge penger til.

Når ansatte ikke lenger behøver å punche manuelle skjemaer, kan de bruke tiden sin på å følge opp brukere

på en bedre måte, ikke minst gjennom de prosjektene som også representanten Lundteigen var innom, IPS-prosjektene, som er prosjekter og måter å jobbe på hvor ansatte har få klienter å følge opp, og som derfor også gir veldig gode resultater.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:58:36]: Fakta i saken er at innstramningene fører til at mange blir avhengige av sosialhjelp. Det er ingen som er for det. Som kommunalminister fikk Erna Solberg ry på seg for å være Jern-Erna. Så skrev hun bok, og boken het «Mennesker, ikke milliarder». Situasjonen vi står oppe i nå, angår en rekke mennesker. Det er lite penger. Opposisjonen prøver å opptre slik at en kan tenke nytt, tenke igjennom hva en driver med, og gå igjennom de sakene som har ført til at folk får sosialhjelp. Regjeringa svarer med at kommunene skal få en almisje på 90 mill. kr til. En går ikke til årsaken; en prøver å plastre litt på kommuneøkonomien.

Hvorfor kan ikke regjeringa snu, sikre verdighet og gå igjennom de sakene som fører til sosialstøtte?

Statsråd Anniken Hauglie [11:59:42]: For det første får ikke kommunene almisser fra regjeringa. Dette er de beregnede merkostnadene kommunene har fått som følge av økningen. Det er heller ikke nytt at man kan gå fra AAP til sosialhjelp. Det har skjedd også tidligere år, også de årene da representanten Lundteigen selv var med og styrte.

Jeg er helt enig i at det ikke er en ønsket situasjon at mennesker går på sosialhjelp. Vi ønsker at man fortrinnsvis skal komme over i arbeid hvis man kan det, eventuelt over i uføretrygd hvis det er den rette ytelsen. Poenget med endringene er at altfor mange gikk i årevis uten hjelp og oppfølging. Jeg har de siste månedene fått eksempler på personer som har gått i 10, 15 og til og med 20 år på midlertidige ytelser. Er det verdighet? Jeg mener det ikke er det. AAP-ordningen er en ordning hvor man får årlige vedtak og skal levere inn meldeskjemaer hver 14. dag.

Hvis man er ufør og ikke kan jobbe, mener jeg det er uføretrygd som er det rette. Men det er viktig å se på alle de andre initiativene og tiltakene vi også iverksetter, for alt henger sammen med alt, som en tidligere landsmøder så godt uttrykte det.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:00:50]: Er det anstendig å føre folk over i sosialhjelp? Er det noen som sier at det er noe en kan akseptere som en løsning? Nei, det er ikke det; det er ingen partier på Stortinget som mener annet enn at sosialhjelp skal være en overgangsordning til noe annet. Men i praksis er det det som blir systemet, og dette må det tas fatt i. Regjeringa vil ikke det.

Et annet spørsmål: De Nav-ansatte som skal gjøre jobben, har altfor mange de skal bistå. Hvorfor kan ikke

regjeringa gi en instruks om å flytte folk fra spesialavdelingene og fram til førstelinja – de som møter folk – sånn at de får færre, og at de som møter folk som er i en vanskelig situasjon, får myndighet til å avgjøre om en får dispensasjon, om en får utsettelse eller ikke?

Statsråd Anniken Hauglie [12:01:56]: For det første vil jeg bare understreke at det å motta sosialhjelp er helt legitimt og helt greit. Det er ikke uverdige å motta sosialhjelp. Det er en legitim rett man har. Det betyr ikke at jeg ønsker at flere skal motta det. Det er det siste sikkerhetsnettet vi har, og det skal vi også støtte opp om og være opptatt av.

Til antall klienter per saksbehandler: Antall klienter per saksbehandler har gått betydelig ned de siste årene. Om jeg ikke husker feil, er det 75 færre klienter per saksbehandler nå enn det var for bare noen få år siden. Det går riktig vei, ikke minst fordi vi klarer å digitalisere mange av rutineoppgavene og frigjøre ressurser slik at ansatte kan bruke tid på brukere. Det er like mange ansatte nå som det var i fjor, og 250 flere ansatte enn i 2013. Gjennom IPS-modellen og annet gir vi saksbehandlerne betydelig mer handlingsrom og kapasitet til å følge opp de brukerne som krever mest.

Solfrid Lerbrekk (SV) [12:03:09]: Ei kvinne på 41 år er utdanna helsefagarbeidar. Ho mista arbeidsavklaringspengar 1. februar 2018, samtidig som ho var midt i behandling og utgreiing. Ho har tre ungar og mann. Ho har ikkje rett på sosialhjelp på grunn av at ho har ein mann. Dei lever no fem stykke på éi inntekt. Ei anna dame på 42 år mista arbeidsavklaringspengane 24. april 2019, mens ho sto fast i Nav-systemet. Legar og spesialisthelseteneste har konkludert med at ho har ein alvorleg ME-grad. Nav overstyrer dette fordi dei meiner at ho er frisk. Denne dama har heller ikkje rett på sosialhjelp på grunn av forsørgarplikt frå ektefelle. Familien på fire lever no på éi inntekt.

Kan statsråden bekrefte at dette er intensjonen med regjeringas reglendingar i arbeidsavklaringspenger?

Statsråd Anniken Hauglie [12:04:10]: Som jeg har sagt i tidligere svar, har man allerede i dag en unntaksbestemmelse, og 66 pst. av søkerne får innvilget unntak etter den bestemmelsen. Unntakene kan gis til personer som er under behandling, som har ventet lenge på behandling, eller som er under opplæring. Hvis det er slik at en alvorlig syk pasient som er under behandling, ikke får unntak, er det vanskelig for meg å skulle forklare hvorfor så ikke er tilfellet, jeg kjenner ikke saken utover det som representanten Lerbrekk sier. Vi har vært opptatt av i de endringene vi gjorde, å ha noen sikkerhetsventiler som går på unntaksbestemmelsene og annet, for å sikre at de som ikke klarer å følge planen sånn

som det man først hadde tenkt, skal fanges opp på en bedre måte. Men igjen må vi gå litt tilbake igjen til utgangspunktet: Hvorfor ønsket vi å endre denne ordningen? Jo, fordi den gamle ordningen viste at for mange gikk i årevis uten hjelp og oppfølging, med de ulemper det har for dem som var der.

Bjørnar Moxnes (R) [12:05:30]: Det uverdige er at folk presses til å bli sosialklienter mot sin vilje. Det er det som skjer nå, ikke lat som noe annet. Så vet vi at det skjer på grunn av en veldig rigid innstramning av bl.a. unntaksbestemmelsene.

Nestleder i NTL Nav, Torgeir Homme, skrev noe lurt. Han skrev følgende:

«Med gode unntaksbestemmelser kan vi holde på håpet, og vi kan gi den unge personen en sjanse. Vi kan fortsette å jobbe for å kvalifisere, forbedre sykdomsbildet og ha en plan om fremtidig arbeid. Det er ikke behov for å tilkalle matematisk ekspertise for å velge mellom to ekstra år på AAP etterfulgt av 40 år i arbeidslivet på den ene siden, og to færre år på AAP og 40 år som uføretrygdet på den andre.»

Kan statsråden svare på hvorfor hun ikke ser behovet for bedre unntaksbestemmelser som kan sikre at flere kommer tilbake igjen i arbeid, framfor å havne på uføretrygd for resten av livet?

Statsråd Anniken Hauglie [12:06:34]: Det er riktig at det er noen flere som kommer over på sosialhjelp nå enn da den rød-grønne regjeringen styrte, men vi er selvfølgelig opptatt av at det er færre som kommer over. Jeg merket meg at det var ingen bekymring den gangen, og det kan man jo gjøre seg sine tanker om.

Det vi ser fra evalueringene, og det som vi ser på dem som kommer inn i ordningen, er at det er to hovedgrupper som dominerer. Det er unge med lettere psykiske lidelser og det er diffuse lidelser. Begge diagnosegruppene er diagnoser hvor arbeid og aktivitet – eller i hvert fall noen form for aktivitet – vil være en viktig del av behandlingen. Det er nettopp det som hele IPS-metodikken bygger på: På ett eller annet tidspunkt kommer ofte helsevesenet til kort, og da kan det være arbeid og aktivitet som er det som kan bidra til at man faktisk blir friskere. Vi ser også at mange mangler kompetanse i utdanning, og det er også bakgrunnen for at vi samtidig har bedret kompetansemulighetene betydelig – innenfor utdanningssektoren, men også innenfor Nav.

Presidenten: Replikordskiftet er avslutta.

Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Karin Andersen (SV) [12:07:53]: Jeg må innrømme at når jeg hører på denne debatten, kan jeg ikke bli noe

annet enn ganske rasende. Denne saken handler om enkeltmennesker som har vonde og vanskelige skjebner, og vi har en statsråd som sier at hun ikke kan forholde seg til enkeltskjebnene – følgene av hennes egen politikk.

Statsråden har også ansvaret for det hjelpeapparatet som skulle ha gjort at disse menneskene fikk hjelp, avklaring til enten arbeid eller uføretrygd, og ikke ble gående på disse ytelsene lenger enn nødvendig. Men var det i den enden statsråden begynte? Nei, statsråden begynte i den vanlige Høyre-enden, nemlig med å anta at mennesker som sliter og har det vanskelig, egentlig har litt vondt i viljen, og at de er nødt til å straffes med ytterligere fattigdom, slik at de sikkert kommer til å yte mer. Men slik er det ikke. Fattigdom fører til én ting, nemlig vanskelige liv og mer sykdom. Det er det man nå høster, og det er ikke regjeringen som høster det – det gjør de enkeltskjebnene som rammes.

Jeg har også lyst til å si noe til Kristelig Folkeparti, som står her oppe og får det til å høres ut som om det er de som lider i dag: De menneskene som har fortalt oss om skjebnene sine, er ikke følelser – det er harde fakta. Og Kristelig Folkeparti er nødt til å forholde seg til de fakta som dette gjelder, og ta det ansvaret de har for at de har blitt med på regjeringens fattigdomslinje og ikke en reell arbeidslinje, som kunne vært mulig.

Jeg hører også statsråden si at unntaksbestemmelse blir brukt. Hun hadde en påstand om en prosentsats for hvor mange det var som hadde fått unntak, som ikke er i nærheten av de tallene vi har sett. De tallene jeg har fått, viser at det er 8 pst. som fikk innvilget dette i 2018, f.eks. Så jeg ber statsråden om å dokumentere sine tall.

Realiteten er i hvert fall at mange av de menneskene som fremdeles ikke er avklart, verken helsemessig eller for arbeid, nå er sendt over i fattigdom. Noen av dem havner på sosialhjelp. Der er reglene svært strenge, og det er også et regelverk som statsråden, som regjeringsmedlem, har ansvaret for. Hun vet godt at disse reglene stiller krav til mennesker om at man skal renske seg for det lille man har, før man får hjelp. Mange andre er sendt over til privat forsørgelse.

I tillegg til det medfører disse reglene at man setter en slags tidsfrist for sykdom. Sykdom kan gå over. Noen ganger tar det flere år, og da hjelper det. Men det regjeringen nå gjør, skader mennesker.

Eigil Knutsen (A) [12:11:12]: Selv har jeg liten egenerfaring med Nav. I fjor måtte jeg ha hjelp av både min samboer og dyktige ansatte på Stortinget da jeg skulle søke om foreldrepermisjon. Det sier nok mer om meg enn om Nav-systemet. Men en som har erfaring fra Nav-systemet, er min nabo, Thomas. Han skrev om sine erfaringer i Dagbladet 24. april. Han henvendte seg

direkte til statsminister Erna Solberg og regjeringen. Jeg har lyst å lese opp deler av Thomas' innlegg:

«Din regjering har skapt et velferdssystem som nå fungerer som et samleband. Produktet du produserer er fattigdom.

De nye innstramningene har gitt oss et system der vi behøver en bachelor i rettslære for å få hjelpen vi har rett på. Der mennesker med kroniske lidelser, som revmatisme eller traumelidelser, blir kastet ut fordi sykdommen tar for lang tid å behandle.»

Og videre:

«Å ta fra mennesker stabiliteten og tryggheten har ikke ført flere ut i arbeid, derimot har mange meldt tilbake samme erfaring som undertegnede har fått; Alle behandlere varsler om at dette har ført til forverring av helsetilstand og ført personer lenger unna muligheten for å komme tilbake i jobb, ikke nærmere.»

Og videre:

«I stedet for å kutte makstid, bør dere bruke disse milliardene til å få personer ferdig utredet. Sett pengene i flere saksbehandlere slik at det blir tettere oppfølging, sett sammen tverrfaglige team som kan diskutere hva som er riktig utredning på et tidlig tidspunkt, og bruk kommunene i større grad til arbeidspraksis når de uansett betaler sosialstøtten.

La meg bli utredet på den tida jeg trenger, med et system som er finansiert slik at dette kan gjøres effektivt. På den måten kan jeg komme meg ut av et system dere har skapt.»

Jeg håper at statsministeren og arbeids- og sosialministeren leser disse innleggene fra fortvilte mennesker og snart innser at politikken gjør folk sykere og tar dem enda lenger bort fra arbeidsmarkedet.

Min nabo Thomas' samboer har cerebral parese. Han jobber allerede fulltid, som er krevende nok med hans helse. Han søker nå deltidsjobber i tillegg, for AAP-kuttene gjør at hans inntekt ikke er nok til å dekke de månedlige bokostnadene. De står i fare for å måtte selge leiligheten.

Resultatet av denne politikken er økte forskjeller, mer byråkrati, mindre tillit og tapte muligheter. Jeg vil minne om fjellvettregel nr. 8: «Vend i tide, det er ingen skam å snu.»

Margret Hagerup (H) [12:13:58]: Det er viktig at alle som kan og vil jobbe, skal få jobbe. Samtidig må vi sørge for at vi har gode ordninger som ivaretar dem som ikke kan jobbe, eller som trenger hjelp for å komme inn i arbeid. Gjennom inkluderingsdugnaden og ny kompetansepolitikk vil regjeringen sikre at folk ikke støtes ut av arbeidslivet, og at flere inkluderes.

Arbeidsavklaringspenger skulle sørge for sikker inntekt for folk mens de får aktiv behandling, deltar på et arbeidsrettet tiltak eller får annen oppfølging for å skaffe seg eller beholde arbeid. Endringen som ble gjort, skulle vri ressursbruken fra stønadsforvaltning til avklaring og oppfølging, og snu fokuset fra hvilken inntektssikring den enkelte har rett på, til hvilke arbeidsmuligheter og hvilke tiltak og tjenester den enkelte har rett på.

Jo lenger en person er borte fra arbeidslivet, jo mindre er sannsynligheten for at vedkommende klarer å komme tilbake i jobb. Det er derfor en fordel for den enkelte at perioden borte fra jobb blir kortest mulig. Tidlig oppfølging og god dialog er avgjørende for å sikre dette, og i den gamle ordningen var det for mange som falt inn under unntaksbestemmelsene. Det medførte at de ble stående lenge uten både oppfølging og avklaring. Det skaper ekskludering, ikke inkludering.

Inkluderingsdugnaden handler om å se muligheter. Vi må jobbe for at folk ikke skal sykmeldes ut av arbeidslivet, og at vi hjelper dem som har mulighet til å jobbe. Det har vært viktig å sette en grense for hvor lenge det er mulig å motta en midlertidig inntektssikring som AAP. For dem som er varig syke, er det uføretrygd som gjelder, for andre kan det være arbeid. Det er et mål at flest mulig skal kunne delta i arbeidslivet, og innretningene på virkemidlene er derfor avgjørende.

Vi har mange virkemidler for å nå målet om flere i arbeid og færre på helserelaterte ytelser. Nav-kontorene har fått bredere fagmiljøer – det er blitt flere ansatte hvis en sammenligner 2013 med 2018, og de jobber også smartere på grunn av digitaliseringen. Tiltakssystemet er også forenklet og gjort mer fleksibelt. I tillegg er det innført en ungdomsinnsats som gir gode resultater, samtidig som en har forsterket samarbeidet mellom Nav og næringslivet. Individuell jobbstøtte har vist seg å være et godt tiltak, hvor bruken av ordinære arbeidsplasser, integrering av tjenester innen helse- og arbeidsrehabilitering og tett individuell oppfølging av brukerne er sentralt. Den nye IA-avtalen er videre blitt generell og treffer nå hele arbeidslivet med utprøving av nye virkemidler.

Høyres og regjeringens inkluderingsdugnad har ambisiøse mål om å inkludere flere i arbeid, og partene i arbeidslivet bidrar i dette arbeidet. Målet må være at alle som kan og vil jobbe, skal jobbe, og at vi har gode ordninger for dem som faller utenfor. Men det må alltid lønne seg å jobbe.

Audun Lysbakken (SV) [12:17:03]: Det er tid for rene ord. Det er mye fint snakk, men hva er realiteten, hva er det som skjer her i landet nå? Jo, vi har en regjering som gir de rike alt de peker på, og som samtidig har mage til å sende deler av regningen til dem som har

minst. De kuttene vi diskuterer i dag, er en bevisst og villet politikk, og ingen kan snakke seg bort fra konsekvensene av det. Det er over min fatteevne at det i ønsket om at ingen skal være lenge på arbeidsavklaringspenger, er blitt akseptabelt at folk blir sittende fast på sosialhjelp i stedet – for det er det som er konsekvensen.

Før jul fremmet SV 14 forslag her i Stortinget om å kartlegge hvordan det er gått med de mange ulike gruppene som er utsatt for brutale, usosiale kutt av denne regjeringen. De borgerlige stemte ned å undersøke hvordan det har gått. Men når det gjelder arbeidsavklaringspenger, vet vi veldig mye, fordi så mange har fortalt. De har fortalt til mediene, de har fortalt til oss i opposisjonen, de demonstrerte i går, og noen av dem er her i dag. Vi vet, og det eneste ansvarlige for Stortinget er da å handle.

Vi ser det ikke bare på alle enkeltskjebnene, vi ser det på tallene i kommunene, der sosialhjelpsbudsjettene vokser som følge av disse kuttene. Og vi ser at regjeringens metode er i sving: I stedet for å løse et problem, nemlig at altfor mange ventet altfor lenge på hjelp, skjuler de problemet ved å lempe folk ut av ordningen. I stedet for å følge opp folk gir man opp folk. Realiteten er at vi i dag er i en situasjon hvor mange mennesker settes på bar bakke og overlates til sosialhjelp eller til familien, for å forsørge seg selv. Det er en elendig løsning for den enkelte, og det er en dårlig løsning for samfunnet.

Vi må ta et oppgjør med den mistenkeliggjøringen og moralismen som så ofte ligger under fattigdomsbattene i Norge. Det er ikke sånn at folk ikke vil jobbe. Det er ikke sånn at ikke folk ønsker å gjøre en innsats. Derfor kan heller ikke løsningen, hver gang vi har et problem med mennesker som blir stående utenfor, være å gjøre de menneskene fattige. Fattigdom gjør ingen friske, fattigdom gir ingen jobb.

Jeg synes det også kan være verdt å minne om at da denne saken kom til høring i arbeids- og sosialkomiteen, fikk i utgangspunktet aksjonsgruppen ikke lov til å delta. SV laget en egen høring, der Fremskrittspartiet ikke kom. Jeg registrerte i går at det ble stor uro i Fremskrittspartiet fordi tobakkskapitalen ikke hadde fått komme på høring i en annen sak, og da tenker jeg at hvem man lytter til, sier mye om hvor man står. (Presidenten klubber.) Det eneste ansvarlige er å stoppe disse kuttene.

Presidenten: Tida er ute.

Jonas Gahr Støre (A) [12:20:24]: Da revidert nasjonalbudsjett ble lagt fram, sa Siv Jensen at alle de store tallene går i riktig retning, så nå har Gahr Støre ingen ting å kritisere oss for. – Slik taler en selvtilfreds regjering.

I det reviderte budsjettet kunne vi se interessante tall. Utgiftene til arbeidsavklaringspenger går ned, utgiftene til uføre går opp. Vi har i disse ukene som har gått nå, møtt enkeltmenneskene bak disse tallene – noen av dem er her i dag – og de har fortalt sterke historier om at de midt i et løp på vei mot arbeid, som de ønsker seg, blir stoppet, mister rettighetene sine, blir avhengig av familie og andre som kan forsørge dem. Det er en utvikling hvis Siv Jensen sier at nu går alt så mye bedre – vi har hørt det før fra borgerlige regjeringer – som er veldig tankevekkende.

Statsråden sier at målet er å fange opp dem som rammes. Men det vi har fått illustrert, er at veldig mange ikke fanges opp. De blir tvert imot fanget i fattigdom, som de ikke kommer seg ut av. Det er alvorlig, og det er ikke slik Norge burde være i 2019. Det forsterker bildet av hvorfor vi får økende forskjeller, hvorfor vi får føling med fattigdom også i vårt land.

Så har jeg lyst til å si mot slutten nå: Statsråden sier at det er ikke noe galt å være på sosialhjelp. Nei, det må man si til de menneskene som får vedtak om det. Det vi ser av mange av de kuttene regjeringen gjennomfører, er at de ender opp et sted – enten hos de familiene som må ta vare på dem som mister rettigheter, eller veldig mange av dem ender opp i kommunene. Kommunene får det siste ansvaret, og det blir tungt for dem å bære. Det er gal styring av den veien Norge bør gå. Det bør være et mål å hindre at folk ender opp på sosialhjelp, at de kommer i arbeid, får utredet sin tilstand, kan bidra.

Så vil jeg si en siste ting: Da dette forslaget kom, om innstramningen, stemte Kristelig Folkeparti med opposisjonen mot dette forslaget. Det undrer meg hvordan Kristelig Folkeparti reflekterer i dag. De burde si at konsekvensen av å gå i regjering med Fremskrittspartiet og Høyre er dette, og det beklager vi. Det hadde vært ærlig. Det er ikke ønskelig at man ikke kan foreta endringer, det er ikke ønskelig at man ikke kan prøve å tette disse hullene for å hindre den utviklingen vi ser. Men de ser ned. Det mener jeg er talende for et parti som har tatt et feil valg og som møter seg selv i døra på et område hvor de helst burde vært på den andre siden.

Heidi Nordby Lunde (H) [12:23:21]: Apropos selvtilfreds regjering: Under den forrige regjeringen med Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV sto rundt 70 000 mottakere av arbeidsavklaringspenger i fare for å miste retten til disse da de i 2013 var i ferd med å nå maksimal grense på fire år uten å ha fått den raske og tette oppfølgingen som de rød-grønne hadde lovet. Da daværende arbeidsminister, Anniken Huitfeldt fra Arbeiderpartiet, ble konfrontert med dette, innrømmet hun at det på våren 2014 kunne oppstå en såkalt pukkeeffekt. Det var det de rød-grønne kalte dem som sitter på galleriet i

dag. De snakker om verdighet i salen. Da de selv satt i regjering, snakket de om pukkeeffekt.

Med regjeringsskiftet fikk de fleste videreført arbeidsavklaringspengene lenger enn intensjonen i ordningen mens vi evaluerte hva som gikk galt. Vi endret reglene for avklaringspengene fordi ordningen ikke virket. Nå er ordningen mer målrettet, slik at folk, som evalueringen viste, kan få bedre hjelp og støtte gjennom andre ordninger, og ikke blir skjøvet over på arbeidsavklaringspenger og ut av arbeidslivet.

Denne regjeringen har gjort mye for å lukke hullene i systemet den forrige regjeringen etterlot seg. Sykehuskøene økte under helseminister Gahr Støre, men er nå redusert og dermed også tiden til behandling. De nye avtalene om inkluderende arbeidsliv sikrer at ikke bare IA-bedriftene, men hele arbeidslivet, får tilgang til arbeidslivssentrene ressurser. Vi målretter innsatsen mot bransjer og sektorer som har potensial til å redusere sykefravær og frafall gjennom bransjeprogrammer. Vi gjør forsøk med kompetansetiltak for langtidssykmeldte som på grunn av sykdom eller skade ikke kan komme tilbake til sin tidligere arbeidsgiver. Dette kommer på toppen av tidlig innsats i skolen og innføring av fraværsgrænse for å hindre at ungdom faller utenfor og innføring av aktivitetsplikt for unge under 30 år på sosialhjelp. Vi har senket aldersgrensen på kvalifiseringsprogrammet til 18 år for dem med kompetansemangel, trappet opp lønnskudd for arbeidstakere med nedsatt funksjonsevne og styrket individuell jobbstøtte for dem som sliter med psykiske lidelser og/eller rusproblematikk – bare for å nevne noe.

Det er ikke et tiltak, en ordning, som bidrar til inkludering, men varig syke får nå raskere avklart rett til uføretrygd. Det var også noe av det vi var enige om at var hensikten med arbeidsavklaringspenger, og tettere og raskere oppfølging.

Nav har fortsatt plikt til å hjelpe dem som ikke kvalifiserer til AAP med arbeidsrettede tiltak og sosialhjelp. Vi har også utvidet AAP og forlenget perioden folk kan forsøke seg i jobb, eller søke arbeid uten å miste rettighetene. Og regjeringen har som mål at staten skal ansette minst 5 pst. med nedsatt funksjonsevne eller hull i cv-en. Det skaper den etterspørselen representanten Lundteigen var inne på.

Vi vet at mye gjenstår for å inkludere flere i arbeidslivet. Men nå som regjeringen har sittet seks år, er ledigheten på vei ned og sysselsettingen på vei opp. Det er godt håp om at flere får muligheten til å komme inn eller tilbake til arbeidslivet.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:26:17]: Den forrige regjeringa gjorde ikke en god nok jobb for folk med arbeidsavklaringspenger. Det er noe som alle kunne se. Vi

fikk mange fortellinger. Det ble sagt ifra. Vi kan nå lære av de feil som ble gjort den gangen, de feil som blir gjort nå, eller vi kan fortsette.

Representanten Sigbjørn Toskedal fortalte om Kristelig Folkepartis standpunkt, med tre år som en generell regel, noe som er i tråd med Senterpartiets standpunkt. Jeg forsto også Kristelig Folkepartis innlegg sånn at en ønsket unntak som ikke var tidsbegrensede – altså skulle ikke unntakene være så korte at de skapte problemer med å få avklaring. Dette var og er Kristelig Folkepartis standpunkt, det som her blir kalt deres primære posisjon. Det som da er utfordringen, er hvordan Kristelig Folkeparti opptrer i Stortinget. Opptrer man i tråd med dette, i tråd med det som burde være erfaringene, eller opptrer en sånn at Kristelig Folkeparti i Stortinget går inn i regjeringsfolden uansett? Det skulle jo ikke være sånn at den nye regjeringa skulle opptre så firkantet i Stortinget med sine representanter som tidligere. Det ble vi lovet. En skulle kunne korrigere kursen når vi var her.

Her er konsekvensene store for mennesker, virkelige sårbare grupper. Bevilgningene er begrensede, og likevel ser det ut til at Kristelig Folkeparti og de andre regjeringspartiene stemmer ned forslaget som Senterpartiet har sammen med SV, forslag nr. 10, hvor en foreslår å gå igjennom sakene for å få til en forandring for de menneskene som her føler at en er utsatt for en politikk som er feilaktig. Det må gjøres noe med dette på kort sikt.

Videre vil jeg bare si at å få etterspørsel etter disse menneskene med delvis arbeidsevne er ikke noen kvikkfiks. Å si at en skal ansette 5 pst. av sine nyansatte med hull i cv-en, at da skaper en liksom orden på dette, som representanten Heidi Nordby Lunde sa – nei, så enkelt er det ikke. Det må aktive virkemidler inn for at de enkelte bedrifter finner det økonomisk interessant å gjøre dette. Det må skapes en etterspørsel. Det må skapes et sug etter disse menneskene, for det vil gi et rikt og allsidig arbeidsliv som er i tråd med det som er den faktiske situasjonen i Norge, nemlig at vi har mange mennesker som har delvis arbeidsevne. De må få lov til å bruke den arbeidsevnen, og da må de få arbeidsgivere som er interessert i å bruke dem.

Karin Andersen (SV) [12:29:46]: Man sier én ting og gjør det som skaper det motsatte resultat, i denne saken. Man snakker om inkludering og skaper ekskludering.

Det er en realitet at de innstrammingene som nå er gjort, gjør at færre kommer til å ha en inntektssikring og færre kommer til å få oppfølging for å kunne komme i arbeid. Kanskje enda verre er det at de ikke engang får lov til å bli avklart til uføretrygd. Mange av dem som nå

er kastet ut av ordningen, er ikke avklart, og da sier Nav nei til å utrede om de skal ha uføretrygd. Noen av dem skal ha det. Det har ikke vært bra at folk har gått på denne ordningen i mange år uten utredning. Det trange nåløyet inn til uføretrygden har vært svært, svært trangt i mange år, på tross av det regjeringspartiene sier. Man får ikke uføretrygd i Norge uten at man trenger det. Det er noen av dem som nå er satt ut til ingenting, som burde hatt uføretrygd, og det får de altså ikke tilgang til – en ytelse som man har rett på i Norge hvis man ikke kan arbeide. Ja, de skal i hvert fall vente et helt år før de får lov til å komme inn igjen i dette systemet som har mulighet til å avklare dem. Og hvor skal de være? Jo, de skal over på sosialhjelp eller kvalifiseringsprogrammet. Jeg har vært veldig glad for kvalifiseringsprogrammet. Problemet er at det nesten ikke blir brukt, og nå øker kommunenes sosialhjelpsutgifter kraftig, mye mer enn det regjeringen har lagt inn i revidert.

Og det er ikke bare på dette området regjeringen har strammet inn. Bostøtten er i kronebeløp nå det samme som det var i 2009. Det er nesten 50 000 mennesker som er kastet ut av bostøtteordningen, på tross av at vi har blitt over en halv million flere mennesker, og at forskjellene øker i dette landet. Vi har altså fått flere mennesker med lav og svært liten inntekt som er fattige. Det er de samme menneskene som nå skal slåss om disse kronene og få hjelp fra Nav kommune, og der skal de ha aktivitetsplikt. Nå skal altså kommunene, som ikke har fått ressurser til dette, klare det som Nav ikke har klart, og som regjeringen og staten har ansvaret for.

Dette er en dårlig endring. Det får ikke folk i arbeid. Det setter syke folk på bar bakke, og det hjelper ingen inn i arbeid.

Kjersti Toppe (Sp) [12:33:03]: I går var det ein demonstrasjon framfor Stortinget. Det var ei markering mot fattigdom. I eit av verdas beste land å bu i er det slik at dei som treng mest hjelp frå fellesskapen, i staden vert skovne ut. Det gjeld både dei som har arbeidd eit heilt liv, og unge som vert tvinga over på uføretrygd og sosialhjelp. Statsråden seier her at det er ikkje uverdige å stå på sosialhjelp. Nei, det uverdige er at regjeringspolitikk skyv folk ut i det.

Nesten halvparten av dei som mista AAP, er barnefamiljar. Talet på personar som gjekk på AAP, vart redusert med nesten 17 000 personar i fjor, og ifølgje Nav gjekk over 3 000 fleire over på sosialhjelp samanlikna med året før. I tillegg kjem dei som ikkje har krav på sosialhjelp, og som må forsørgja seg sjølve.

Regjeringa har gjort det klart at dei ikkje vurderer å reversera innstrammingane, men ifølgje ein rapport som dei det gjeld har fått utarbeidd, er det slik at ni av ti av dei som har mista arbeidsavklaringspengar, i stor grad har

vorte sjukare av den økonomiske situasjonen. Det viser at det som skjer, òg er dårleg helsepolitikk. Det gjeld ofte personar som har komplekse tilstandar, som er vanskelege å avklara. Eg vil seia, som Audun Lysbakken sa frå talarstolen: Fattigdom gjer ingen frisk, og fattigdom gir heller ingen jobb.

Eg høyrer at Kristeleg Folkeparti seier frå talarstolen at saka står høgt på agendaen til partiet, men at dei vil venta på ein evalueringsrapport frå Nav – men vi veit vel nok i denne saka no. Vi er kjende med at problemstillinga ikkje har vorte løfta fram i Granavolden-plattformen. Det kan jo ikkje vera slik at Kristeleg Folkeparti, ved å skriva under på plattformen, òg har skriva under på at dei skal støtta denne regjeringa si fattigdomslinje. Det kan heller ikkje vera slik at fordi ein har vorte eit såkalla ansvarleg regjeringssparti, aksepterer ein at ein hadde meir makt over politikken i viktige Kristeleg Folkeparti-saker da ein var utanfor regjering enn ein har når ein sit i regjering.

For Senterpartiet er det viktig at flest moglege får delta i arbeidslivet. Det er òg god helsepolitikk. Det handlar om å ha eit helsefremjande samfunn, og da må folk få ei reell moglegheit til det. Gjennom Nav må dei få hjelp til det. Det er viktig, så ein hindrar at folk kanskje mistar kontakta med arbeidslivet – òg i all æve.

Solfrid Lerbrekk (SV) [12:36:15]: No er det heilt utruleg mange folk som har fått store problem med fattigdom av denne politikken. I går fekk eg overlevert over 38 000 signaturar mot desse regelendringane i arbeidsavklaringspenger. I tillegg til dette er Facebook-en min full av enkelttilfelle av personar som har blottlagt seg for samfunnet for å visa fram dei katastrofale konsekvensane av regjeringas politikk. Eg er nøydd til å ta med inn her i denne salen eksempel på dette:

Kvinne, 48 år, mista arbeidsavklaringspenger utan forvarsel 2. februar 2018. Først fire månader etter at dei arbeidsretta tiltaka som ho stod i, vart stoppa av Nav, fekk ho vedtak om stopp i tiltak og stopp i arbeidsavklaringspenger. Ho måtte dermed seia opp si faste stilling som lærar i kommunen. Denne dama er no einsleg forsørgjar og har vore 15 månader utan inntekt. Etter karenstida på 52 veker fekk ho nye arbeidsavklaringspenger på same vilkår som før. Det ligg ikkje føre noka form for økonomisk oppreising for dette, og ho kan dokumentera funksjonsfall i løpet av denne karenstida med fattigdom.

Det er så mange tilfelle som dette som verserer ute på nett no. I går var det ca. 350 personar som møtte opp utanfor Stortinget, og det er 350 av dei som er litt friskare og orkar å stå der utanfor. Tenk på alle dei som er så sjuke eller så fattige at dei ikkje klarer å koma seg til Oslo for å demonstrera. Dei er det endå fleire av.

Eg vil gjerne nytta anledninga til å poengtera at sjølv om det er mykje kjefting på Nav, er det ikkje dei tilsette i Nav som gjer ein dårleg jobb. Eg veit at dei gjer så godt dei kan, men det er systemet og reglane som dei jobbar med, som ikkje fungerer. Dei tilsette i Nav har òg protestert kraftig mot desse endringane.

Regjeringa fører no ein politikk der dei ikkje lyttar til folk som det angår, dei lyttar ikkje til folk som jobbar med desse endringane. Det er nøydd til å gå feil veg. Regjeringa må no ta grep i denne feilslåtte politikken. Det er ikkje godt nok å lena seg på kommunen si sosialteneste og privat forsørging.

Audun Lysbakken (SV) [12:39:10]: Jeg ville bare tegne meg en gang til for å svare på det som representanten Toskedal tok opp i sitt innlegg, for han framsto som – hva skal jeg si – noe «vonbroten» over at Kristelig Folkeparti får kritikk fra opposisjonen. Så holdt han et lite foredrag om hva det vil si å være et ansvarlig parti. Og det er interessant å diskutere det – hva vil det egentlig si å være et ansvarlig parti? I denne saken vil jeg mene at det vil innebære å ta på ytterste alvor det opprøret mot disse kuttene som vi nå ser, og alle de enkelt-historiene som viser at systemet ikke fungerer, og så være ærlig på det, også om en ikke har fått gjennomslag i regjeringen, og tydelig på hvilken side man står på. Det som er ansvarlig, er å kjempe for de tusener som er rammet av disse kuttene. Og da er spørsmålet hvorfor Kristelig Folkeparti ikke har prioritert det. Jeg oppfatter det sånn at Kristelig Folkeparti når de nå angriper opposisjonen, angriper dem av oss som står for det Kristelig Folkeparti egentlig mener, og forsvarer dem som fremmer en usolidarisk politikk som Kristelig Folkeparti visstnok er imot.

Det er vel bare nødvendig da å slå fast følgende: Det er at også Kristelig Folkeparti står bak regjeringens politikk, både de milde gavene til milliardærene og de tøffe kuttene mot fattige og syke. Det er mye man kan si om det, men «ansvarlig» er ikke det første ordet jeg kommer på. Det ansvarlige vil være å ta opp kampen mot disse kuttene. Jeg synes vi har fått dokumentert veldig tydelig i det siste hvorfor det er nødvendig, og hvorfor Kristelig Folkeparti istedenfor å angripe opposisjonen burde jobbe for å få sin egen regjering til å snu.

Erlend Wiborg (FrP) [12:41:29]: Det har blitt sagt flere ting som fortjener en kommentar, men det har også blitt sagt litt feilaktige ting fra denne talerstol.

Representanten Karin Andersen var riktignok ærlig på at Sosialistisk Venstreparti f.eks. er imot aktivitetsplikten for unge sosialhjelpsmottakere, selv om vi vet at den har fungert godt. Det sier Nav-ansatte, og det sier brukerne selv. Så kom hun også med en feilaktig ting om eventuelle kutt i bostøtten osv. Bostøtten er som kjent

en rettighetsbasert ordning, så når husstander f.eks. får en bedre økonomi, vil det selvfølgelig være færre som vil ha behov for bostøtte. Den enkelte har ikke fått den redusert. Tvert imot – i revidert nasjonalbudsjett nå styrker regjeringen bostøtten ved å ha et kraftig løft for barnefamilier og andre store husstander.

Jeg synes representanten Lundteigen var forbilledlig ærlig fra denne talerstol da han innrømmet at den foregående regjeringen ikke gjorde nok, den ignorerte de utfordringene arbeidsavklaringspengeordningen hadde. Men samtidig kritiserer Lundteigen denne regjeringen for å ta de grepene med arbeidsavklaringspenger som er nødvendig for å hjelpe flest mulig ut i arbeid, eller over på uføretrygd, hvis det er det de har behov for.

Jeg har lyst til å lese opp et sitat:

«Vi har ingen tid å miste. At unge mennesker skal gå på arbeidsavklaringspenger (AAP) i fire år er det ingen grunn til.»

Det var Arbeiderpartiets nestleder Hadia Tajik som kom med de ordene. Jeg registrerer dessverre at Gahr Støre kom, holdt sitt innlegg og forlot salen, men jeg ser Arbeiderpartiet har andre representanter her. Arbeiderpartiets programkomité og Hadia Tajik gikk opprinnelig inn for å redusere arbeidsavklaringspengene fra fire til to år – med en ganske god begrunnelse. De mente at det var viktig så raskt som mulig å få en avklaring, sånn at de som skal over på uføretrygd, kan komme seg over på uføretrygd, få den forutsigbarheten det betyr, men også at de som skal tilbake i arbeidslivet, skal få målrettede virkemidler som kan hjelpe dem inn i arbeidslivet.

Vi kan heller ikke se en sak helt isolert, for skal vi hjelpe personer som kanskje har noen helsemessige utfordringer tilbake i arbeidslivet, må vi også ha et arbeidsliv som tar dem imot. Det er derfor denne regjeringen har sørget for å gjøre porten inn i arbeidslivet videre og bredere, mens dagens opposisjon ønsker å trekke stigen opp etter seg, noe som gjør at mange mennesker som kanskje har noen helsemessige utfordringer, får en enda lengre vei tilbake til arbeidslivet.

Denne regjeringen har styrket Velferds-Norge. Vi skal fortsette med det gjennom målrettede virkemidler som hjelper den enkelte.

Lise Christoffersen (A) [12:44:48]: I denne debatten har det fra posisjonen vært innlegg av så mange slag. Noen har vært ganske provoserende. Nordby Lunde startet med å si at arbeid er mer enn jobb, det er også fellesskap – som om ikke folk som er syke, borte fra arbeidslivet, har mistet jobben eller må se seg om etter en annen jobb på grunn av sykdom, ikke er klar over det. Sykdomskravet forsvant fra arbeidsavklaringspengeordningen, sa også Nordby Lunde. Hva mener hun egentlig med det? Wiborg sa i sitt første innlegg at ar-

beidsavklaring aldri var ment å være en «generell studiestøtteordning». Nei, har den noen gang fungert som det, da?

En fortsetter altså å late som om arbeidsavklaringspengeordningen blir fylt opp av folk som aldri skulle vært der, og jeg synes det er ganske provoserende. Så jeg har spurt statsråden skriftlig og fått et skriftlig svar på det. Jeg har spurt med hvilken hjemmel Nav har innvilget arbeidsavklaringspenger til personer uten helseproblemer og listet opp de eksemplene som posisjonen liker å bruke: unge arbeidsledige, rusmisbrukere, innvandrere som egentlig bare har språkproblemer, husmødre uten tidligere yrkeserfaring. Jeg har fått til svar fra statsråden at de analysene hun sitter på, ikke peker på at personer som ikke tilfredsstiller inngangskriteriene, har fått innvilget AAP. Så nå synes jeg en skal slutte med å late som om folk misbruker denne ordningen, eller at den er blitt til noe den ikke var ment som. Statsråden har selv svart at det faktisk ikke er tilfellet.

Det mest originale innlegget i debatten synes jeg kom fra Venstres representant Røkkum. Det er ikke regjeringa og stortingsflertallet som har skylda for den situasjonen folk nå er i, de som står på bar bakke, det er Nav som har skylda, for det er de ansatte som ikke har skjønt de nye reglene. Jo, de ansatte har skjønt de nye reglene – de advarte allerede ved de første innstrammingerne som foregikk i det skjulte fra 2016, og de advarte kraftig på ny fra 2018.

Det tristeste kommer fra Kristelig Folkeparti, når en ser hvor Kristelig Folkeparti har valgt å plassere seg. Nå er man et ansvarlig styringsparti og skjuler seg bak at en venter utålmodig på en evaluering. Det sløret trakk jo statsråden effektivt bort ved å si at det er altfor tidlig å evaluere noe som helst. Så stortingsvalget i 2021 kommer vel antakelig før den evalueringen.

Det aller mest overraskende er at statsråden, som hele tida sier hun styrker saksbehandlingskapasiteten i Nav, ikke aner hvor mye som er kuttet i såkalt avbyråkratisering og effektivisering på hennes vakt, og heller ikke greier å svare meg på hvor mye som er tilført. Jeg kan bare si at sist jeg regnet på det som er kuttet, var summen nesten 300 mill. kr. Så kan jo statsråden komme opp her og fylle ut de tallene etterpå.

Bjørnar Moxnes (R) [12:48:06]: Det har vært mange bortforklaringer i salen i dag fra borgerlig side, mange forsøk på å snakke seg vekk fra det som er kjernen i saken. Kjernen i saken er at mange mennesker nå sliter på grunn av Høyre og de borgerliges reaksjonære politikk, som i prinsippet går ut på én ting, nemlig at de som er nederst på rangstigen, bruker man pisken på. De skal såkalt stimuleres til innsats ved å få mindre, ved å få innstramminger og kutt og få det verre i livet sitt, mens

på toppen av samfunnet gjelder en helt annen logikk fra de samme partiene. Der sørger denne regjeringen for at de rikeste får milliarder på milliarder i skattelette for såkalt å stimuleres til økt innsats – hundre ganger mer i skattelette til dem med 10 mill. kr i inntekt og mer, enn til de lavtlønte. Det er kjernen i den politikken som ligger bak innstramningene i AAP-ordningen.

Jeg registrerer at det ikke er mulig å få et svar fra statsråden på et ganske enkelt spørsmål, nemlig spørsmålet om det ikke er lurene at folk kan få litt lengre tid på AAP for å få avklart arbeidsevnen sin, kunne komme tilbake i arbeid i kanskje 20–30–40 år til, framfor å bli kastet ut av ordningen på grunn av et rigid regelverk og havne på uføretrygd i 10–20–30 eller 40 år. Alle og enhver skjønner at svaret er ganske enkelt. Det er åpenbart bedre med et regelverk som gir folk som har forskjellige sykdommer, litt lengre tid, at det er unntaksmuligheter for det, for å kunne få utredet sykdomsbildet og finne ut hva som er mulighetene for å komme tilbake i arbeid, framfor å kaste dem ut på sosialhjelp eller ingen inntektssikring overhodet.

At ikke Høyre skjønner dette, er kanskje ingen stor overraskelse, men at Kristelig Folkeparti ikke innser det eller er villig til å innrømme disse åpenbare sammenhengene, er kanskje mer overraskende. Samtidig er vel det prisen Kristelig Folkeparti betaler for å ha gått inn i regjering, at de altså opptre som dørmatte for Venstre, Fremskrittspartiet og Høyres urettferdige og usosiale kuttpolitikk. Det er synd, men det er et åpenbart faktum at det er det som skjer med Kristelig Folkeparti i regjering.

Stefan Heggelund (H) [12:51:19]: Vi hadde et trygdesystem i Norge som lurte folk. Jeg tror det er viktig å ha med seg historien her. De rød-grønnes gjennomføring av Nav-reformen var ikke spesielt vellykket. Så dårlig gikk det at Riksrevisjonen ikke kunne bekrefte Navs regnskap, og daværende statsråd, Dag Terje Andersen, måtte møte i kontroll- og konstitusjonskomiteen for å forklare seg.

Verst var det selvfølgelig for brukerne. Folk måtte først få det verre før de fikk det omtrent slik de hadde hatt det før – ingen bedring. I evalueringen av reformen kunne vi lese:

«Det kanskje mest alarmerende funnet i denne artikkelen er de tilsynelatende vedvarende negative effektene av NAV for unge mottakere av helserelaterte ytelser.»

AAP-ordningen skulle være indrefiletten til de rød-grønne partiene i reformen. Her skulle det bli enklere og bedre. Ble det det? Nei. Folk ble ufrivillig passive trygdemottakere. De ble ikke kontaktet av Nav. De kunne gå ett år – ja, to år uten å høre noen ting fra Nav om hvordan de

skulle få oppfølging. Da det hadde gått fire år, var det en del av dem som var uavklart. Da måtte de på sosialhjelp, eller de fikk uføretrygd, noen mot sin vilje. Andre måtte vente altfor lenge på den uføretrygden de faktisk hadde krav på og burde fått tidligere. I SINTEF-rapporten om AAP kan vi bl.a. lese følgende fra intervjuer med Nav-ansatte:

«Mange svarer at unge som ikke har alvorlige helseproblemer ville fått tettere oppfølging med KVP eller annen sosialhjelp.»

Vi kan også lese:

«Svært mange trekker også frem at brukere (uavhengig av alder) uten tydelige helseproblemer er vanskelig og at AAP ikke er den rette ytelsen for disse.»

Videre leser vi:

«Mange nevner at personer med rusproblemer er en gruppe som blir gående veldig alene på AAP, og at de ville fått mye bedre hjelp av kommunen.»

Og videre:

«De som trenger en annen oppfølging enn det de får som AAP-mottaker er unge brukere uten alvorlig sykdom, brukere med psykiske problemer eller diffuse plager, brukere med svært dårlige språkkunnskaper, brukere med alvorlige rusproblemer.»

Det var helt nødvendig med en opprydding. Før var alle enige om at vi måtte ha et mer helhetlig trygdesystem der folk fikk den oppfølgingen de skulle ha, om de var syke, eller om de hadde andre sosiale problemer. Det er den oppryddingen denne regjeringen og dette stortingsflertallet er i gang med.

Arild Grande (A) [12:54:35]: Under dagens regjering ser vi konturene av et nytt samfunn tre fram: Forskjellene i økonomi øker, tre av ti husholdninger har dårligere råd nå enn da Erna Solberg ble statsminister i 2013, og de rikeste stikker fra, godt hjulpet av regjeringens skattepolitikk. Vi ser økte forskjeller i arbeidslivet mellom dem som jobber under ordnede forhold, og dem som er rammet av useriøsitet, sosial dumping og innleie. Vi ser det også i samfunnet – vi ser en stor økning i antall sosialhjelpsmottakere, som en direkte følge av regjeringens politikk, og i tillegg en eksplosjon av unge uføre.

At regjeringen og høyrepartiene ønsker økte forskjeller, er vi vant til – slik har det alltid vært i Norge – men politikken deres svekker også arbeidslinjen. Mange som kan og ønsker å jobbe, blir i stedet skjøvet over på trygd og sosialhjelp.

Den saken vi diskuterer her i dag, kunne vi utmerket godt ha løst i dag hvis Kristelig Folkeparti hadde stått for det de tidligere mente: De var imot kuttene da de satt i

opposisjon. Vi kunne i dag ha sikret at folk fikk bedre rettigheter til god oppfølging, og at man fikk mulighet til forlengelse for flere. Dette er sakens iskalde og beklagelige faktum.

Denne saken er den første store saken der vi ser bekeftelsen på den endringen som Kristelig Folkeparti har gjennomgått etter at de tok sitt veivalg og gikk inn i regjering. Representanten Toskedal sa det fra denne talerstolen: Kristelig Folkeparti var ikke en del av innstramningene i arbeidsavklaringspengeordningen. Og han forklarte hva Kristelig Folkeparti tidligere har ment, og det er helt riktig. Mange hadde derfor også forventninger om endring da Kristelig Folkeparti gikk inn i regjering, men da de fikk plass rundt Kongens bord, glemte de dem som sitter nederst ved samfunnets bord. Ønsket om makt ble viktigere enn personene denne saken handler om.

Høyresidens representanter må gjerne bruke opp taletiden sin i denne debatten på å snakke om snøen som falt i fjor, om ulike forslag som har vært oppe til vurdering i denne saken, men jeg tror folk heller vil høre hva regjeringspartiene akter å gjøre med det ansvaret de har – her og nå, i dag og i morgen. Det har jeg faktisk ikke hørt høyresidens representanter si et eneste ord om. Der ender trolig også saken – med en arroganse fra dagens regjering, som ikke lytter til signalene fra dem som blir rammet, som ikke lytter til demonstrasjoner utenfor Stortinget, og som ikke er villig til å lytte til forslag som opposisjonen fremmer, for å kunne bidra til en bedring for dem som er rammet.

Geir Sigbjørn Toskedal (KrF) [12:57:49]: Det er stor oppmerksomhet om Kristelig Folkeparti. Det er forutsigbart, og det er forståelig – det er trykk i denne saken, det er en krevende sak. Jo, vi hører historier. Jeg har lest alt som er skrevet, og jeg sletter ingenting.

Til representanten Lysbakken: Det gjør inntrykk når jeg leser om det, så jeg er kjent med situasjonen. Men når Lysbakken i tillegg sier at vi skjuler oss bak en evaluering, er jo det en merkelig karakteristikk av en evaluering. Jeg er ganske overbevist om at det vil lønne seg at Kristelig Folkeparti nå er i regjering, for vi ser uheldige sider. Men en evaluering må favne bredere. Vi må nå se hva i ordningen som fungerer, hva som er galt i ordningen, hvordan Nav fungerer i ordningen, hvordan tilstøtende tiltak fungerer. Vi må ha en helhetsvurdering, og jeg kan love at Kristelig Folkeparti er utålmodige i regjering i denne saken.

Til Lise Christoffersen, som sier at det kommer vel ikke før i 2021: Jo, det gjør det – det skal i alle fall vi jobbe for. Så det må være helt klart hva som er Kristelig Folkepartis standpunkt.

Når det gjelder representanten Gahr Støre, som sa at Kristelig Folkeparti ser ned, tror jeg ikke Gahr Støre kan ha vært i salen da jeg holdt mitt innlegg. Jeg sa at Kristelig Folkepartis primærstandpunkt er som før, ikke ulikt Senterpartiets – vi stemte imot i forrige runde.

Så er det slik at ved å inngå i en regjering, med Granavolden-plattformen, har vi våre seire og våre tap, og jeg tror at både Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet er kjent med hvordan en behandler primærpolitikk – i alle fall har jeg snakket med representanter fra de to minste partiene som fortalte hvordan det var å være i en «rød-grønn situasjon». Så det er klart at det er Kristelig Folkepartis standpunkt, og det er ikke noe vi verken skjuler eller ikke kan stå ved.

Granavolden-plattformen ga oss betydelige gjennomslag for velferdstiltak. Jeg skal ikke ramse opp – det er en lang liste å ramse opp – og det ble vårt standpunkt. I regjering vil Kristelig Folkeparti fortsatt være en utålmodig stemme, nettopp i denne typen saker. Det tror jeg folk ser.

Så hadde Gahr Støre en kommentar til slutt om at dette var et eksempel på feil retningsvalg. Ja vel, jeg hørte aldri en ting som gjorde at jeg tenkte den veien, i alle fall, fra den kanten.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Representanten Karin Andersen har hatt ordet to ganger tidligere i debatten og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Karin Andersen (SV) [13:00:44]: Realiteten er at de endringene som nå er gjennomført, skyver folk lenger fra arbeidslivet og ikke inn i arbeidslivet. Det er manglende oppfølging av Nav slik at det er nok ansatte der til å hjelpe folk og tiltak som faktisk fungerer.

SV har vært kritisk til aktivitetsplikten for de menneskene det gjelder, men vi har fremmet forslag om aktivitetsplikt for Nav. Vi har lagt penger på bordet slik at det er mulig å gjennomføre tiltak og ansette flere, for vi vet at sosialt godt arbeid og oppfølging virker.

Når det gjelder bostøtten, har jeg en rekke dokumentasjon på det, som representanten Wiborg kan få. Det er altså en realitet at det er nesten 50 000 færre som får nå enn det var for ti år siden. Boutgiftene har økt i snitt med over 20 000 kr, og inntektene til denne gruppen har gått ned med nesten 10 000 kr. De har også blitt fattigere, og det synes på kommunenes sosialbudsjett og på livet til dem som har det vanskelig.

Presidenten: Representanten Lise Christoffersen har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Lise Christoffersen (A) [13:02:04]: Det var til det forrige innlegget til representanten Wiborg. Han benytter seg av den teknikken som ser ut til å ha blitt et gjennomgående triks hos posisjonen og i regjeringa for tida, og det er å bruke bevisste halvsannheter for å sørge for å spre usannheter. Når Wiborg sier at programkomiteen i Arbeiderpartiet foreslo å kutte AAP fra fire til to år, vet representanten Wiborg at det ikke er tilfellet. Det programkomiteen i Arbeiderpartiet foreslo i 2017, var å redusere stønadperioden for unge født fra 1990 og senere til to år pluss en jobbgaranti i den andre enden for de ungdommene. Nå vedtok landsmøtet å beholde fire år også for dem, men med jobbgarantien i den andre enden intakt. Jeg synes jeg måtte få anledning til å korrigere det, men jeg vet at overfor representanten Wiborg hadde jeg ikke trengt å korrigere det, for han vet hva som er sannheten.

Presidenten: Representanten Per Olaf Lundteigen har også hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:03:24]: De rød-grønne gjorde ikke nok, men vi har alle på den rød-grønne siden lært en lekse, og vi står nå sammen om å få til medmenneskelighet. For Senterpartiet er omorganisering av Nav med flere fagfolk i førstelinja helt avgjørende. Det skal vi slåss for, og vi skal slåss for at de lokale Navkontorene i kommuner og bydeler får ansvar og myndighet til å beslutte unntakene. Det er de som har skoene på, det er de som kjenner menneskenes livssituasjon, det er de som har helheten for seg, ikke de menneskene som sitter på spesialavdelingene.

Det vi diskuterer, er å slakke på unntaksbestemmelsene, som Senterpartiet og Kristelig Folkeparti er enige om. Vi får det ikke til nå, for det ser ut som om Jern-Erna er tilbake. Det er milliarder og ikke mennesker som nå gjelder. Det er trist at vi ikke greier å få til en liten endring, for det er små penger for mange sårbare mennesker saken gjelder.

Jonas Gahr Støre (A) [13:04:39]: Rett etter regjeringsskiftet i 2013 hørte vi ganske jevnlig fra den nye posisjonen: Hva skjedde under åtte rød-grønne år? – Under åtte rød-grønne år fikk man ikke til det ene og ikke til det andre.

Når så årene gikk, begynte dette argumentet å miste sin kraft, fordi det år etter år kommer nye statsbudsjett, nye vedtak.

Det er faktisk ikke særlig framtidsrettet å peke bakover i alt. Men representanten Heggelund bruker et helt innlegg på å gå tilbake igjen i tid og oppsummere hva som for mange år siden var utfordringer i det norske velferdssystemet, Nav-reform osv. Det er ikke interessant

for de menneskene som er rammet av det de treffes av her nå. Det er bortsnakking, det er et bevis på at man bruker tid på å skygge unna det som er de helt konkrete temaene nå. Så når det temaet er tilbake igjen – hva som skjedde under rød-grønne år – er det et tydelig svakhetstegn fra regjeringen.

Jeg takker representanten Toskedal for innlegget, jeg fikk med meg det forrige også. Jeg synes det var et ærlig innlegg han holdt. Han snakket om seire og tap. Vi må forstå det slik at det som er regjeringens holdning her nå, er et tap for Kristelig Folkeparti. Hva som er seieren i det, er litt uklart å se. Det kunne i og for seg være interessant å få vite hva det er i det vi har diskutert her i dag, som er gjennomslag for Kristelig Folkepartis politikk.

Så sa representanten også at han ikke hørte noe om dette fra den kanten da de tok sitt retningsvalg. Vel, det var faktisk noe av det vi snakket om den høsten, i 2018, at når det gjaldt synet på velferdspolitikken, synet på dem som sitter nederst ved bordet, synet på hvor vi bruker de store pengene, synet på hvordan vi engasjerer oss for å følge opp mennesker, oppfattet vi i Arbeiderpartiet at det mellom Kristelig Folkeparti og oss var ganske lik tenkning, og at vi kunne få til en reell kursendring, et samarbeid – om det så skulle skje midt i en stortingsperiode. Men slik ble det ikke. Derfor synes jeg det er interessant når representanten sier at dette må regnes som et generelt tap. Hva han fikk igjen for det tapet, synes jeg det kunne være interessant å få høre mer om.

Denne debatten slutter uten at det er gitt svar på hvordan man skal følge opp de menneskene som ikke blir – som statsråden sier – fanget opp. Men jeg kan forsikre om at vi kommer til å fortsette å jobbe og å lytte til dem, ta opp i forslag – både om politikk og om enkeltsaker – hva vi kan gjøre for å se disse menneskene, yte dem rettferdighet, og, som det ble sagt i noen av innleggene fra mitt partis representanter, også bidra til den arbeidslinjen som dette landet trenger, når vi faktisk kommer til å rope på arbeidskraft og på folk som vil bidra, i årene som kommer.

Statsråd Anniken Hauglie [13:07:20]: Jeg fikk et spørsmål fra representanten Lise Christoffersen om hvor mye som er redusert i Nav som følge av ABE-reformen. Jeg hadde dessverre ikke tallet akkurat under replikkvekslingen. Det tallet er 370 mill. kr fram til 2019.

Til gjengjeld har vi styrket etaten med midler til inkluderingsdugnaden, til ungdomsinnsatsen og til aktivitetsplikten. Vi har styrket Nav med 200 mill. kr til økt egenregi og 40 mill. kr til å følge opp AAP-endingene. I tillegg kommer en IKT-satsing bare i år på 423 mill. kr, som også er et viktig bidrag for å gjøre arbeidshverdagen enklere for de ansatte, men også enklere for brukeren. I tillegg er det mer enn 250 flere ansatte i Nav nå enn da vi

overtok i 2013. Det betyr at ansatte nå har bedre tid og mulighet til å følge opp kanskje særlig de brukerne som har litt mer sammensatte behov.

Jeg forstår godt at opposisjonen ikke ønsker å snakke så mye om evalueringene. De viser nemlig ganske nedslående resultater på veldig mange områder, ikke bare på AAP-området, som vi diskuterer her. Vi kan gå inn på introduksjonsordningen, den har vi evaluert til ikke å være god nok. Arbeidsmarkedstiltak har vi sett ikke har vært godt nok. Ungdomsgarantiene – som opposisjonen ønsker seg tilbake til – er også evaluert til ikke å være gode nok.

Jeg mener vi skylder brukerne av tjenestene, innbyggerne i dette landet, å stille spørsmålet: Når hjelpen fram? Klarer vi å gjøre det vi sier at vi skal gjøre? Om evalueringene så tydelig viser at nei, det klarer vi ikke å gjøre, ja, da må vi faktisk endre kursen. Så er det ikke alltid enkelt å endre kursen uten at det går ut over noen. Da er det vår oppgave og plikt å forsøke å gjøre de endringene så gode og smidige som overhodet mulig.

Det er riktig, det som representanten Andersen sier: KVP, kvalifiseringsprogrammet, brukes for lite. Ja, nettopp – og derfor stilte jeg spørsmålet: Hvorfor brukes det for lite, når det er kvalifisering som ofte framheves som det som mangler mest? Svaret på det spørsmålet er at terskelen var for høy, det var for vanskelig å komme inn. Det er bakgrunnen for at vi endret dette i fjor, ved å senke aldersgrensen til 18 år, ved å gjøre det mulig å gå ut og inn av programmet. Om en gikk ut av det én gang, ja, så skulle en jammen meg få en ny sjanse. Det kunne man ikke før. Vi gjør det lettere å kunne fullføre utdanning. Vi er nødt til å se tingene lite grann i sammenheng.

Jeg skjønner at opposisjonen ikke vil se bakover, men vi må også se litt bakover for å forstå hvorfor vi gjør mange av de endringene vi gjør. Det er fordi vi ønsker å gå framover, bidra til bedre tjenester for de mange menneskene som står der ute og trenger hjelp, som de tidligere ikke har fått på en god nok måte. Jeg skal være den første til å si at de evalueringene vi jobber med nå – etaten evaluerer – skal vi lese nøye, nettopp for å se hvordan dette slår ut.

Stefan Heggelund (H) [13:10:34]: Først har jeg lyst til å uttrykke min respekt for representanten Lundteigen, selv om vi er uenig i deler av spørsmålet her. Det er viktig å huske på at Senterpartiet stemte for å redusere AAP fra fire til tre år, men vi er uenig i andre aspekter. Så er han åpen på bakgrunnen for hvorfor det var nødvendig å gjøre endringer.

Det jeg stiller meg litt undrende til når det gjelder representanten Lundteigen, er når han snakker om at vi trenger en sterk førstelinje i Nav. Ja, det er jo vi helt enig i, men da regjeringen fremmet forslag om bredere, ster-

kere fagmiljøer på Nav-kontorene, slik at det skulle være mindre tilfeldig hva slags oppfølging og tilbakemelding man fikk, uavhengig av hvor man bodde i landet og hvilket Nav-kontor man hørte til, var Senterpartiet imot det, av distriktspolitiske hensyn.

Så til representanten Gahr Støre: Jeg forstår at Arbeiderpartiet ikke vil snakke om sin sosialpolitiske arv i moderne tid. Den er en skam. Men jeg synes det er litt pussig at mens vi fra arbeiderpartirepresentanter må høre om ting Høyre visstnok gjorde i 1918, så tåler ikke representanten Gahr Støre å høre hva som er bakgrunnen for de endringene vi nå gjør i Nav.

Bakgrunnen for de endringene vi nå gjør i Nav, er nettopp den mislykkede sosialpolitikken til Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Det er altså den vi rydder opp i. Bakgrunnen for det var bl.a. de evalueringsrapportene som jeg siterte fra i mitt innlegg.

Da vi innførte aktivitetsplikt for sosialhjelpsmottakere nettopp for å løfte de ikke-helserelaterte ytelsene i Nav-systemet, slik at også folk med andre sosiale problemer skulle få oppfølging, var venstresiden imot. Da det ble innført, kunne vi lese medieoppslag fra hele landet med folk som sa at dette var bra, for nå hadde man fått rutinen tilbake i livet. Sånn skaper man et mer helhetlig trygde- og sosialsystem. Arbeiderpartiet fremmer riktignok forslag om å innføre det etter at det er innført, men det viser bare deres mangel på nytenking i sosialpolitikken.

Helt til slutt: Jeg glemmer aldri da vi hadde høring i arbeids- og sosialkomiteen i forrige periode, og en representant fra Forandringsfabrikken, en ung representant som hadde vært i møte med Nav og fått ytelser, fortalte om hvordan hun følte at hun måtte sykeliggjøre seg for å få ytelser. Det er Arbeiderpartiets sosialpolitiske arv, og det er det vi rydder opp i nå, ved å lage et mer helhetlig trygdesystem som passer for alle, uansett hvorfor man må gå til Nav.

Presidenten: Presidenten vil bare gjøre oppmerksom på at det å karakterisere andre partiers politikk som «en skam» eller «skammelig», tidligere er påtalt som ikke parlamentarisk akseptable uttrykk.

Heidi Nordby Lunde (H) [13:13:44]: Representanten Christoffersen mener vi påstår at folk som ikke kvalifiserte til arbeidsavklaring, har kommet inn på ordningen, og hun lurer også på hva vi mener med at sykdomskravet var blitt svekket. Dette er ikke så veldig mystisk, det er ikke noe annet enn det hele arbeids- og sosialkomiteen stilte seg bak i 2017, inkludert Arbeiderpartiet. Der het det at:

«Komiteen viser til forslaget og støtter intensjonen om å presisere i formålsbestemmelsen at ordningen er en helserelatert ytelse.»

Nettopp fordi sykdomskravet ble svekket i overgangen fra de tre opprinnelige ytelsene til AAP i 2010, slo SINTEF og Nasjonalt kompetansesenter for arbeidsrettet rehabilitering fast i sin evaluering at ordningen hadde blitt for vid og bred. De mente den nå inkluderte grupper den aldri var ment for, og anbefalte klart og tydelig at inngangskriteriene måtte praktiseres strammere. Det er bakgrunnen for endringene.

SINTEF mente f.eks. at unge uten alvorlig sykdom ikke var tjent med å komme inn på AAP. De viste også til at folk som tidligere ikke var registrert i arbeid, som hjemmeværende, private næringsdrivende og innvandrere uten gode nok norskkunnskaper, kom inn på ordningen. De kvalifiserte, ja, men burde de vært der?

Jeg vil gjenta: Det er ikke sosialt å utvide og uthule ordninger slik at knappe ressurser blir brukt på andre enn det ordningene er ment for. Det svekker tiltakene, fordi de blir brukt på andre enn tiltakene var tilpasset til, det svekker Nav, fordi ressursene ment for noen, må brukes på flere, og ikke minst svekker det tilliten til velferdsstaten når målsetningene ikke nås, og vi må gjøre nødvendige endringer som gjør at mange som tidligere har fått, plutselig faller utenfor. Det betyr ikke at endringene er feil, men at endringene var nødvendige for at ikke flere skulle havne i samme situasjon. Nav har blitt styrket. Det finnes bedre tiltak for mange, samtidig som det ikke er en endring i kvalifiseringen til uføretrygd, der de som skal ha hjelp, får hjelp.

Vi skal selvsagt lytte til de tilbakemeldingene vi får når vi gjør endringer, og vi skal fortsette med inkluderingsdugnaden. Jeg er helt sikker på at vi kan komme med flere ordninger som er mer målrettede og mer treffsikre for å hjelpe folk tilbake inn i arbeid, eller til uføretrygd, for dem som trenger det. Til det trenger vi et inkluderingsløft. Det jobber denne regjeringen videre med.

Arild Grande (A) [13:16:15]: Når Høyres representanter, bl.a. Stefan Heggelund, må ty til slike ord og karakteristikker og bruke hele sin taletid på gammel historie, sier det alt om en regjering som mangler selvtillit, som innser at de vil tape denne debatten, og som prøver å vri fokuset over på noe helt annet.

Det debatten handler om, er hva vi kan gjøre for dem som nå er rammet av regjeringens kutt i ordningen med arbeidsavklaringspenger, for å gi muligheter for forlengelse for dem som er rammet som følge av svikt i systemet, svikt i rutinene – ting de ikke har skyld i selv. Hva kan Stortinget og regjeringen stille opp med der? Svaret fra regjeringen er ingenting. Vi skal fortsette å prøve alt vi kan for å bidra til at det kan bli mer verdighet og bedre oppfølging.

Det handler videre om hva slags samfunn vi ønsker oss. Vi ser konturene av et nytt forskjellssamfunn som følge av regjeringens politikk. Det de holder på med, er ikke opprydning, men utrenskning. De skal kaste folk ut av systemet og over på varig sosialhjelp eller la dem klare seg selv.

Aktivitetsplikten som de liker å skryte av, ble jo innført for første gang under Gro Harlem Brundtland. Vi ønsker at den skal brukes med vett og forstand. Det regjeringen gjorde da de innførte aktivitetsplikten for folk opp til 30 år, var at det skulle være en ensidig plikt uten at samfunnet skulle stille opp med noe som helst i form av oppfølging og tiltak – ting som kunne bidra til at folk kom ut i arbeid. Vi har foreslått å styrke rettighetene, styrke ordningen. Regjeringspartiene er imot det.

Vi ser en eksplosjon i unge uføre under dagens regjering. Folk som ønsker å jobbe, som kunne ha jobbet, og som har livet foran seg, ender med dagens regjering opp som unge uføre. Vi ser en stor økning, bekreftet av statsråden selv, i antall sosialhjelpsmottakere direkte som følge av regjeringens kuttpolitikk. Det er en politikk som svekker arbeidslinja, som svekker folks mulighet til å være selvberget og leve det livet de drømmer om, og som svekker samfunnsregnskapet i Norge.

Vi har altså en regjering som med sin politikk bevisst både øker forskjellene og svekker vår mulighet til å ha et godt velferdssamfunn i framtiden. Det mest alvorlige er at folks framtidsmuligheter blir svekket som følge av det. Det synes jeg er trist. Der stopper dessverre debatten, men opposisjonen skal gjøre alt vi kan for å bidra til at de som i dag er fortvilte, skal få nødvendig hjelp, muligheter til forlengelse og mulighet til et godt innhold som kan gjøre at flere kommer ut i arbeid og kan leve det livet de drømmer om.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [13:19:05]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Kristoffer Robin Haug om å gjøre ordningen med brukerstyrt personlig assistanse reell for alle (Innst. 273 S (2018–2019), jf. Dokument 8:87 S (2018–2019))

Presidenten: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne

seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en tale-tid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Åshild Bruun-Gundersen (FrP) [13:19:50] (ordfører for saken): Jeg er glad for at en samlet komité deler visjonen om et samfunn der alle kan delta. Det må legges til rette for at personer med nedsatt funksjonsevne kan fungere i arbeidsliv og i dagligliv.

Regjeringen Solberg sørget for innføring av rettighetsfestet brukerstyrt personlig assistanse, BPA, fra januar 2015. Stortinget ba allerede i 2004 regjeringen om å fremme lovforslag om rett til brukerstyrt personlig assistent. Regjeringen Bondevik fulgte opp dette i 2005 og i statsbudsjettet for 2006, men regjeringen Stoltenberg II fulgte dessverre ikke opp arbeidet med rettighetsfesting av BPA.

Målet med ordningen var å sikre BPA til mennesker med funksjonsnedsettelse som trenger mer enn 25 timer assistanse i uken, og som er under 67 år. Under behandlingen i 2014 sørget regjeringen for at rettigheten ble utvidet til også å omfatte støttekontakt og avlastning for foreldre med hjemmeboende barn under 18 år med nedsatt funksjonsevne.

Skal personer med nedsatt funksjonsevne fungere og kunne bidra i lokalsamfunnet, stå i jobb, engasjere seg politisk eller rett og slett ha et normalt sosialt liv, er bistand helt nødvendig. BPA har vist seg som en effektiv måte for å sørge for at denne bistanden ytes, og gir personer med ulike utfordringer økt livskvalitet. Det å kunne stå i jobb eller yte i frivilligheten skaper verdier, livsglede og mestring ved å bidra. Dette er noe både samfunnet og den enkelte bruker nyter godt av. Det er viktig at vi legger til rette for at personer med nedsatt funksjonsevne får bidratt med sine evner og talenter.

På tross av at Solberg-regjeringen har rettighetsfestet BPA, har det vært utfordringer med praktisering av disse rettighetene. Det er i dag kommunene som er ansvarlige for behandling og tildeling av BPA. Det har dessverre vært mange klager til både pasient- og brukerombudet og fylkesmennene. Regjeringen har gjennom Granvolden-plattformen varslet tiltak for å sørge for at rettighetene Solberg-regjeringen innførte i 2015, skal følges bedre opp i kommunene. Regjeringen vil bl.a. definere BPA-ordningen som et likestillingsverktøy og ikke en helseordning. Det skal sørge for at innvilgelse av timeantall for BPA skal være en faglig vurdering, slik at flytting mellom kommuner ikke skal påvirke timeantallet som er innvilget.

Regjeringen ønsker å fjerne den øvre aldersgrensen på 67 år for rett til brukerstyrt personlig assistanse for dem som allerede har fått innvilget ordningen. Det skal gjennomføres en NOU for å sikre at ordningen fungerer

etter hensikten, herunder utrede hvordan den kan utvides for å sikre deltakelse i fritidsaktiviteter. Regjeringen skal også sikre at ordningen skal være reelt brukerstyrt. Dette er viktige tiltak for å sikre at brukerne av BPA får de rettighetene de har krav på ute i kommunene.

Regjeringen arbeider allerede med å forbedre ordningen, og intensjonen i representantforslaget er derfor allerede innfridd. Regjeringspartiene ser derfor ingen grunn til å stemme over representantforslaget, men er glad for at det er et stort engasjement fra alle partier. Med det anbefaler jeg komiteens innstilling.

Ingvild Kjerkol (A) [13:23:12]: BPA gir mennesker med nedsatt funksjonsevne muligheten til å leve et aktivt liv. Det handler om å kunne bestemme over egen hverdag og mestre livet selv. Arbeiderpartiet er veldig for BPA-ordningen, men vi har vært ærlig på at den har noen utfordringer. Det er store kommunale forskjeller i tildeling og utforming av BPA. Norges Handikapforbund sa i sitt høringsinnspill til fjorårets statsbudsjett at flere evalueringer, inkludert Handikapforbundets egen rapport Likestilling og deltakelse i revers?, dokumenterer helt andre erfaringer og funn enn det regjeringen ynder å komme med – en virkelighet der rettighetsfestingen av brukerstyrt personlig assistanse ikke fungerer etter intensjonene.

Arbeiderpartiet er enig med forslagsstilleren i behovet for snarlig å få utredet gode løsninger for ordningen med brukerstyrt personlig assistanse. Ordningen fungerer ikke godt nok etter intensjonen, og det er som sagt stor variasjon i praksis. Noe av dagens utfordring med BPA-ordningen skyldes en svekket kommuneøkonomi, og jeg tør minne om at Arbeiderpartiets alternative budsjett for 2019 prioriterte 3,5 mrd. kr mer til kommunene.

Regjeringen har lovet en grundig utredning av BPA-ordningen, der man bl.a. skal se på om den bør ligge under helselovgivningen. Vi mener det er fornuftig. Vi minner også om at et flertall i Stortinget omtrent på denne tiden i fjor gjorde det tydelig at regjeringen må legge fram en stortingsmelding om sikring av utviklingshemmedes rettigheter, der det legges vekt på å sikre at FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, CRPD, fullt ut skal gjennomføres på alle relevante samfunnsområder i Norge.

Utredningen må foreslå tydeligere retningslinjer for praktiseringen av BPA og i den sammenheng vurdere eventuell forskriftsfesting og departementstilknytning for ordningen. Utredningen må også involvere bruker- og pårørendeorganisasjoner for å sikre en reell medvirkning.

Vi vil imidlertid advare mot at utredningen blir en hvilepute for regjeringen, da BPA-ordningen også har

behov for umiddelbare tiltak som sørger for at ordningen praktiseres mer i tråd med intensjonene.

Erlend Larsen (H) [13:26:08]: Det er et viktig tema som blir løftet i representantforslaget. Brukerstyrte personlige assistenter, eller BPA, er et viktig likestillingsverktøy som skal kompensere for funksjonshemningene enkelte av våre innbyggere har. Med den rette assistenten skal funksjonshemmede kunne gjennomføre skoler og studier, komme ut i arbeid, delta i fritidsaktiviteter og leve tilnærmet normale liv med familie og venner.

Beklageligvis er det en del kommuner som åpenbart ikke forstår at BPA skal være et likestillingsverktøy, men velger å gi hjemmetjenester i stedet. Hjemmetjenester er beregnet på en helt annen gruppe mennesker enn funksjonshemmede. Ulike kommuner praktiserer BPA veldig ulikt, noe som er beklagelig, men dette er ikke noe argument for å løfte BPA ut av kommunene. Tvert imot: Det er et argument for at ordningen og kravene må tydeliggjøres.

Partiene er stort sett enige om behovet for BPA, men innholdet og hvem som skal levere tjenestene, er vi uenige om. Mens enkelte partier vil at det skal være kommunalt ansatte som er assistenter, mener vi at den funksjonshemmede selv, så langt som mulig, bør få anledning til å ansette og være arbeidsgiver for sine egne assistenter. Ulike funksjonshemninger krever ulike typer assistenter. Det er ikke sikkert at assistenten behøver å ha andre faglige egenskaper enn å være et godt menneske som smører brødkiver, kjører bil og tar seg av de funksjonene den funksjonshemmede ikke kan gjøre selv.

Det bør være den funksjonshemmede som bestemmer hvilke arbeidsoppgaver assistenten skal utføre, ikke kommunen. Et blindt ektepar kontaktet meg for en stund siden. De er frustrerte fordi kommunen de bor i, nekter dem assistanse til dagliglivets praktiske gjøremål. Ekteparet må pent klippe plenen og vaske vinduene selv. Det er ingen tvil om hvilke rettigheter funksjonshemmede har. Det er sendt ut flere rundskriv, og de er overtydelige. Det står bl.a. at den funksjonshemmede skal få «praktisk bistand til nødvendig rengjøring og annen nødvendig hjelp til alle dagliglivets praktiske gjøremål i hjemmet og i tilknytning til husholdningen» – som, for et blindt ektepars del, å få vasket vinduer eller klippet plenen.

Med rettighetsfestingen fulgte det 505 mill. kr. I hvilken grad kommunene faktisk bruker disse midlene til BPA, er mer usikkert og varierer fra kommune til kommune. Kommunene har ulik praksis omkring BPA. Avvikene mellom dem som faktisk leverer tjenester slik BPA skal være, og de kommunene som ikke gjør jobben sin,

er dessverre så stor at jeg ser fram til at NOU-en kommer. Og når den kommer, håper jeg den blir et løft for alle landets funksjonshemmede.

Karin Andersen (SV) [13:28:48]: Brukerstyrt personlig assistanse er et likestillings- og ikkediskrimineringsverktøy. SV har slåss for det i mange år, med litt varierende motstand både her og der. Jeg var av dem som var med og feiret da vi fikk dette lovfestet. Men jeg er også av dem som mener vi er nødt til å ta inn over oss det vi advarte mot allerede under behandlingen den gangen: at det manglet forskrifter som sikret at kommunene ikke kunne behandle dette litt sånn som de ville sjøl. Det ser vi resultatet av, det viser jo de undersøkelsene som bl.a. ULOBA har gjort – det har blitt verre. Lovfestingen førte altså til et dårligere tilbud for mange, og det er ganske ille.

Nå har vi i mange år fra SVs side fremmet forslag om å få en forskriftsfesting som et første steg for å bedre denne ordningen. Det har dessverre flertallet stemt ned. Ja, de har også stemt ned å utvide ordningen for dem over 67 år – som jeg hører at regjeringen nå sier de skal gå inn for, og det venter jeg på. Vi kommer til å fremme det i år igjen i forbindelse med kommuneproposisjonen. Jeg vil avvente og se om man mener dette, for det er ikke sånn at intensjonen i dette forslaget er innfridd, som noen var her oppe og sa. Det stemmer jo ikke.

Prinsipielt bør brukerstyrt personlig assistanse være en del av folketrygden, for det er et hjelpemiddel, men det har blitt lagt inn i helselovgivningen i kommunene. Derfor får vi alle disse rare utslagene som vi har sett, og derfor blir ikke utmålingen riktig i forhold til det hjelpebehovet som mange av disse innbyggerne har.

Derfor fremmer vi i dag forslag om man kan se på hvordan man kan finansiere dette via staten, som man gjør med andre hjelpemidler, sånn at man får likestilt dette hjelpemiddelet med andre hjelpemidler – fordi det er et hjelpemiddel. Man kan også se på om det er behov for andre typer ordninger som kan fungere som personlig assistanse, f.eks. personlig styrt helsehjelp i sykepleie. Vi har hatt kontakt med svært mange familier som har syke og funksjonshemmede barn, som har pekt på at de trenger brukerstyrt personlig assistanse, men da trenger de en annen type assistanse, med faglig kompetanse, som gjør at det hjelpebehovet kan dekkes på en bedre måte enn i dag.

Da tar jeg opp de forslagene i innstillingen som SV står bak.

Presidenten: Representanten Karin Andersen har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Naomi Ichihara Røkkum (V) [13:32:11]: Det er flott at vi debatterer BPA-ordningen. Dette likestillingsverk-

tøyet er viktig for alle som av ulike grunner har behov for assistanse til hverdagslige gjøremål, og ordningen må forbedres på flere områder.

Venstre har jobbet med BPA-ordningen i lang tid, og jeg vil særlig gi tidligere Venstre-statsråd Guro Fjellanger, som nylig ble bisatt, en enorm ære for endringer som er skapt. I forrige periode sørget vi for at ordningen ble lovfestet gjennom vårt samarbeid med regjeringen. Neste skritt, som en del av en ny regjering, er at vi må forsikre oss om at denne ordningen blir det den var tenkt til, å sikre dem med behov for assistanse en mulighet til å ta kontroll over eget liv – hjelp til å jobbe, ta utdanning og leve et aktivt og selvstendig liv der også rett til deltakelse i fritidsaktiviteter er en selvfølge.

Dette er viktig politikk for Venstre. I det første av ti liberale prinsipper, som vår politikk er tuftet på, slår vi nemlig ettertrykkelig fast: «Friheten skal gjelde overalt, for alle.» Og vi hviler først når friheten gjelder overalt, for alle. Derfor er det selvsagt at vi vil jobbe videre for å sikre alle likeverd og like muligheter. BPA bør derfor defineres som et likestillingsverktøy, ikke en helseordning. Dette og mange andre viktige spørsmål omkring BPA-ordningen vil bli besvart i den varslede NOU-en.

Når denne regjeringen i tillegg har likeverdsreformen som et av regjeringens hovedprosjekter, med mål om et historisk løft mot utenforskap, så er vi på rett vei. Vi har like stor verdi selv om vi er forskjellige og har ulikt utgangspunkt. Det trenger vi å minne hverandre på. Jeg er stolt av gjennomslagene for Venstres varme og inkluderende politikk i regjeringsplattformen. Vi viser gjennom aktiv politikk at vi ønsker – og krever – et raust og inkluderende samfunn, et samfunn der det er rom for mangfold og annerledeshet. Da er det slik at noen av oss skal ha mer hjelp og støtte enn andre. Det er derfor vi skal ha en god BPA-ordning, som må være et reelt frihetsverktøy og fungere etter hensikten. Det er derfor vi skal ha en god og tidsbegrenset pleiepengeordning og andre støttetiltak for hardt prøvede familier. Det er derfor vi skal ha en integreringsdugnad, fordi alle skal ha en plass i vårt samfunn. Det er en frihetskamp i Guro Fjellangers ånd.

Jeg deler statsrådets syn på at det er lite nytt i dette forslaget som ikke allerede er regjeringens politikk, eller som vil bli ivarettatt gjennom utarbeidelsen av NOU-en. Vi deler derfor målet om en god BPA-ordning med forslagsstillerne.

Geir Jørgen Bekkevold (KrF) [13:35:23] (komiteens leder): BPA-ordningen er en ordning som skal hjelpe mennesker til å bli sjef i eget liv, og derfor er denne ordningen så viktig. Men samtidig er det en klar anerkjennelse av at denne ordningen fungerer ikke overalt etter hensikten, og det er i den erkjennelsen at denne ord-

ningen også er løftet så høyt i Granavolden-erklæringen som det den har blitt.

Så det er ikke sånn at medlemmer av regjeringspartiene står her og sier at alt fungerer bra. Da hadde ikke dette vært et tema i Granavolden-erklæringen – snarere tvert imot. Her er det utfordringer, ikke minst når det gjelder dette med at det er så store forskjeller mellom kommunene, og at dette i noen kommuner blir mer en helsehjelpsordning enn en likestillingsordning. Og jeg er veldig glad for at regjeringen har fokusert på nettopp det, fordi BPA-ordningen handler om å gi mennesker med nedsatt funksjonsevne like muligheter. Visjonen om at alle mennesker er like mye verdt og skal få leve likeverdige liv, står veldig sentralt i Kristelig Folkeparti, og derfor er denne ordningen en hjertesak for oss.

Vi i Kristelig Folkeparti deler den utålmodigheten som kommer fram i dette representantforslaget, og vi deler frustrasjonen over at det er så ulik praksis i kommunene. Dette ønsker vi å gjøre noe med, og det sier vi veldig klart og tydelig, det slår vi fast i Granavolden-erklæringen, og vi er veldig glad for de gjennomslagene vi har fått der. Vi er allerede i gang med arbeidet for å gjøre ordningen til et likestillingsverktøy og ikke en helseordning, for det sentrale her er at ordningen skal bli reelt brukerstyrt, slik at det offentlige ikke skal gå inn og definere hva slags liv den enkelte skal få leve.

BPA-ordningen handler om å gi mulighet til å bli sjef i eget liv. I forrige uke hørte jeg om ei jente som fikk beskjed av hjemmetjenesten om at hun måtte klippe håret i en mer lettvtint frisyre, slik at hun ikke måtte følges så ofte til frisøren. Det er ikke sånn det skal være, det er jo ikke det.

Det er en grense for hvor mye det offentlige skal bestemme i folks liv. Når velferdssamfunnet skaper mer avmakt enn egenkraft, og når verdigheten tas fra et menneske, da skapes det uhelse. Derfor er det så viktig å få denne ordningen til å fungere, fordi den skaper livsglede, den skaper god helse, den skaper likestilte liv. Og jeg håper at det er det vi skal få til gjennom det arbeidet regjeringen har sagt at vi skal sette i gang.

Une Bastholm (MDG) [13:38:41]: Når FN kritiserer Norge for ikke å innfri menneskerettighetene til en gruppe i landet, og sågar sier at vi behandler dem som annenrangs borgere, er det veldig alvorlig. Jeg er glad for at regjeringen nå signaliserer at de har tenkt å ta det til seg.

Dagens situasjon er helt uholdbar. På grunn av svakt regelverk og ulik praksis i kommunene, kan postnummer og alder være avgjørende for om man får leve livet eller bli passivisert, altså om man kan få støtte, som man har rett på, av en brukerstyrt personlig assistent. Manglende assistanse får store konsekvenser. Mange utestenges fra å delta i jobb, samfunnsliv og fritidsaktiviteter, å

reise og å ivareta sin rolle i familien. Over 90 000 funksjonshemmede sier at de gjerne ville ha stått i jobb, men får ikke muligheten til det på grunn av manglende assistanse. Dette er vennene våre, det er foreldrene våre, søsknene våre, naboer, medstudenter, kollegaer.

Selv om det er enkeltpersoner som først og fremst rammes, taper samfunnet på alle nivåer med dagens situasjon. Vi i De Grønne registrerer at vi så langt ikke har fått gjennomslag for å gjøre ordningen universell og finansiert av staten, sånn at den blir rettferdig for alle, men at ordningen skal utredes. Da er det enormt viktig at mandatet til den NOU-en blir bredt og inkluderende. Vi forventer nå at regjeringen samarbeider tettere med organisasjoner for brukere og berørte og også næringsaktører, for å sikre reell medvirkning.

Jeg vil trekke fram at NHO Service og Handel er tydelig på at lik rett til BPA, uavhengig av hvor man bor, er helt vesentlig. NHO mener det vil være viktig for mange menneskers livskvalitet at vilkårene for BPA endres til brukernes behov for å kunne oppnå livsutfoldelse og selvstendighet.

Det er tre ting vi i De Grønne nå forventer at NOU-en utreder grundig. Det er for det første å flytte BPA-ordningen over fra Helse- og omsorgsdepartementet til Arbeids- og sosialdepartementet. Det er at BPA-ordningen finansieres direkte av staten. Det er for det tredje at BPA blir en universell rettighet, uavhengig av timetall og alder, jf. FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne. Dagens situasjon er en helt unødvendig diskriminering av en gruppe mennesker i vårt samfunn som har rettigheter som vi ikke har klart å innfri enda. Det er helt uholdbart.

Kjersti Toppe (Sp) [13:41:52]: Det er eit viktig forslag som kjem frå Miljøpartiet Dei Grøne om BPA-ordninga. Vi er einige om behovet for forbetringar og at det trengst snarlege løysingar.

Til det første forslaget om å implementera vedtaka i FNs konvensjon om rettane til personar med nedsett funksjonsevne i norsk lovgiving. Vi skriv i ein merknad at det i fjor vart fleirtal – mot Høgre, Framstegspartiet og Venstre sine røyster – i Stortinget for ei stortingsmelding om sikring av utviklingshemmas rettar, å sikra at FN-konvensjonen om rettane til personar med nedsett funksjon, CRPD, fullt ut skal gjennomførast på alle relevante samfunnsområde. Eg ser ikkje at statsråden i svarbrevet til komiteen har vist til dette forslaget, og vil gjerne høyra om regjeringa ikkje har tenkt å følgja opp det vedtaket.

Når det gjeld dei andre forslaga i saka, vel Senterpartiet ikkje å gå inn for dei i dag. Vi viser til, som fleirtalet i komiteen, at regjeringa i Granavolden-plattformen har sagt dei skal leggja fram ein NOU. I plattformen står det òg

at regjeringa vil definera BPA som eit likestillingsverktøy. Det er vi einige i. Det står at innvilging av timetalet for BPA skal vera fagleg vurdert, sånn at flytting mellom kommunar ikkje skal påverka det. Det er vi einige i. Det står at ein skal fjerna den øvre aldersgrensa på 67 år. Det fremja Senterpartiet forslag om da vi vedtok lova. NOU er vi einige i. Det at ordninga skal vera reelt brukarstyrt, er vi òg einig i. Vi vel i dag å venta på den NOU-en, og vi føreset at det mandatet som vert gitt, vert slik som statsråden og regjeringa har uttalt, at det faktisk skal belysa dei mange tilbakemeldingane som har kome frå brukargrupper, at det vert ein reell NOU som kan sørgja for at ordninga vert slik som intensjonen var da lova vart vedtatt i Stortinget.

Mange har engasjert seg i at det ikkje fungerer godt nok. Eg tok bl.a. opp for nokre år sidan at studentar vart nekta å reisa på utveksling på grunn av ein 5-vekersregel. Det er mange eksempel her. Men vi ser fram til at regjeringa kjem tilbake til Stortinget med dette.

Statsråd Sylvi Listhaug [13:45:09]: For personer som har nedsatt funksjonsevne og stort behov for bistand, betyr BPA mye for muligheten til å jobbe, ta utdanning og leve et aktivt og selvstendig liv. Ordningen gir fleksibilitet, likestilling og frihet når den fungerer godt.

Muligheten til å bestemme selv hvem som skal hjelpe oss med det mest nødvendige, hvordan det skal skje, og når, er rettigheter som vi funksjonsfriske tar for gitt. Men for mennesker med nedsatt funksjonsevne er det ikke slik. Derfor er brukerstyrt personlig assistanse et frihetsverktøy for dem som kan benytte seg av det. Særlig viktig er det for dem med stort bistandsbehov, og det er også de som har lovfestet rett til ordningen.

Mange av brukerne og organisasjonene melder om at BPA-ordningen er godt likt, og at den for mange er blitt det likestillingsverktøyet rettighetsfestingen skulle sikre. Det er likevel sider som kan bli bedre. Det handler bl.a. om trygghet for ordningen når man skal flytte, omfanget av tjenesten, og det handler om muligheten til å delta på fritidsaktiviteter – for å nevne noe. Det kan også handle om hvordan BPA-ordningen bør ses i sammenheng med andre ordninger for tilrettelegging og støtte, slik at vi får et mer helhetlig støtteapparat.

Det er på tide at vi nå får en offentlig utredning om ordningen, for å sikre at den fungerer som den skal, og at de som får BPA, er trygge på hvilke rettigheter de kan planlegge livet sitt med. Vi bør ha en diskusjon om hvordan ordningen kan utvikle seg, og hva den skal være også framover. En slik debatt kan bidra til en felles forståelse av hva BPA er, og hvordan tjenesten skal fungere.

Det var med litt undring jeg leste dette forslaget. I bakgrunnen for forslaget skriver representanten at han

er bekymret for at mandatet for den varslede utredningen ikke er konkret nok for å sikre at svært nødvendige endringer av ordningen som fører til faktisk forbedring, blir vurdert. La meg sitere fra plattformen:

«Gjennomføre en NOU for å sikre at ordningen fungerer etter hensikten, herunder utrede hvordan den kan utvides for å sikre deltagelse i fritidsaktiviteter. Ordningen skal være reelt brukerstyrt.»

Plattformen er tydelig på hva som skal løses, men ikke hvordan. Det er derfor vi vil ha en utredning.

Jeg kan ikke se at forslaget til representanten bringer noe særlig nytt til de punktene om BPA som er nedfelt i regjeringsplattformen. Jeg vil lage et mandat som sikrer en utredning av spørsmål som har vært reist av brukere og brukerorganisasjoner, og som skal bidra til en ordning som er bærekraftig over tid. Det er viktig at mandatet utformes på en måte som gir anledning til å se spørsmålene i sammenheng, uten at vi i forkant skal binde oss opp til konkrete løsninger. Utvalget bør ha bred representasjon, også av brukere.

I Granavolden-plattformen skriver vi at regjeringen skal sørge for at brukerstyrt personlig assistent skal være et likestillingsverktøy. Det er nettopp det det handler om: å være sjef i eget liv på tross av funksjonsnedsettelse.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Ingvild Kjerkol (A) [13:48:26]: Regjeringen har ansvaret for å ha innført en BPA-ordning som ikke fungerer etter Stortingets intensjon. Det er en statsråds oppgave å gjennomføre Stortingets intensjoner. Regjeringen skal nå levere en grundig utredning, men ordningen har også behov for en del umiddelbare tiltak.

Mitt spørsmål til statsråden er: Hvordan har hun tenkt å jobbe med å forbedre ordningen inntil man har fått denne grundige utredningen, og hva mener statsråden haster mest?

Statsråd Sylvi Listhaug [13:49:04]: Det er helt klart ting som skal gjøres raskere, bl.a. å ta bort aldersgrensen på 67 år for dem som har hatt denne tjenesten. Det mener vi bør gjøres mye raskere. Det jobbes derfor med et høringsforslag som skal ut om ikke så lenge.

Det andre jeg mener er viktig, er at vi som sitter i denne salen, i fellesskap må jobbe inn mot våre lokale politikere, som forvalter denne ordningen i det daglige. Det er i kommunene det skjer, og vi ser at det er veldig store forskjeller på hvordan kommunene praktiserer denne ordningen. Ordførerne og de som styrer kommunene, kommer fra ulike partier, og jeg mener det er viktig at vi overfor dem tar initiativ til å sette denne ordningen på dagsordenen, at man også lokalt tar opp disse spørsmålene.

NOU-arbeidet vil ta noe tid, men jeg mener det er viktig at vi tar oss den tiden for å se hva de riktige løsningene her vil være.

Ingvild Kjerkol (A) [13:50:08]: Så statsråden spiller egentlig ballen tilbake til Stortinget. Stortinget og partigruppene skal snakke med sine kommuner når regjeringen ikke oppfyller Stortingets intensjon. Dette er en ny arbeidsdeling. Det er jo regjeringen som har ansvaret for å gjennomføre Stortingets vilje, og den er klart uttrykt i flere vedtak. Jeg tror det første lokale politikere fra alle partier vil være opptatt av, er at ordningen de får beskjed fra Stortinget om å gjennomføre, er godt finansiert, og at rammeverket som regjeringen har ansvaret for, er tydelig.

Er det virkelig slik at statsråden sender ballen tilbake til Stortinget når jeg spør hva hun vil gjøre i påvente av NOU-en?

Statsråd Sylvi Listhaug [13:51:01]: Jeg kan forsikre representanten Kjerkol om at jeg kommer til å stå på for å få denne ordningen inn i de rammene den skal være i. Det er mange kommuner som gjør en veldig god jobb. Det er andre kommuner hvor det ikke fungerer. Det ser vi i konkrete saker der folk har flyttet fra én kommune til en annen. Det er også en side av denne ordningen som vi skal se på. Jeg mener det er viktig at alle sammen gjør en jobb for at vi skal greie å få disse tjenestene til å fungere, og i den grad man ønsker og kan bidra, er det positivt.

Jeg har allerede hatt møte med brukerorganisasjonene og fått tilbakemeldinger fra dem om hvor de mener at skoen trykker, og kommer selvfølgelig til å følge opp det så godt jeg kan. Men for å ta det store grepet kreves det at vi utreder og får en NOU, slik at vi kan se hvordan vi skal løse det framover. Men vi skal selvfølgelig også jobbe på kort sikt for å løse det mest akutte, der vi har mulighet.

Kjersti Toppe (Sp) [13:52:16]: Det gjeld det første forslaget i representantforslaget, der ein «ber regjeringen fremme forslag om å implementere bestemmelse i FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne i norsk lovgivning». I brevet til komiteen svarar statsråden at ho ikkje ser det som ein naturleg del av ei utgreiing knytt til BPA. Det er eg einig med statsråden i, men det var jo eit fleirtalsvedtak i fjor, med støtte frå alle parti bortsett frå Høgre, Framstegspartiet og Venstre, om å be regjeringa leggja fram ei stortingsmelding om nettopp korleis denne FN-konvensjonen skal innførast på alle relevante område.

Spørsmålet mitt i replikken er om regjeringa vil leggja fram ei stortingsmelding, slik det vart vedtatt. Og når kjem ho eventuelt?

Statsråd Sylvi Listhaug [13:53:15]: Regjeringen vil følge opp de flertallsvedtakene som er gjort i Stortinget. Det er et utgangspunkt som regjeringen alltid jobber etter. Men man må alltid prioritere hvilke oppgaver man skal gjøre først. Jeg og regjeringen mener at det viktigste nå er å sørge for å få gjort noen lovendringer som vi kan gjøre på kort sikt, bl.a. endringen for dem som er over 67 år. Vi mener det er viktig at vi får satt i gang arbeidet med NOU-en, og at vi gjør det vi kan for at ordningen skal bli bedre. Det er min førsteprioritet.

Så vil vi selvfølgelig på sikt sørge for at de vedtakene som er fattet i denne salen, og det som er flertallets politikk til enhver tid, blir iverksatt.

Karin Andersen (SV) [13:54:15]: Det er nødvendig med en NOU, men det tar lang tid. Det er behov for noen endringer nå. Det var tydelig allerede da loven ble innført at vi kom til å ende opp med store kommunale forskjeller når man ikke ville lage en forskrift til bestemmelsene som viste hvordan kommunene skulle forstå dem. Nå hører jeg at statsråden sier at hun vil sende ut på høring et lovforslag om å utvide ordningen for dem som er over 67 år, og som har hatt den før. Det er bra. Men ser statsråden at det er behov for en forskriftsfesting nå, slik at vi får vekke de store, urettferdige kommunale forskjellene? Det lar seg gjøre hvis man bruker forskrift.

Statsråd Sylvi Listhaug [13:55:05]: Det vil alltid være viktig å prioritere arbeid som skal gjøres riktig. Nå setter vi i gang arbeidet med en NOU, nettopp for å danne grunnlaget for hvilke endringer som det er viktig å gjøre. Tilbakemeldingen fra brukerorganisasjonene var helt tydelig at de største utfordringene er at det er forskjeller mellom kommunene. Det andre er i overgangsfasene, f.eks. når personer begynner på skole, flytter til studiested eller skifter kommune, som sagt. Her skal vi se på hva som er mulig å gjøre.

Jeg vil understreke at når det gjelder regelverk, vil dette ta noe tid å få på plass, men vi må jobbe for at kommunene i større grad sørger for å innfri de forpliktelsene de har overfor personer som trenger brukerstyrt personlig assistent. Der skal i hvert fall jeg, fra min posisjon, gjøre det jeg kan. Jeg håper at også andre her i salen vil bidra til det.

Une Bastholm (MDG) [13:56:19]: Jeg har lyttet med interesse og er spesielt interessert i mandatet for denne NOU-en, i og med at Stortinget nå fester lit til at dette skal utredes mer. Jeg hører at statsråden har vært ekstra oppmerksom på noen deler av problemene med BPA-ordningen i dag, og derfor allerede nå ønsker, uavhengig av utredningen, å sende et lovforslag om aldersbegrensningen ut på høring, kanskje til og med fjerne den.

Den gir jo ingen mening, kanskje bortsett fra hvis man mener at et menneskes eksistensberettigelse er at man står i arbeid.

Jeg er litt nysgjerrig på om statsråden har tenkt å sette noen begrensninger overhodet for dette mandatet, eller om alle de temaene vi har vært igjennom her i dag, både det å kunne gjøre brukerstyrt personlig assistanse til en universell rettighet, uavhengig av timetall og alder, og spørsmålet om hvor ansvaret skal ligge, og ikke minst om det skal finansieres direkte av staten, kan bli en del av mandatet for utredningen.

Statsråd Sylvi Listhaug [13:57:26]: Jeg vil ikke forskuttere hva det mandatet skal være, for det jobbes det med å utforme nå. Mandatet skal også til behandling i regjeringen før vi endelig fastslår det. Så begynner jobben med å sette sammen et bredt sammensatt utvalg, og i den forbindelse kommer i hvert fall regjeringen til å legge vekt på at brukere og pårørende skal ha mulighet til å være bredt representert. Vi jobber som sagt med mandatet og vil komme tilbake til det. Det viktigste nå er å sørge for at vi får en gjennomgang av ordningen og får den til å fungere, slik at denne ordningen blir det likestillingsverktøyet som vi ønsker at den skal være – rett og slett en mulighet for mennesker til å leve frie og gode liv.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Karin Andersen (SV) [13:58:24]: Det er behov for å gjøre noe konkret fordi det tar lang tid å lage en NOU, og når den NOU-en er ferdig, skal det arbeides i departementet, det skal lages en proposisjon, og så skal den behandles i Stortinget. Dette tar tid – også fordi det sjølsagt skal være et bredt og grundig arbeid. Hvis vi på noen måte skal sørge for at kommunene skal innfri de forpliktelsene de har, og Stortinget har sagt ganske klart hva det er, så bør regjeringen makte å skrive det ned i en forskrift og forplikte kommunene til det, for ellers kommer ikke dette til å skje.

Ja, alle sammen kan jobbe i sine partier. Ja, det er fullt mulig å gjøre det landet over. Men hvis forpliktelsene er uklare på dette området, kommer disse behovene til å komme bak dem som er lovfestet og klart forpliktet i regelverk på alle andre områder.

Jeg vil oppfordre regjeringen til virkelig å tenke over dette. Det var helt klinkende tydelig den dagen vi vedtok loven, det har vært tydelig hele veien etterpå, og det må på plass.

Til dette med mandatet: Finansieringen av ordningen vil være helt avgjørende for hvordan vi får det til. Hvis denne ordningen skal slåss om kronene på kommunebudsjettene framover – mot store behov som omsorg for eldre, omsorgsbehov hos barn, mange, mange

viktige ting – kommer dette fremdeles ikke til å bli innfridd på det nivået det er behov for.

For alle praktiske formål er brukerstyrt personlig assistanse et hjelpemiddel. Det er et hjelpemiddel den enkelte trenger for å leve et selvstendig liv – enten man er i jobb eller ikke er det, om man går på skole eller ikke, om det er på dagtid eller på kveldstid. Noen trenger denne praktiske assistansen for å kunne ta de beslutningene og valgene i eget liv som vi – alle andre – tar som en selvfølge. Derfor bør dette finansieres over folketrygden, slik andre hjelpemidler blir. Da kommer vi også vekk fra det at noen kommuner er rike, noen er fattige, noen er på ROBEK, noen har mye penger. Da vil finansieringen av denne livsviktige ordningen for mennesker med funksjonsnedsettelse ha en trygg finansiering i folketrygden, staten, og det blir likt over hele landet.

Det er helt nødvendig at finansieringen er en hovedoppgave for denne NOU-en som skal utarbeides.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [14:01:28]

Interpellasjon fra representanten Elise Bjørnebekk-Waagen til eldre- og folkehelseministeren:

«I 2017 startet en tiårig satsing (2017–2027) på kommunalt folkehelsearbeid, som resultat av et forslag fremmet gjennom Folkehelsemeldingen av 2015, Program for folkehelsearbeid i kommunene. Satsingen skulle bidra til en langsiktig styrking av kommunenes arbeid med å fremme befolkningens helse og livskvalitet. Barn og unge, psykisk helse og rusforebygging er sentrale tema. Agderfylkene, Oslo, Vestfold, Oppland og Østfold har deltatt i programmet fra oppstarten i 2017. På bakgrunn av tilskudd har det blitt startet opp tiltak. For å finansiere en utvidelse av Program for folkehelsearbeid i kommunene har Agder-fylkene, Oslo, Vestfold, Oppland og Østfold fått en reduksjon i tilskuddet. En konsekvens av kutt i tilskuddet er at tiltak rettet mot barn og unge vurderes avvirket.

Mener statsråden at kutt i Program for folkehelsearbeid i kommunene bidrar til langsiktighet og forutsigbarhet i folkehelsearbeidet?»

Elise Bjørnebekk-Waagen (A) [14:02:43]: Å sikre god helse og fremme livskvalitet for alle uansett alder er selve målet med helsepolitikken. Det er viktig for hver enkelt av oss, men det er også avgjørende for det samfunnet vi lever i.

Dårligere folkehelse bidrar i det lange løp til å svekke velferdsstaten. Folkehelseinstituttets rapport Helse-tilstanden i Norge er urovekkende lesning. Rapporten viser at de sosiale helseforskjellene i Norge øker, og de er

større i Norge enn i mange andre europeiske land. Forrige uke ble det presentert ny forskning som viser at menn med høy inntekt kan forvente å leve opptil 14 år lenger enn dem med lavest inntekt.

Jeg mener at ulikhet i helse er grunnleggende urettferdig. Som fellesskap kan vi ikke godta at bakgrunn og inntekt skal avgjøre hvor lenge folk lever, og sykdomsbelastning. Det er noe unorsk over at folk med lavere utdanning kan forvente å få dårligere helse og leve kortere enn dem med høy inntekt.

Psykiske plager og lidelser er blant de største folkehelseutfordringene i Norge. Studier viser at mellom 16 pst. og 22 pst. av de voksne i Norge har en psykisk lidelse, og så mye som 7 pst. av barna i førskolealder har psykiske symptomer som tilsvarer en psykisk lidelse. Psykisk uhelse er en påkjenning for pårørende, for dem som er rammet, og for samfunnet.

Disse utfordringene må møtes med et høyt prioritert og systematisk folkehelsearbeid. I folkehelsemeldingen Mestring og muligheter, som regjeringen la fram i 2015, presenterte regjeringen sine ambisjoner for program for folkehelsearbeid. I meldingen er folkehelseprogrammet listet opp under regjeringens viktigste tiltak for å følge opp de nye innsatsområdene, styrke innsatsen rettet mot barn og unge og sørge for en bred satsing på folkehelse.

I folkehelsemeldingen er det beskrevet selve formålet med programmet. Formålet er å bidra til «en langsiktig styrking av kommunenes arbeid med å fremme befolkningens helse». Programmet skulle rettes inn mot psykisk helse og rusforebygging. Barn og unge skal være en prioritert målgruppe. Psykisk helse skal integreres som likeverdig del av folkehelsearbeidet. Og programmet skal være et viktig virkemiddel for å integrere nettopp dette perspektivet i det lokale folkehelsearbeidet.

Videre står det at programmet

«skal bidra til å styrke den tverrsektorielle innretningen og den politiske forankringen i folkehelsearbeidet».

I 2017 kom program for folkehelsearbeid i kommunene i stand, og det skal nå være en tiårig satsing. Agderfylkene, Oslo, Vestfold, Oppland og Østfold har deltatt i programmet siden oppstart. De fikk signaler fra Helsedirektoratet om støtte i fem år, og fra 2019 mottar alle fylkene tilskudd.

Viktigheten av å få til et godt, systematisk folkehelsearbeid er noe som har vært påpekt fra flere hold. Riksrevisjonen la fram i 2015 sin undersøkelse av det offentlige folkehelsearbeidet. Den pekte på at de fleste kommuner ikke hadde etablert et systematisk folkehelsearbeid, at folkehelsearbeid ikke var tilstrekkelig kunnskapsbasert, og at folkehelsearbeidet nettopp ikke var forankret godt nok i sektorer som ikke er innenfor helse.

Blant anbefalingene til Riksrevisjonen til Helse- og omsorgsdepartementet var at departementet burde bidra til en tettere oppfølging av tiltak som understøtter det lokale og regionale folkehelsearbeidet.

Folkehelseprogrammet som ble presentert i den forrige folkehelsemeldingen, så ut til nettopp å skulle møte den kritikken som ble gitt av Riksrevisjonen. Det så ut til å skulle være et flaggskip for regjeringen. Gitt regjeringens ambisjoner for programmet er det synd at det ikke følges opp med tilstrekkelig forutsigbarhet.

Vi er kjent med tallene. Ulikheten i helse øker. Norge går i feil retning når det gjelder å nå målet om reduksjon i fedme og diabetes innen 2025, og tallene for psykisk uhelse taler for seg. Nå trues altså regjeringens flaggskip på folkehelseområdet med kutt.

I svar på skriftlig spørsmål beskrev daværende eldre- og folkehelseminister situasjonen på følgende måte:

«Årets økning gir ikke rom for å inkludere alle fylkene uten å justere tilskuddene til de fylkene som allerede har etablert programmet. Helse- og omsorgsdepartementet har derfor bedt Helsedirektoratet om å vurdere om fylker som har deltatt i programmet fra 2017 og 2018 kan få en nedjustert tilskuddsramme fra 2019.»

Kommunene har startet et enormt arbeid. De har hatt verksteder for å komme opp med gode lokale tiltak, de har ansatt folk, og de har sørget for å få på plass tiltak som nettopp er rettet mot barn og unges psykiske helse. Men kommunene følges ikke opp med den tilstrekkelige forutsigbarheten som de fortjener. For å kunne si at alle fylker deltar i program for folkehelsearbeid smøres pengene bare litt tynnere utover, som resulterer i kutt for de fylkene som har deltatt siden oppstart.

Formålet med selve programmet var nettopp beskrevet i folkehelsemeldingen, og det skulle bidra til langsiktig styrking av kommunenes arbeid. Forutsigbarheten sto helt sentralt. Det å gi forutsigbarhet til kommunene, en mulighet til å kunne satse langsiktig på folkehelsearbeid, er jo nettopp det som har vært hovedkritikken mot alt folkehelsearbeid har dreid seg om, og nå slår selve flaggskipet til regjeringen beina under dette i mange fylker. Nå er situasjonen sånn at som en konsekvens av kutt i tilskuddet må tiltak rettet mot barn og unge vurderes avvirket, og det som kanskje er aller viktigst, er at det hersker stor usikkerheten om tilskuddene fra neste år – skal pengene bare smøres enda tynnere utover i fem år, seks år, eller vil det være reelle kutt ut fra den tilskuddsrammen vi er blitt lovet.

Da lurer jeg på: Mener statsråden at kutt i program for folkehelsearbeid i kommunene bidrar til langsiktighet og forutsigbarhet i folkehelsearbeidet lokalt?

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Statsråd Sylvi Listhaug [14:10:44]: Folkehelseprogrammet skal bidra til at kommunene kan drive et kunnskapsbasert arbeid for å fremme barn og unges helse. Tilskudd fra folkehelseprogrammet skal bidra til at kommuner kan utvikle folkehelsearbeidet lokalt, med overføringsverdi til andre kommuner. I tillegg er kompetansebygging og formidling av kunnskapsbaserte metoder og arbeidsformer et viktig mål med programmet.

Jeg vil benytte anledningen til å si at jeg er veldig godt fornøyd med mottakelsen folkehelseprogrammet har fått ute i kommunene. Folkehelseprogrammet svarer på kommunenes behov for å styrke arbeidet med å inkludere psykisk helse og livskvalitet som en del av folkehelsearbeidet. Og det har allerede gitt et løft for det lokale folkehelsearbeidet. Ansatte i fylker og kommuner forteller at programmet har lagt grunnlaget for å arbeide på en ny måte og handle i en helt annen målestokk enn tidligere for å integrere psykisk helse i folkehelsearbeidet. De trekker fram samarbeidet mellom kommunen og forskningsmiljøer som spesielt nyttig. I flere kommuner er det også samarbeid mellom kommunen og frivilligheten, og kommunene rapporterer at de involverer barn og unge i arbeidet.

Så langt er det satt i gang over 75 prosjekter, og det forventes en rekke nye tiltak i fylkene som kom med fra i år. Tiltakene handler bl.a. om utjevning av sosiale helseforskjeller, foreldrekompetanse, økt trivsel i barnehagen, bedre samarbeid rundt barn og unge, mestring og god psykisk helse i skolen, økt deltakelse og aktivitet for barn og unge og etablering av gode møteplasser.

Jeg vil spesielt trekke fram et prosjekt i Østfold: Tankekraft – et livsmestringsprogram for elever i den videregående skole. Prosjektet skal teste om ungdommers ferdigheter til å mestre daglige belastninger kan styrkes. Gjennom programmet får ungdommene kunnskap om god psykisk helse og gode måter å mestre utfordringer på. Det kan hjelpe dem til å takle daglige utfordringer og motgang. I fjor vår fikk om lag 170 lærere en intensiv opplæringsuke i Tankekraft-programmet. Både lærere og elever har vært med på å forme innholdet i kurset. Folkehelseinstituttet følger prosjektet, og skal undersøke om Tankekraft styrker elevenes livskvalitet, selvfølelse, selvkontroll, skolekarakterer og tro på egne evner. Instituttet skal også undersøke om Tankekraft forebygger og minsker plager som angst og depresjon, og frafall fra skolen. Undersøkelsen vil gi ny kunnskap om man kan bruke slik ferdighetstrening til å få bedre psykisk helse, styrke skoleprestasjoner, hindre frafall fra skolen og minske psykiske plager blant elever i videregående skole.

Dette er ett eksempel blant de mange tiltakene som er i gang. Når tiltak er evaluert og erfaringer samlet inn, er det viktig å sørge for at kunnskapen spres og kommer hele landet til gode.

Fra i år er alle landets fylker inkludert i folkehelseprogrammet. For å få til dette ble det gjort en justering i støtten til de fem første fylkene som deltok i prosjektet. Dette er også de fylkene som allerede har fått størst andel av tilskuddspotten i programmet. Denne justeringen gjør at alle landets fylker nå får anledning til å styrke folkehelsearbeidet gjennom programmet.

Regjeringen har gjort mye for å styrke folkehelsen også utover folkehelseprogrammet. Bare for 2019 bevilget vi 1,3 mrd. kr for å styrke helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Dette er viktig forebyggingsarbeid.

Vi har redusert ventetidene innenfor psykisk helsevern både for barn og for voksne. Fra 2013 til 2018 ble ventetiden for barn og unge redusert med seks dager og for voksne med ni dager.

Vi er opptatt av at frivilligheten skal ha gode vilkår for å bidra i folkehelsearbeidet. Derfor har vi gitt tilskudd til frivillige organisasjoner som legger til rette for besøks- og aktivitetsvenner i eldreomsorgen. Vi gir også tilskudd til prosjektet «Aktiv i 100». Gjennom denne satsingen tilbyr Den Norske Turistforening og Røde Kors gågrupper til seniorer i hele landet. Dette er tiltak som bidrar til forebygging og bedre folkehelse i kommunene.

Ansvar for å styrke folkehelsen hviler imidlertid ikke på staten alene. Kommunene har et selvstendig ansvar for å ivareta helsen til sine innbyggere. Kommuner som i denne runden har fått redusert tilskudd, kan derfor selv velge å sette av midler til de aktuelle folkehelse tiltakene.

Kommunene bør også legge til rette for et tett samarbeid med frivillige, som allerede gjør en kjempejobb med å styrke folkehelsen i befolkningen. Frivillige melder om et stort ønske om å bidra til dette, men det avhenger av at kommunene legger til rette for det. Ved å ta frivilligheten med på laget kan man samarbeide om å skape attraktive og rimelige folkehelse tiltak i kommunene. Det trenger ikke alltid å koste så mye, det handler om å være kreativ og jobbe på lag.

Elise Bjørnebekk-Waagen (A) [14:16:39]: Jeg tror vi alle kan være enige om at arbeidet som skjer i Østfold og mange andre steder, er positivt. Jeg oppfordrer til og med statsråden til å ta seg en tur til Østfold og besøke de videregående skolene og det fantastiske Tankekraftprosjektet der. Men når man oppsummerer med at det ikke hviler på staten alene, mener jeg det er en overforenkling når staten nettopp har invitert inn, lovet en sum penger og så sier at nei, vet du hva, vi ombestemte oss.

Det er skapt stor forvirring rundt finansieringen, og nå ser vi at det i ettertid er sendt ut skriv fra Helsedirektoratet til de deltakende fylkene som justerer ned rammen utover det å strekke det ut seks år, som opprinnelig var kommunisert fra regjeringen. Nå er vi i en situasjon hvor fylkene, kommunene, prosjektene og tiltakene ikke vet hva de har å rutte med.

Blant dem som har jobbet hardt med å få på plass tiltak rettet mot barn og unge, er Telemark. I Telemark har de satset på tiltaket som heter Ung Arena, som skal være en sosial møteplass og en lavterskel hjelpetjeneste for barn og unge. Nå melder Telemark tilbake at de allerede har begynt med ansettelsesprosesser, men på grunn av nedskjæringene som er meldt i 2020, vil stillingene allerede nå stå i fare.

Fra neste år mangler man 2,5 mill. kr i Østfold til de tiltakene man allerede har meldt inn. I realiteten betyr det at Østfold ikke kan videreføre alle prosjektene etter planen. I Agder-fylkene har man satt i gang fire store programsatsinger, én av dem er Nye mønstre – trygg oppvekst. Der skal man gå helhetlig inn for å se nettopp hva familiene trenger. Men et kutt betyr i realiteten færre familiekoordinatorer og at kommuner må avslutte sitt arbeid.

Et annet prosjekt er helsefremmende skoler og barnehager. Her melder Agder at arbeidet kun vil bli halvveis utført. Bedre tverrfaglig innsats er et annet viktig tiltak, og der skal man jobbe med rett hjelp til rett tid til barn og unge. Her melder også Agder at de er redd for at tiltaket skal smuldre opp ved en reduksjon.

Det er sendt mange signaler til fylkene, og kommunene og de som står der ute og skal levere disse tiltakene til barn og unge, er forvirret. Hva er det egentlig man skal kunne forvente av tilskudd i årene som kommer? Kan man planlegge for nettopp å få på plass og ruste opp folkehelsearbeidet og sørge for at barn og unge skal få inkluderingsarenaer lokalt, eller skal man ta inn over seg de signalene som nå sendes fra Helsedirektoratet?

Statsråd Sylvi Listhaug [14:19:47]: Jeg har lyst til å starte i en ganske positiv tone, for i folkehelsearbeidet i Norge har vi ganske gode resultater hvis man f.eks. ser på hvor lenge folk lever. Det er selvfølgelig en kombinasjon av behandlingsmuligheter, medisiner og alt som er kommet på den siden, men det handler også om at befolkningen etter hvert både spiser sunnere, trimmer mer og rett og slett følger råd som kommer fra myndighetene – ikke alle, men flere.

Derfor er dette en historie som egentlig er veldig god. Vi ser nå, ifølge tall fra 2017, at menn i gjennomsnitt lever til de er over 80 år og kvinner til de er rundt 84 år. Jeg synes det er viktig i disse diskusjonene om folkehelse, der alt ofte høres litt mørkt ut, at det også faktisk er

gode resultater å vise til, selv om vi selvfølgelig skal jobbe for å redusere ulikhetene i helse og ta tak i alle de store utfordringene som er.

For 2019 er det altså bevilget nesten 80 mill. kr til dette programmet. I Norge er det ikke flerårige budsjetter – det er det svært få partier i denne salen som ønsker å ha. Derfor må man tilpasse rammene, uavhengig av hvilken virksomhet man snakker om, til det som blir vedtatt i statsbudsjettet, dersom man er avhengig av inntekter fra det.

Jeg er veldig glad for den jobben som gjøres. Rammene for 2020-budsjettet vil først bli kjent i oktober. Det er ingen som kan forskuttere hva som vil ligge der. Vi vet vi går inn i en tid der det er mange store oppgaver som skal løses i samfunnet, og der de økonomiske rammene blir trangere. Men dette er uansett et arbeid som regjeringen har prioritert, og som vi kommer til å fortsette å prioritere.

Kjersti Toppe (Sp) [14:22:03]: Dette er ein etterlengta debatt, med den nye folkehelseministeren til stades, om kva som er folkehelsesatsinga frå regjeringa – tatt opp med ei konkret problemstilling om finansiering av folkehelseprogrammet.

Statsråden tok i sitt siste innlegg opp at vi har hatt ein vellykka folkehelsepolitikk i Noreg, og det er heilt sant. Vi har framleis høg levealder – sjølv om vi ikkje er på topp i verda lenger, har vi høg levealder, og vi er forholdsvise friske. Alt er relativt: Vi er ein frisk befolkning, og vi har det bra – folkehelsepolitikken har vore vellykka i Noreg. Men det er òg slik at vi har auka sosiale helseforskjellar i Noreg, og dei aukar meir enn i andre land. Det er ingen grunn i verda til at vi skal ha auka sosiale helseforskjellar i Noreg, da er det noko gale med politikken.

Så veit vi at det er livsstilssjukdommar som gjer at vi har auka sosiale helseforskjellar og uhelse, og det er ikkje bra. Men det som er godt, er at dette i stor grad kan førebyggjast; det er ting som vi enkelt kan gjera noko med politisk og leggja til rette for. Risikofaktorane er fysisk inaktivitet, det er kosthald, det er rusmidlar, og det er stråling – fire enkle område som ein politisk kan gå inn og leggja ei ramme rundt, slik at ein kan gjera dei gode vala enklare. Det er det folkehelsepolitikken i stor grad handlar om, og vi må frå Stortingets side leggja til rette for strukturelle tiltak.

Eg høyrde statsråden snakka om at ein har gitt pengar til helsestasjonar og skulehelsetenester. Det er vel og bra, men det som er enda viktigare og essensielt, er å hindra at ein har behov for å koma til ein helsestasjon, altså at ein har ein primær førebyggingspolitikk som nettopp handlar om risikofaktorane. Så er sjølvsgt sku-

lehelsetenesta viktig òg i førebyggingsarbeidet, men vi må ikkje gløyma dei såkalla strukturelle tiltaka.

Så til programmet for folkehelsearbeid: Dette vart lagd fram av regjeringa som nesten det einaste konkrete tiltaket som regjeringa ville satsa på når det gjeld folkehelse. Ikkje ville ein innføra ein time fysisk aktivitet i skulen, ikkje ville ein høyra snakk om gratis skulemat, ein fjerna gratis frukt og grønt, og når vi snakka om solarium, stråling og faren for barn og unge, var det ikkje snakk om å sjå på nokon fleire reguleringar for å hindra f.eks. føflekkreft, som vi i media i går høyrde om at det var ein stor auke av i Noreg.

Men programmet for folkehelsearbeid kom, og det var kommunane glade for, for kommunane treng noko konkret å halda seg til. Vi òg sluttar opp om dette programmet, men vi har heile tida vore kritisk til finansieringa. Eg hugsar at da programmet for folkehelsearbeid kom, var det ei satsing på budsjettet for 2017 – var det vel – men det var ingen nye midlar; det vart skrapa saman midlar frå alle andre folkehelsepostar til dette programmet. Det viste seg frå dag éin at det var ingen vilje til ei reell ny folkehelsesatsing i dette programmet. Og no høyrer vi at berre for at alle fylke skal få vera med, må ein kutta i dei midlane som ein hadde.

Eg forstår at ein statsråd her og no ikkje kan forsøkera kva som kjem i statsbudsjettet for neste år. Men dette er ikkje godt nok, dersom det er dette som skal visa kva ein meiner med folkehelsearbeid. Sjølvsgt er det også anna på eit statsbudsjett som ein kan seia handlar om førebygging og folkehelse, men helsebudsjettet er stort. Vi gir 140 mrd. kr – er det vel – til sjukehusa, og vi brukar veldig, veldig lite på førebygging. Poenget mitt er at vi gir mykje, mykje pengar til behandling og relativt lite til førebygging. Skal vi førebyggja auka sosiale helseforskjellar i Noreg, må vi ha ei mykje tydelegare satsing på folkehelse frå regjeringa si side. Ein kan starta med å sikra ei reell og god finansiering av folkehelsearbeidet i kommunane.

Tuva Moflag (A) [14:27:26]: Jeg bet meg merke i noe statsråden sa knyttet til råd fra myndighetene, og at det er viktig for at vi har en god folkehelse i Norge. Vi vet f.eks. at kommunikasjonsfolk ved FHI, Folkehelseinstituttet, jobber med råd knyttet til vaksiner, og vi har andre etater som jobber med kostholdsrad, alkohol, tobakk, soling osv. nettopp for å forebygge og forhindre sykdom og for å redusere kostnadene i spesialisthelsetjenesten.

Fremskrittspartiets helsepolitiske talsperson var for kort tid siden ute og sa at man ønsket å redusere antall kommunikasjonsansatte innenfor Helse- og omsorgsdepartementet med 48 stillinger – 17 av disse er tilknyttet FHI. Jeg synes det hadde vært interessant å høre fol-

kehelseministerens betraktninger rundt dette, all den tid hun understreker verdien av folkeopplysning.

Naomi Ichihara Røkkum (V) [14:28:36]: Program for folkehelsearbeid har vært en bra tilskuddsordning for å styrke et mer systematisk arbeid for å utvikle og spre nye tiltak og verktøy for å bedre folkehelsen i kommunene. Folkehelseloven er også en historisk lov som forplikter kommunene sterkere enn før. Statsråden redegjorde om bl.a. omfordelingen. Nå inkluderes nemlig Troms, Nordland, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Rogaland, Buskerud og Hedmark i ordningen.

Det er viktig å ikke se seg blind på én ordning. Vi er opptatt av at det må jobbes for folkehelse for barn og unge fra flere hold, og tilbudet må være brukervennlig og nært. Derfor er Venstre opptatt av skolehelsetjenesten. Helseesykepleiere har en sentral rolle for bedre folkehelse blant barn og unge. Det er derfor Venstre har sørget for en historisk opptrapping av skolehelsetjenesten og helsestasjonene med hele 1,3 mrd. kr i friske midler.

Fysisk aktivitet er også viktig for folkehelsen. Mange har lært mye og fått gode minner av den organiserte barne- og ungdomsidretten og fra uorganiserte aktiviteter. Dette er viktig for både den psykiske og fysiske helsen og bør derfor stå sentralt i et folkehelseperspektiv. Undersøkelser viser nemlig at tidlig erfaring med idrett også påvirker treningsatferd senere i livet. Jeg trener selv fortsatt på karateklubben jeg begynte i som seksåring, og jeg ser hvor mye livsglede barn og unge får av å drive idrett sammen.

Det legges fantastisk mye frivillig innsats i idretten, men for noen familier er det likevel for dyrt. For regjeringspartiene er det derfor også viktig å styrke folkehelsearbeidet for barn og unge gjennom et fritidskort. Ved å dekke deltakeravgiften på fritidsaktiviteter vil fritidskortet gi alle barn fra 6–18 år en fantastisk mulighet.

Studentenes helse- og trivselsundersøkelse, SHoT, viste alvorlige psykiske symptomplager blant hele én av fire studenter i 2018. Dette er svært alvorlig. Som skolehelsetjenesten er studentsamskipnadene tett på studentene. For å styrke studentvelferden kjempet Venstre og fikk gjennomslag for midler til lavterskeltiltak for psykisk helse, og med dette fikk studentene folkehelse-tiltak nær dem selv.

Program for folkehelsearbeid er viktig for å utvikle gode tiltak som alle kommuner kan lære av, men det gode forebyggende arbeidet i kommunene trenger langt mer. Venstre har dessverre vært alene på Stortinget om å ville overføre mer penger til kommunenes arbeid med primærhelsetjenesten, forebygging og tidlig innsats. Vi slåss heller for dette enn med de store partiene om mer

vekst i helseforetakene. Det gir en helt annen langsiktighet og forutsigbarhet i kommunenes arbeid.

Og slik kan jeg fortsette. Vi må jobbe videre for å gjøre folkehelsen for barn og unge bedre. Det er lett å se seg blind på én ordning, men det er helheten av ulike målrettede tiltak som er avgjørende.

Erlend Larsen (H) [14:32:08]: Mennesker som strever med alvorlige psykiske utfordringer og ruslidelser, lever inntil 20 år kortere enn befolkningen for øvrig. Dette er en av de største og styggeste ulikhetene vi har mellom mennesker i landet vårt. En av årsakene til at denne gruppen har kortere levetid, er at somatiske sykdommer og livsstilsutfordringer ikke blir oppdaget. De får rett og slett ikke den samme hjelpen som andre pasienter. Det er en ulikhet vi ikke kan leve med. Dette er også en del av det vi definerer som folkehelse.

Hittil i år har regjeringen innført seks nye pakkeforløp for mennesker med psykiske lidelser og rusproblemer og for barn og unge som sliter med spiseforstyrrelser. Pakkeforløpene er finansiert, og målet og hensikten med dem er at flere av våre innbyggere skal leve lenger og med bedre kvalitet, samt at de sosiale helseforskjellene blir mindre.

For omtrent et år siden ble det bestemt at skolene skal styrke sin innsats for å knekke lesekode i barne-skolen. Dette er også et viktig tiltak for å hindre dropout fra videregående skole og gjør det mulig for langt flere å få en høyere utdanning og gjennom det høyere inn-tekt, noe som folkehelsemeldingen viser er med på å redusere de sosiale helseforskjellene.

For omtrent et år siden presenterte regjeringen Integreringsløftet. Satsingen skal bl.a. få flere innvandrere gjennom skoleverket og inn i arbeidslivet, noe som vil være med på å redusere de sosiale helseforskjellene.

Regjeringen har et samarbeid med industrien om å redusere innholdet av salt og sukker i matvarer. Dette er et lite og nesten usynlig tiltak som vil redusere antall mennesker som dør av ikke-smittsomme sykdommer, og gjennom det redusere de sosiale helseforskjellene.

Reformen Leve hele livet har bl.a. som mål å øke livskvaliteten og redusere ensomheten blant eldre. Ved å løfte de gode eksemplene fra kommunene som leverer gode tjenester, er målet å løfte kvaliteten i de kommunene som ikke leverer så gode tjenester. Leve hele livet er med på å utjevne forskjellene mellom kommunene og redusere de sosiale helseforskjellene blant folk.

Det er mange eksempler på at regjeringen har gjennomført en rekke tiltak som hver for seg styrker folkehelsen. Regjeringsplattformen viser enda flere eksempler på tiltak som regjeringen skal gjennomføre, og som vil redusere de sosiale helseforskjellene i Norge.

Mange folkehelse tiltak finansieres over andre budsjetter enn Helse- og omsorgsdepartementets. Vi er absolutt ikke i mål, og langt flere tiltak må gjennomføres, ikke minst fordi tre millioner av våre innbyggere er for lite aktive. Disse må vi få til å bli mer aktive på et eller annet vis.

Poenget mitt er at det ikke er så mørkt som interpellanten vil ha det til.

Elise Bjørnebekk-Waagen (A) [14:35:10]: Denne interpellanten har ikke sagt at verden er mørk eller grå. Jeg har derimot påpekt at det har skjedd masse godt folkehelsearbeid ute i kommunene. Og så har jeg referert til statistikker som det er stor oppslutning om i Folkehelseinstituttet, som nettopp viser at den sosiale ulikheten i helse øker.

Jeg kan være enig med representanten Larsen i at det er litt mørkt og grått. Men alt engasjementet som er der ute, er fantastisk. Det er bare trist at det ikke møtes med den nødvendige forutsigbarheten.

Det refereres fra statsråden at vi lever lenger, og at det er positivt. Ja, jeg er enig i at det er fantastisk, men det som ikke er så fantastisk, er at det ikke er tilfeldig hvem som lever lenger. De av oss som har utdanning eller tjener litt mer enn andre, kan statistisk leve lenger og være friskere. Det er ikke greit. Sånn kan vi ikke ha det, og det handler jo nettopp om folkehelsearbeid. Selve målet med programmet for folkehelsearbeid er jo nettopp å møte den forutsigbarheten som kommunene og fylkene trenger for å kunne gjøre noe med de systematiske skjevhetene i samfunnet.

Så sies det at regjeringen jobber fra flere hold. Men samtidig blir det stemt ned flere forslag i denne salen som handler om skolefrukt, skolemat og systematisk arbeid for fysisk aktivitet i skolen.

Helsedirektoratet har sendt tydelige signaler til de fylkene som er med. Selvsagt betyr det noe å få kutt i bevilgningene – 6 mill. kr mindre til Agder hvis man ut programperioden skal få det som er berammet for neste år, eller 4 mill. kr mindre til Telemark hvis man ut programperioden skal få det som er berammet for neste år. Selvsagt betyr det at det blir færre tiltak for barn og unge der ute, det blir færre møteplasser som skal sørge for at den psykiske helsen til barn og unge blir bedre. Det mener jeg er synd.

At statsråden viser til at det at vi har årlige budsjetter, skal være til hinder for regjeringens satsing på folkehelsearbeid, kan ikke jeg skjønne. Regjeringen prioriterer det regjeringen mener er viktig. Det er ingenting som står i veien for at statsråden kan prioritere barn og unges psykiske helse.

Jeg hadde håpet at statsråden i dag ville gi et signal om hva fylkene kan forvente i årene som kommer. Nå

sitter de der ute og famler og vet ikke hva de skal budsjettere med. De har ansatt personer, men kan de fortsatt være ansatt? De planlegger tiltak, de ruster opp arbeidet for barn og unges psykiske helse, men de vet ikke hva de skal forholde seg til.

Statsråd Sylvi Listhaug [14:38:23]: Det starter med barna. Det å gjøre enda mer der er utrolig viktig, og der er selvfølgelig skolen avgjørende.

Nå skal det jobbes for å legge inn mer fysisk aktivitet i skolen, men jeg må si at det hjelper ikke på når man, f.eks. innenfor idretten, ser hva det koster å delta. Jeg har selv to barn som skal gå på fotball her i Oslo. For ett barn betaler en altså 4 000 kr i året for å spille fotball. Det kan for så vidt jeg og min mann betale uten noe problem, men det finnes mange i denne byen som dette vil være et stort innhogg i økonomien for.

Så i tillegg til at staten har en oppgave, mener jeg mange andre også har en oppgave, bl.a. idretten, med å tilrettelegge for at det skal være for alle, og ha priser og et opplegg som gjør at flest mulig kan delta. Da er det bra at denne regjeringen jobber for å få på plass et fritidskort som kan sikre at disse barna får i hvert fall én aktivitet som skal dekkes.

Jeg tror at mange personer som har et problem, enten det er med fedme, tobakk eller alkohol, føler seg marginalisert, føler seg stigmatisert, og jeg tror ikke at det å påføre disse personene enda mer dårlig samvittighet, så de føler seg enda verre, vil føre til noen utvikling i folkehelsearbeidet. Tvert imot er jeg ganske sikker på at det handler om å motivere, det handler om å finne forbilder som kan vise dem at det er mulig, de som har greid å komme seg ut av forskjellige utfordringer selv. Jeg tror ikke at topprente personer er forbilder for folk som skal begynne å slanke seg, men jeg tror at representanten Hoksrud kan være et veldig godt eksempel til etterfølgelse. Det handler om hvordan vi kommuniserer, og hvordan vi jobber.

Når det gjelder antallet kommunikasjonsansatte i Folkehelseinstituttet, har jeg ikke gått inn i det, men jeg er jo alltid ute etter å finne muligheter for innsparinger for å bruke penger annerledes. Når det gjelder akkurat dette, kan jeg ikke svare på om det er fornuftig her og nå, men jeg vil alltid lete med lys og lykte etter å finne penger vi kan bruke der ute, der det gjør noe for folk, på en best mulig måte. Om det da er kommunikasjonsrådgivere eller å fylle på folkehelseprogrammet, må jeg ha litt tid til å se nærmere på, og regjeringen må vurdere det.

Vi gjør mye, bruker mye penger, og det er ikke mørkt. Men jeg er veldig glad for at engasjementet i denne salen er så stort for folkehelse, for det betyr masse i jobben som gjøres i det daglige av tusenvis av frivillige, ansatte i kommuner og andre som jobber for folkehelse.

Presidenten: Då er debatten i sak nr. 8 avslutta.

Sak nr. 9 [14:41:35]

Interpellasjon fra representanten Tuva Moflag til eldre- og folkehelseministeren:

«De aller fleste eldre ønsker å bo hjemme så lenge som mulig og være sjef i eget liv. Hjemmesituasjonen må være trygg og den som bor hjemme, må ha mulighet til sosialt liv og kontakt med andre. Skal flere eldre kunne bo trygt hjemme, må tilbudet av boliger egnet for eldre bli langt bedre. Hva har statsråden gjort for å sikre nye boformer og nye finansieringsordninger for boliger til eldre, slik at behovet for sykehjemsplass utsettes?»

Tuva Moflag (A) [14:42:20]: I løpet av de neste tiårene vil vi se en kraftig økning i antall eldre i Norge. Ifølge befolkningsframskrivningene SSB la fram i 2018, vil det være dobbelt så mange over 70 år i 2060, tre ganger så mange over 80 år og fire ganger så mange over 90 år. Da er det ikke sånn at dette inntreffer om 40 år – kurven med eldre vokser jevnt og trutt, mens andelen yrkesaktive går nedover. I 2020 vil det være 4,3 yrkesaktive per pensjonist. Om tjue år er tallet nede i 3,1. For noen distriktskommuner er forholdet én til én. Dette er dramatisk, og fra 2025 må vi være klare. Da begynner utfordringene med nok bemanning og gode nok boligtilbud for eldre å treffe oss for alvor.

Vi må lykkes i folkehelsepolitikken for å lykkes i eldrepolitikken. Derfor henger dagens to interpellasjoner, fra kollega Elise Bjørnebekk-Waagen og meg, godt sammen. Forebyggende tiltak når det kommer til kosthold, trening og en helserettet alkohol- og tobakkspolitikk, gjør at mange vil være friskere enn før. God helse, en innholdsrik alderdom og økt levealder er et gode. Det er et sterkt symbol på at vi lykkes med samfunnsbyggingen.

Vi skal ikke snakke ned de eldre i Norge. Vi skal ikke få eldre til å føle at de er en byrde. Vi skal derimot erkjenne at økningen i antall eldre medfører noen oppgaver vi skal løse. For det er på slutten vi får de ekstra leveårene. Vi får ikke en ekstra runde i 30-årene – eller 20-årene for den saks skyld. 30-årene synes jeg var ganske hektiske og slitsomme, for å være ærlig. Men i 2060 er det jeg som er over 80 år.

God folkehelse bidrar til at eldre vil være langt friskere enn før og klare seg lenger i egen bolig, kanskje gjennom hele livet. De aller fleste eldre ønsker å bo hjemme så lenge som mulig og være sjef i eget liv. Men det er en hårfin balanse mellom å bo lengst mulig hjemme og for lenge. På samme måte som vi må lykkes i folkehelsepolitikken for å lykkes i eldrepolitikken, må vi lykkes i boligpolitikken for å lykkes i eldrepolitikken.

I Leve hele livet står bl.a. følgende om bolig:

«Mange eldre eier store og gamle boliger som gjennomgående er dårlig tilpasset beboere med nedsatt funksjonsevne, og kan ha tungvint adkomst og flere etasjer med trapper. For mange eldre kan det være vanskelig å flytte, og mange blir derfor boende i en bolig selv om den er dårlig egnet. Omtrent halvparten i alderen 50 år og over, har en bolig de ikke vurderer som egnet for eldre år. Data fra Levekårsundersøkelsen 2007 viste at 30–40 prosent av seniorerne bor i boliger med ytre eller indre hindringer.»

Mange eldre vet at de bor i en lite hensiktsmessig bolig, men de har ikke råd til å skaffe seg en mer egnet bolig. For selv om mange eldre har en betydelig boligkapital, er det også mange eldre som ikke kan veksle inn rekkehuset i en topp moderne leilighet. Det blir for mye å betale imellom, særlig for dem som har de laveste pensjonene. Og som denne salen kjenner til, opplever pensjonistene for femte år på rad å få svekket sin kjøpekraft med pensjonsopplegget fra regjeringen.

Likevel: Strategien om at eldre skal bo lengst mulig hjemme, er det bred politisk enighet om. Da trengs det gode virkemidler. Hjemmesituasjonen må være trygg, og den som bor hjemme, må ha mulighet til sosialt liv og kontakt med andre. Skal flere eldre kunne bo trygt hjemme, må tilbudet av boliger egnet for eldre bli langt bedre, og det må kobles mot kommunale tjenester og aktivitetstilbud.

Mange eldre er ensomme og får dårligere helse som følge av sosial isolasjon. Tilgang til sosiale møteplasser er derfor en viktig nøkkel for å lykkes med boligpolitikken. Vi trenger å bygge ut hele omsorgstrappen. Sykehjemsplasser er det øverste trinnet. Og selv om flere eldre skal bo lenger hjemme, vil behovet for sykehjemsplasser øke betraktelig i årene som kommer. Det tror jeg det er tverrpolitisk enighet om.

Før valget i 2013 fastslo Fremskrittspartiets leder Siv Jensen at det manglet 10 000 sykehjemsplasser, mens det etter seks år med Fremskrittspartiet i regjering faktisk er en nedgang i antall sykehjemsplasser. Det betyr at vi er dårligere rustet til å møte oppgaven med flere eldre i samfunnet enn vi var da Fremskrittspartiet inntok regjeringskontorene. Da lurte jeg på om det er fordi regjeringen tenker at de andre trinnene i omsorgstrappen skal bygges ut så kraftig at behovet for sykehjemsplasser reduseres. Jeg ser fram til å høre eldre- og folkehelseministerens tanker om dette.

Jeg tror ikke behovet for sykehjemsplasser vil bli redusert i årene som kommer, men vi kan dempe veksten i etterspørselen ved å gjøre en rekke grep. Vi må faktisk gjøre begge deler, både bygge sykehjemsplasser og styrke hele omsorgstrappen. Et av tiltakene handler om

dagaktivitetsplasser for mennesker med demens. Tilskuddet til disse plassene er fra og med årets statsbudsjett økt fra 30 pst. til 50 pst., en økning som da var mot regjeringspartienes stemmer, og det er en tilskuddsordning som regjeringen foreslår å avvikle i forbindelse med lovfesting av dagaktivitetstilbud for mennesker med demens fra 2020.

Økning av tilskuddet til mennesker med demens er ikke det eneste forslaget opposisjonen har fremmet. Da høyre regjeringen ble utvidet første gang, fikk følgende forslag enstemmig tilslutning i Stortinget i forbindelse med erklæringsdebatten i fjor. Jeg siterer vedtak 438:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en sak om hvordan nye finansieringsformer for boliger til eldre kan bidra til å redusere behovet for sykehjemsplasser og andre former for heldøgns omsorg.»

Dagens tilskuddsordning for bygging av eldreboliger er forbeholdt personer med behov for heldøgns omsorgstjenester, men mange eldre har behov for et tilrettelagt tilbud uten å trenge tjenester hele døgnet. Trygghetsboliger kan fylle dette behovet og gi beboerne trygghet, fellesskap, praktisk hjelp og ulike aktivitetstilbud. Utbygging av trygghetsboliger vil være i tråd med samhandlingsreformens intensjoner om tidlig innsats, og forebygging kan bidra til å utsette eller forebygge innleggelse i sykehjem. I Sverige utvidet man i 2010 den etablerte investeringsordningen for særskilte boenheter til også å omfatte trygghetsboliger. Erfaringene fra Sverige tyder på at dette er en suksess, jf. stortingsmeldingen Morgendagens omsorg, som daværende helseminister Jonas Gahr Støre la fram i 2013.

I forbindelse med behandlingen av Leve hele livet foreslo opposisjonen følgende:

«Stortinget ber regjeringen utrede en endring i Husbankens tilskuddsordning til heldøgns omsorgsplasser i sykehjem og omsorgsboliger, slik at tilskuddsordningene også kan inkludere trygghetsboliger uten heldøgns omsorg.»

Regjeringspartiene stemte imot, men en enslig representant fra Høyre sørget for at forslaget fikk flertall.

Det mangler ikke på gode ideer på dette området, men tilsynelatende mangler det handling. I likhet med bompengespørsmålet, hvor Fremskrittspartiet lovet at det skulle stå «gratis» i alle bomringer så lenge de er i regjering, ser det ut til at Fremskrittspartiet også har forlatt sine valglofter til de eldre.

Mitt spørsmål til statsråden og regjeringen er følgende: Hva har regjeringen gjort for å sikre nye boformer og nye finansieringsordninger for boliger til eldre, slik at behovet for sykehjemsplass utsettes?

Statsråd Sylvi Listhaug [14:50:16]: Aldri har kommunene hatt tilgang til så gunstige investeringsordnin-

ger for å bygge heldøgns omsorgsplasser som under denne regjeringen. Vi har økt den statlige andelen av kostnaden fra i snitt 35 pst. til i snitt 50 pst. Tar man med momskompensasjonen, betyr det at staten dekker opp mot 70 pst. av kostnadene per plass. Det er grunnen til at det er gitt et rekordhøyt tilsagn etter regjeringsskiftet. Til sammen er det lagt til rette for 15 500 heldøgns omsorgsplasser i årene 2014–2019.

Andelen eldre vil øke i årene framover, spesielt eldre over 80 år. Mange vil leve gode og aktive år som pensjonister, men vi forventer økt etterspørsel etter helse- og omsorgstjenester, særlig blant dem over 80.

Så lenge man føler seg trygg i sitt eget hjem, foretrekker de fleste å bo hjemme. For de sykeste er det sykehjem som er løsningen, men det finnes også en gruppe som ikke føler seg trygg hjemme, men som heller ikke har behov for sykehjemsplass. For disse vil eksempelvis bedre hjemmebaserte tjenester kombinert med korte avlastningsopphold eller egne boliger tilknyttet døgnbemanning kunne være et alternativ. Det vil kunne ivareta tryggheten, som er grunnleggende for livskvaliteten.

Da jeg var byråd i Oslo, tok jeg initiativ til å få på plass et slikt mellomnivå, Omsorg+, som etter det jeg hører, har blitt en suksess, slik vi trodde det ville bli. Slike tilbud kan også bekjempe ensomhet, fordi man kommer inn i et fellesskap.

Den demografiske utviklingen gjør at vi må tenke nytt. Vi må bl.a. se på hvordan vi kan utnytte teknologi enda bedre, hvordan arkitektur kan bidra til bedre utforming av bolig og nærmiljø, og hvordan vi kan få til bedre brukerinnsflytelse. Regjeringen vil skape et mer aldersvennlig Norge. Da må vi utløse den ressursen som eldre mennesker er for eget liv og for samfunnet. Målet er at eldre mennesker skal delta i samfunnet og bruke evnene sine slik de ønsker.

Et aldersvennlig samfunn kan ikke skapes fra statlig hold alene. Det må skje i samspill med berørte aktører. Det handler om å tilpasse seg bedre og være mer bevisst på hva som skal til for at eldre kan være aktive og selvstendige så lenge som mulig. Derfor har vi etablert Rådet for et aldersvennlig Norge, der representanter fra ulike organisasjoner deltar, deriblant KS, NHO, Husbanken, IKT Norge, forskning og selvsagt representanter fra frivilligheten og Pensjonistforbundet.

Når vi samler aktører med ulike ståsted for å løse samfunnsutfordringer, vil vi få bedre og mer aldersvennlige løsninger. Rådet skal bl.a. bidra til å gjennomføre program for et aldersvennlig Norge. I dette inngår tiltak som å planlegge egen alderdom, utvikle eldrestyrt planlegging, få flere aldersvennlige kommuner, utløse seniorressursen i frivillighet og arbeidsliv og å invitere til partnerskap på tvers av sektorer.

Eldre mennesker ønsker å være sjef i eget liv, men vi har alle en tendens til å utsette ting, som å planlegge for en framtid med funksjonsnedsettelse eller sørge for å få en mer egnet og tryggere bolig. Som sjef i eget liv vil vi kunne ta større ansvar for å planlegge egen alderdom tidligere, som å tilrettelegge egen bolig. Programmet for et aldersvennlig Norge skal bidra til informasjon og ideer om hvordan dette kan gjøres, og til å øke bevisstheten om hva som skal til den dagen vi trenger mer tilrettelegging og hjelp og tjenester i hjemmet. Dette er det behov for.

Undersøkelser viser at mange seniorer vurderer sin egen bolig som lite tilpasset en situasjon med funksjonsnedsettelse, og at relativt få har gjennomført eller planlegger å gjennomføre ulike former for boligtilpassning. Det er en høy andel boligeiere blant dagens eldre, og mange eldre har en solid økonomi. Noen selger huset og flytter inn i leilighet som er tilrettelagt for alderdommen, men det er ønskelig at flere planlegger å ta ansvar for å tilrettelegge for sin egen alderdom.

Alle har imidlertid ikke de samme forutsetningene til å foreta tilpassning av egen bolig eller å kjøpe ny bolig. Det er også store geografiske forskjeller når det gjelder boligpriser. Tilpassning og tilrettelegging av egen alderdom kan derfor ikke avgrenses til kun å gjelde dem som eier sin egen bolig. Det er behov for virkemidler som gjør det lettere for eldre å bli boende hjemme, uavhengig av om de leier eller om de eier.

Boligbransjen selv, arkitekter og utbyggere bør også kjenne sin besøkelsestid. Dette er også en mulighet for bransjen, som bør tilpasse tilbudene til at vi blir flere eldre som har andre behov enn yngre.

Regjeringen mener framtidens boliger i større grad bør samlokaliseres med andre offentlige funksjoner og møteplasser. Samlokalisering gjennom f.eks. generasjonshus vil skape fellesskap på tvers av generasjoner og vil kunne bidra til å forebygge ensomhet. Flere kommuner, Husbanken og private aktører er i gang med å utvikle gode boligløsninger. Det viser vi til i stortingsmeldingen *Leve hele livet*. Et annet eksempel er Århus kommune i Danmark, som har kommet langt i utviklingen av denne type prosjekt. Her bygges det et generasjonshus der ungdommer, familier, mennesker med en funksjonsnedsettelse, eldre og pleietrengende skal bo under samme tak. Dette fordrer at kommunene setter av areal og tilrettelegger for utvikling av framtidens boligløsninger ved å se behovet for omsorgsboliger og sykehjem i sammenheng med utviklingen i boligmarkedet generelt.

Det er behov for ulike boligløsninger for framtidens eldre. Regjeringen har derfor startet arbeidet med et kunnskapsgrunnlag der vi vurderer hvordan statens virkemidler best kan innrettes for å sikre et mangfold av

boformer. Vi har bl.a. lyst ut et konsulentoppdrag som skal foreslå konkrete modeller eller tiltak for framtidens boformer for eldre, herunder kartlegge og synliggjøre muligheter og hindringer innenfor dagens lovverk og stimuleringsordninger. I oppdraget ber vi spesielt om at det ses nærmere på modeller av typen generasjonshus og løsninger som setter folk i stand til å bo hjemme. Vi har også invitert kommuner, bruker- og interesseorganisasjoner og offentlige og private aktører til et inspirasjonsseminar i juni om framtidens boliger for eldre. Formålet med seminaret er å spre gode erfaringer og få innspill fra relevante aktører i arbeidet. På inspirasjonsseminaret vil vi bl.a. høre om Århus kommunes erfaring med generasjonshus, samt erfaringer fra brukerorganisasjoner og offentlige og private aktører.

Som dere skjønner, er regjeringen godt i gang med å se på hvordan framtidens boliger for eldre bør innrettes. I dette arbeidet er vi opptatt av mangfold, både tiltak som legger til rette for at flere kan bo hjemme lenger, og tilstrekkelig utbygging av heldøgns omsorgsplasser for dem som trenger det. Vi vil komme tilbake til Stortinget om saken på egnet vis.

Tuva Moflag (A) [14:57:54]: Jeg takker foreløpig for hovedsvaret til statsråden, og merker meg at vi hadde mange av de samme betraktningene knyttet til hvilken utfordring vi står overfor og hva vi må gjøre i samfunnet generelt for å tilrettelegge. Jeg ser fram til å høre mer om kunnskapsgrunnlaget og det oppdraget som er gitt, for dette haster.

Som jeg sa i mitt innlegg, er det allerede i 2025 at denne demografiske utfordringen – for å si det sånn – virkelig treffer oss med fullt monn, så vi kan ikke bruke så lang tid på dette. Vi er nødt til å få løsningene på plass så snart som mulig.

Jeg hører at det fokuseres en del på sykehjemsplasser, og jeg er helt enig i at det fortsatt trengs å bli bygd langt flere sykehjemsplasser enn det vi har i dag. Selv om ordningene har blitt bedre og det kanskje er gitt tilsagn osv., er realiteten den at antall sykehjemsplasser var på topp i 2012. Siden har det bare gått nedover. Det er en utfordring vi alle sammen er nødt til å ta inn over oss. Vi må bygge flere sykehjemsplasser, men vi må også styrke de nedre trinnene i omsorgstrappen for å dempe presset på de sykehjemsplassene vi har.

Det er en del eldre som har boligkapital, selv om ikke alle har det – det må jeg understreke. Man kan se for seg nye byggeprosjekter der eldre veksler inn sin bolig, som kanskje ikke er så hensiktsmessig, i et mer moderne byggeprosjekt, der en husbankfinansiering av fellesarealer og base for hjemmetjenesten gjør at man får en funksjonell bolig for en billigere penge fordi man kan ha fellesfunksjoner sammen med andre. Det var jo noe av det

vi etterlyste med forslaget, som fikk enstemmig tilslutning i denne salen, om å sikre nye boformer og nye finansieringsordninger for boliger til eldre, slik at behovet for sykehjemsplass utsettes.

Jeg kan ikke understreke nok hvor viktig det er å bygge de nederste trinnene i omsorgstrappen. Jeg synes vi trenger flere tiltak. Vi kan ikke bare ha problembeskrivelse og erkjennelse av at dette er en oppgave som må løses, vi må også ha virkemidlene, og vi må ha de nye finansieringsordningene på plass. Og det haster.

Statsråd Sylvi Listhaug [15:00:14]: Det som er veldig positivt, er at regjeringen de siste årene har tilrettelagt for at kommunene har kunnet bygge rekordmange omsorgsboliger med heildøgns omsorg. Vi ser at kommunene utnytter ordningen i veldig stor grad – ja, fullt ut. Det å bygge et sykehjem eller en omsorgsbolig tar gjerne rundt fem år fra man setter i gang å planlegge – man har arkitekter inne, man skal finne tomt, man skal ha utbud for å bygd det. Det er en ganske lang prosess, og derfor er det så viktig at kommunene nå bruker de midlene og mulighetene som ligger i disse ordningene.

Det betyr også at det er først nå, kanskje de siste par årene, at de midlene som denne regjeringen har brakt til veie, begynner å – man kan si – synes i form av bygg, fordi det tar tid før de står klare etter at pengene er der og alt dette arbeidet er i gang.

En problemstilling er at en del kommuner har valgt å omhjemle sykehjemsplasser. De har gått fra å ha sykehjemsplasser til å omdefinere det til omsorgsboliger, løse det på en annen måte. Det gir noen andre økonomiske incentiver. Det betyr at man betaler husleie. Det betyr at man har mulighet til å få bostøtte. Det betyr at staten tar regningen for medisiner, i motsetning til i sykehjem, der det er kommunen som finansierer medisinene.

Jeg mener at alle disse tingene er det viktig å gå gjennom for å se på om incentivene er gode nok, riktige, og om det er behov for å gjøre endringer, f.eks. på det. Derfor har jeg planer om å reise til Husbanken ganske raskt for å få en gjennomgang av de virkemidlene som de har, for å se om de er rigget på en måte som vi er tjent med framover, nettopp fordi – der er jeg helt enig med interpellanten – det haster med å få ut, rulle ut og bygge opp den kapasiteten som trengs når etterkrigsgenerasjonen i økende grad nå begynner å trenge bistand og hjelp og boliger som er tilrettelagt.

Kjersti Toppe (Sp) [15:03:15]: Takk til interpellanten, som tar opp ei veldig viktig problemstilling og ei sak som vi har hatt på dagsordenen i Stortinget i mange år, utan at vi har lykkast med å få eit resultat. Saker om tryggleiksbustader og investeringstilskot har vore på dagsordenen heilt sidan den raud-grøne regjeringa la fram omsorgsmeldinga, Meld. St. 29 for 2012–2013, i

2013. I den meldinga frå den raud-grøne regjeringa vart det føreslått å vurdere tryggleiksbustader som eit mellomalternativ mellom omsorgsbustader og ordinære bustader. Tryggleiksbustader vart da beskrivne etter modell frå Sverige. Komiteen og Stortinget slutta seg til forslaget frå regjeringa og meinte det var både fornuftig og ønskjeleg at ordninga med tilskot til sjukeheimar og heildøgns omsorg vart vurdert til òg å omhandla utbygging av tryggleiksbustader. Og det er vel det som er kjernen i denne interpellasjonen. Eg kan ikkje sjå at statsråden svarte på akkurat det konkrete.

I 2014 veit vi at både Senterpartiet, eg og Kristeleg Folkeparti stilte skriftlege spørsmål til regjeringa om korleis dette vart følgt opp. Svaret frå helseminister Høie den gongen, i 2014, var at ein ville koma tilbake til Stortinget med eit svar i statsbudsjettet. Men det vart ikkje følgt opp, det var ingen omtale i det statsbudsjettet som kom, og heller ikkje etterpå.

Det har òg vorte føreslått og vedtatt i Stortinget, bl.a. i samband med regjeringserklæringa i januar 2018, å be regjeringa leggja fram ei sak om korleis nye finansieringsformer kan bidra til å redusere behovet for sjukeheimplass og andre former for heildøgns omsorg. Dette vedtaket er heller ikkje følgt opp av regjeringa. Investeringsstilskotet er framleis avgrensa til sjukeheimar og omsorgsbustader med heildøgns omsorg, og kan ikkje brukast til tryggleiksbustader, sidan dette er bustader utan heildøgns omsorg.

I Sverige, som mange har vist til, vert det gitt investeringstilskot til tryggleiksbustader og ombygging av eldre bustader under føresetnad av at det er utleigebustader, med krav om felles areal der ein kan eta mat, ha sosial aktivitet, osv. Det kan vera både kommunale og private leigebustader, og det kan vera bustader i burettslag. Dei er reserverte for personar over 65 år, og dei vert tildelte etter behov. I Sverige er det no meir en 9 600 slike tryggleiksbustader. Senterpartiet meiner at vi i Noreg må få ei tilsvarande satsing på tryggleiksbustader – etter modell frå Sverige. Det vil vera bra for dei som har vanskar med å bu i eigen bustad, men som ikkje har behov for heildøgns omsorg. Det vil òg vera billigare for storsamfunnet og altså betre for dei det gjeld. Desse bustadene kan innpassast svært enkelt i eksisterande bustadområde, og det er bra for integrering.

No er det altså seks år sidan Stortinget første gong bad om at dette måtte vurderast, og det har vore gjentatt fleire gonger i Stortinget gjennom fleirtalsmerknader, bl.a. i behandlinga av statsbudsjettet. Og det har vore forslag i Stortinget om at regjeringa må greia ut dette konkrete. Da synest eg faktisk ikkje det er godt nok når statsråden i dag seier at det skal vera eit inspirasjonsseminar, der alle gode krefter skal koma og diskutera dette ein gong til. Vi har kome mykje lenger enn det. Stortin-

get har vore tydeleg mange gonger på at vi vil ha ei konkret vurdering av korleis investeringstilskotet for sjukeheimar og heildøgns omsorg kan utvidast til òg å gjelda tryggleiksbustader. Ein kan ikkje forventa at kommunane av sin gode vilje skal byggja masse tryggleiksbustader når dei ikkje får éi krone av staten til å gjera det, mens ein altså skal få tilskot på 50 pst. av investeringa når ein byggjer omsorgsbustader og sjukeheimar. Det er urimeleg, og regjeringa har Stortinget bak seg, så her må ein faktisk berre utføra det.

Geir Jørgen Bekkevold (KrF) [15:08:30]: Jeg vil starte med å takke interpellanten for å reise en viktig debatt.

Selv om både interpellanten og flere har vært innom behovet for flere sykehjemsplasser og omsorgsboliger, opplever i hvert fall jeg at interpellanten egentlig vider dette ut til å gjelde mer enn akkurat det. Jeg vil takke interpellanten for også å sette kameralinsen på tiden før en eldre har behov for heldøgns institusjonsplass. For å møte framtidens utfordringer må vi sette inn tiltak som er med på å utsette behovet for profesjonelle helse- og omsorgstjenester. Da er dette med alternative boformer viktig.

Kristelig Folkeparti og regjeringens politikk har som ambisjon at mennesker skal få leve et verdig liv, være sjef i eget liv, som er et begrep mange av oss har brukt i dag. Det skal gjelde i hele livsløpet, derfor er det viktig at vi tar debatten og utvider kunnskapsgrunnlaget for hva som er framtidens eldres faktiske ønsker og behov. Da kan vi også utvikle en eldrepolitikk som møter det reelle behovet.

Jeg tror at eldre må få mye større valgfrihet, at det må utvikles flere tilbud, ikke minst når det gjelder sosiale boformer. Trygghetsbolig er ett spor, og det er kjempeviktig, men jeg mener at man må prøve ut bl.a. kollektive boformer. Statsråden peker på prosjekter i Århus der eldre kan være en ressurs for hverandre – for andre i samme situasjon. Her tror jeg det ligger et ganske stort og ubrukt potensial som vi bør se nærmere på. Det vil også være med og styrke de naturlige fellesskapene, og det vil være med og gi de naturlige fellesskapene næring. Sosiale strukturer og nettverk rundt boligen må styrkes. Vennskap, meningsfull aktivitet, generasjonsmøter og mulighet for noe så enkelt som gode måltider – alt dette må flettes inn i denne typen tenkning. Her tenker jeg at både boligbyggelag og sameier bør bidra mer. Eienomsutviklere og kommuner må begynne å snakke sammen og gå sammen om å løse en viktig samfunnsutfordring. Dette er en viktig sak for regjeringen som kun kan løses i samarbeid med kommunene, og Kristelig Folkeparti i regjering vil følge denne saken nøye, også fordi dette berører kampen mot ensomhet.

Jeg setter stor pris på denne typen debatt, og jeg setter som sagt også pris på at denne debatten handler om noe langt mer enn sykehjemsplasser og omsorgsboliger. Dette handler om å legge til rette for alderdommen. Vi vet at eldre har behov for å bo hjemme, og ved å tenke alternative løsninger her tror jeg at vi kan få til veldig mye bra.

Jeg vil bare avslutte med å si takk for denne debatten. Jeg setter pris på at den ble reist.

Tuva Moflag (A) [15:12:45]: Egentlig kunne jeg bare ha droppet å komme opp og sluttet meg til representanten Geir Jørgen Bekkevolds innlegg, for det var veldig godt oppsummert. Men jeg er politiker, tross alt, og får komme med en liten avrunding, jeg også.

Det er veldig positivt med både inspirasjon og kunnskap, synes jeg. Det er ikke noe jeg vil snakke ned på noen som helst måte. Men det haster med handling også. Som representanten Toppe var inne på, er det ingenting i veien for at man allerede nå kan gå i gang med endringen til at man kan bruke trygghetsboliger, og at det kan omfattes av tilskuddet fra staten. For representanten Bekkevold har helt rett: Selv om denne debatten har handlet en del om sykehjemsplasser og heldøgnsomsorg, var egentlig intensjonen at den skulle handle om alt annet enn det. Poenget er å bygge de nederste trinnene i omsorgstrappen, å bygge der det ikke engang er noen trinn. Og da er statsråden så heldig at hun har ansvarsområde også innenfor folkehelse, noe som er kjempeviktig for å løse denne oppgaven.

Jeg har selv, som ordfører, jobbet mye med byutvikling og eldrepolitikk, og jeg tenker at vi trenger å bruke eldrerådene våre i langt større grad når det gjelder måten vi bygger opp nærmiljøene våre på. Jeg var ute med Pensjonistforbundet i fjor og prøvde en eldredrakt og fikk kjenne på hvor vanskelig det var å bevege seg ute i gatene hvis en er stiv eller ustø, eller har dårlig syn eller hørsel. Så det at eldre aktivt deltar i utformingen av byutvikling når vi bygger nærmiljøene våre, er kjempeviktig. Så vi må ikke bare bygge omsorgstrappen, vi må også bygge flaten som trappen skal bygges på.

Statsråd Sylvi Listhaug [15:14:45]: Jeg er veldig enig med representanten Moflag i at eldrerådene må bli tatt mer med, og derfor jobber regjeringen med å se på forskrifter som har å gjøre med eldreråd, for rett og slett å gi dem muligheten til å være mer involvert i jobben som kommunen gjør, også når det gjelder arealpolitikk, f.eks.

Jeg mener det er viktig å se på Husbankens innretning framover, og det er et arbeid jeg så vidt er i gang med. Det er også grunn til å minne litt om historien her for dette med trygghetsboliger. Da man startet satsingen på å bygge sykehjem og omsorgsboliger, ble det bygd veldig mange omsorgsboliger. Det man snakket om den

gangen, var at man bygde omsorgsboliger uten omsorg – tusenvis ble bygd rundt omkring i landet. Det var grunnen til at man strammet inn på Husbankens ordninger, slik at de nettopp skulle gå til sykehjems plasser og omsorgsboliger med heldøgns omsorg.

Derfor er det et spørsmål som kommer opp til syvende og sist: Hva skal prioriteres når vi vet vi står foran en utvikling der det blir flere pleietrengende eldre, og også vet at de økonomiske rammene framover blir slik at vi kanskje må prioritere enda sterkere og hardere på ulike områder? Det offentlige skal gjøre veldig mange oppgaver, og da vil til syvende og sist spørsmålet bli om det rette er å investere i trygghetsboliger, eller om vi skal fortsette å bygge ut omsorgsboliger og sykehjems plasser med heldøgns bemanning.

Jeg synes dette har vært en veldig viktig og god debatt. Jeg tror det kommer til å bli mye snakk om dette framover. Mange gode krefter der ute er allerede på sporet. Det finnes mange private aktører som ønsker å bidra, og mange kommuner som tenker nytt. Jeg mener det er kjempeviktig å gjøre det, for samfunnet utvikler seg alltid, behovene utvikler seg, og vi er nødt til å henge med.

Dette arbeidet gleder jeg meg til å føre videre, og vi kommer nok til å diskutere denne saken igjen i denne salen – det er i hvert fall jeg helt overbevist om.

Presidenten: Debatten i sak nr. 9 er avslutta.

Votering

Etter at det var ringt til votering, sa

presidenten: Då er Stortinget klar til å gå til votering.

Votering i sak nr. 1

Presidentskapet hadde tilrådd Stortinget å gjera følgende

v e d t a k :

1. Det nedsettes et utvalg til å utrede Stortingets kontrollfunksjon med følgende mandat:

Mandat for utvalg til å utrede Stortingets kontrollfunksjon

1. Innledning

Stortingets kontroll med regjeringen – den utøvende statsmakt – er en av Stortingets viktigste oppgaver og har sentral konstitusjonell og politisk betydning. Stortinget har ved flere tidligere anledninger tatt opp sider ved Stortingets kontrollfunksjoner til prinsipiell vurde-

ring. I lys av at det nå snart er 20 år siden forrige større gjennomgang av dette, og ulike spørsmål knyttet til utøvelsen av Stortingets kontrollfunksjoner jevnlig er gjenstand for debatt, er det nå ønskelig med en ny prinsipiell gjennomgang av utvalgte spørsmål.

2. Temaer utvalget skal vurdere

I

Kontrollvirksomheten i regi av Stortinget selv, herunder Stortingets faste komiteer

Utvalget skal innenfor dette temaet utrede følgende problemstillinger:

- a) Enkelte sider ved *kontroll- og konstitusjonskomiteens* ansvarsområder og arbeidsmåter, herunder:
 - Behovet for endringer i reglementet for åpne kontrollhøringer. Reglementet ble fastsatt på bakgrunn av Frøiland-utvalgets delinnstilling i 2001 (Dokument nr. 19 (2000–2001)). Utvalget skal gjennomgå regelverket på nytt og spesielt vurdere om det bør gjøres endringer eller presiseringer i bestemmelser om innkalling av ansatte i embetsverket, dvs. i departementer, direktorater og statlige virksomheter samt ansatte i selskaper som helt eller delvis er eid av staten, og om det er behov for klargjøring av prosessuelle rettigheter for personer som stiller til høring.
 - Behovet for klargjøring av kontroll- og konstitusjonskomiteens adgang til å føre kontroll med statsrådets forvaltning av statlig forretningsvirksomhet organisert som selvstendige rettssubjekter.
 - Behovet for retningslinjer for behandling av kontroll saker som også er under strafferettslig etterforskning.
- b) *Evaluerer av bestemmelser i Stortingets forretningsorden om mindretallsrettigheter i komiteene.* Mindretallsrettigheter ble innført i kontroll- og konstitusjonskomiteen ved Stortingets behandling av Frøiland-utvalgets innstilling, jf. Dokument nr. 14 (2002–2003) og Innst. S. nr. 210 (2002–2003). Disse rettighetene ble tydeliggjort ved behandlingen av Innst. 487 S (2016–2017). Det er også innført mindretallsrettigheter i andre komiteer, jf. behandlingen av Innst. 259 S (2012–2013). Utvalget skal vurdere om bestemmelsene om mindretallsrettigheter i komiteene er hensiktsmessige og eventuelt foreslå endringer i disse.
- c) *Forholdet mellom kontroll- og konstitusjonskomiteen og fagkomiteene.* Utvalget skal vurdere ansvarsdelingen mellom kontroll- og konstitusjonskomiteen og Stortingets fagkomiteer, herunder om Stortingets fagkomiteer i større grad bør involveres i kon-

trollsaker innenfor deres respektive fagområder og ansvarsfordelingen ved behandling av regjeringens meldinger om oppfølgingen av Stortingets anmodningsvedtak.

- d) *Spørsmål knyttet til innsynsrett for komiteene og for enkeltrepresentanter.* Storkomiteenes særskilte stilling og informasjonsbehov har ført til en egen praksis for utlevering av forvaltningens dokumenter til komiteene. Utvalget skal vurdere om denne praksisen bør nedfelles. Utvalget skal videre vurdere om Stortingets forretningsorden § 74 om representantenes begjæringer om dokumentinnsyn er hensiktsmessig utformet. Utvalget kan også foreslå andre endringer eller regelfesting av forhold knyttet til dokumentinnsyn for stortingsorganer eller stortingsrepresentanter, eller knyttet til innsyn i dokumenter i stortingsorganers besittelse.

II

Ordningen med anmodningsvedtak

Stortingets adgang til å instruere regjeringen er et viktig styringsverktøy for Stortinget. Ordningen med anmodningsvedtak er likevel ikke regulert i Grunnloven, og bare indirekte gjennom Stortingets forretningsorden. I Frøiland-utvalgets innstilling fra 2002 ble Stortinget oppfordret til å utvise varsomhet med slike vedtak. Antall anmodningsvedtak har likevel økt kraftig de siste årene. Det har også vært ulike oppfatninger om vedtakenes rettslige status, og enkelte vedtak eller forslag til vedtak de siste årene har utfordret konstitusjonelle regler om kompetansefordeling mellom Stortinget og regjeringen.

Utvalget skal vurdere denne vedtaksformen, herunder:

- a) mere
- b) om det er behov for å klargjøre anmodningsvedtakenes rettslige status
- c) om det bør oppstilles begrensninger av hva slike vedtak kan gå ut på
- d) om det er behov for å gjøre endringer i behandlingsmåten for regjeringens meldinger om oppfølging av disse vedtakene, både fra regjeringen til Stortinget og i Stortinget.

III

Regelverket for parlamentariske granskningskommisjoner

De gjeldende bestemmelsene i Stortingets forretningsorden § 19 om parlamentariske granskningskommisjoner er relativt kortfattede, og det følger av bestemmelsen at det ved oppnevningen i det enkelte tilfelle skal fastsettes i hvilken grad kommisjonen skal være bundet av generelle regler og retningslinjer som ellers gjelder for offentlige granskningskommisjoner. Utvalget

bør vurdere om det er behov for mer generelle regler og retningslinjer for virksomheten til parlamentariske granskningskommisjoner, og eventuelt utarbeide forslag til slikt regelverk, for eksempel vedrørende prosessuelle rettigheter om vitneplikt og regler om taushetsplikt og selvinkriminering. I vurderingen skal utvalget også se hen til at parlamentariske granskningskommisjoner, i egenskap av organer for Stortinget, i dag ikke er underlagt sentralt regelverk for offentlig saksbehandling som forvaltningsloven, offentleglova og arkivlova.

IV

Forholdet til eksterne organer tilknyttet Stortinget

Stortinget har fem faste eksterne organer: Riksrevisjonen, Stortingets ombudsmann for forvaltningen, Ombudsmannsnemnda for Forsvaret, Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåknings og sikkerhetstjeneste og Norges institusjon for menneskerettigheter. De har ulike former for tilknytning til Stortinget og Stortingets administrasjon.

Utvalget skal innenfor dette temaet utrede følgende problemstillinger:

- a) *Organenes organisatoriske og administrative tilknytning til Stortinget.* Det er ikke et ordinært over- og underordningsforhold mellom Stortinget og de tilknyttede organene. Organene er ulikt organisert (kollegium, utvalg, styre, personlig verv), og Stortingets presidentskap og Stortingets administrasjon ivaretar ulike administrative og styringsmessige funksjoner for organene (for eksempel sikkerhetsklarering av personell, tilsetting i enkelte administrative stillinger, fastsettelse av personalreglement, behandling av budsjettforslag mv). Utvalget skal vurdere i hvilken utstrekning Stortingets presidentskap og Stortinget administrasjon skal ivareta administrative og styringsmessige funksjoner for organene, særlig sett hen til organenes behov for uavhengighet fra Stortinget. Utvalget skal også vurdere om det bør fastsettes generelle prinsipper for hvordan de tilknyttede organene bør organiseres.
- b) *Ny lov for Ombudsmannsnemnda for Forsvaret.* Virksomheten til Ombudsmannsnemnda for Forsvaret er i dag regulert gjennom instruks fastsatt av Stortinget, mens øvrige faste eksterne organer tilknyttet Stortinget er regulert enten gjennom lov eller ved en kombinasjon av lov og instruks. Utvalget skal vurdere om det bør utarbeides en egen lov også for Ombudsmannsnemnda for Forsvaret, og skal i så fall utarbeide forslag til en slik lov.
- c) *Ny lov for Sivilombudsmannen.* Utvalget skal utarbeide ny lov til erstatning for gjeldende lov om Stortingets ombudsmann for forvaltningen (sivilombudsmannsloven). Utvalget skal her ta utgangspunkt

i Sivilombudsmannens arbeidsgrupperapport om behov for endringer i sivilombudsmannsloven avgitt 4. juli 2018, samt de føringer som er gitt ved kontroll- og konstitusjonskomiteens behandling av denne, jf. Innst. 223 S (2018–2019) fra konstitusjonskomiteen om Sivilombudsmannens Arbeidsgrupperapport om endringer i sivilombudsmannsloven og Dokument 19 (2017–2018) punkt 6 i rapport til Stortingets presidentskap fra utvalg nedsatt for å vurdere prosessen og valgbarheten til medlem i de komiteer, utvalg og nemnder som Stortinget oppnevner.

V

Ekstern revisjon av Stortingets administrasjon

Etter Grunnloven § 75 k skal Stortinget utnevne fem revisorer som skal gjennomgå statens regnskaper, og det har helt siden 1800-tallet vært praksis at Riksrevisjonen fører kontroll med Stortingets regnskaper. Riksrevisjonen har imidlertid ikke gjennomført forvaltningsrevisjoner av Stortinget, og det har vært ulike oppfatninger om Riksrevisjonens adgang til å gjennomføre etterlevelsesrevisjoner av Stortingets administrasjon. Mulige innretninger av fremtidige kontrollsystemer for Stortingets administrasjon ble drøftet i Dokument 18 (2017–2018) Rapport til Stortingets presidentskap fra arbeidsgruppen for oppfølging av Riksrevisjonens rapport om byggeprosjektet Prinsensgate 26 mv. I Innst. 406 S (2017–2018) om oppfølging av rapporten uttalte presidentskapet at

«Presidentskapet vil bemerke at byggeprosjektet Prinsensgate 26 mv. har vist at det er nødvendig å få på plass mer effektive rutiner for kontroll og revisjon av administrasjonens virksomhet. Presidentskapet mener at det på dette viktige området kan være behov for ytterligere vurderinger og utredninger utover de forslag som er foreslått i arbeidsgruppens rapport. Presidentskapet vil komme tilbake til disse spørsmålene på egnet måte.»

Utvalget gis på denne bakgrunn i oppdrag å utrede og fremme forslag til fremtidige ordninger for revisjon av Stortingets administrasjon.

VI

Annet

Utvalget har ellers anledning til å ta opp til overveie andre sider ved Stortingets kontrollfunksjon enn de som er nevnt ovenfor.

Utvalget skal imidlertid ikke vurdere riksrettsordningen eller grunnlovsbestemmelsene om opplysningsplikt og parlamentarisme, som ble vedtatt i 2007. Utvalget skal heller ikke vurdere Stortingets spørreinstuturter (spørsmål til skriftlig besvarelse, ordinær og muntlig spørretime og interpellasjoner).

Videre skal utvalget ikke gå nærmere inn på kontrollvirksomheten i regi av Stortingets kontrollutvalg

for etterretnings-, overvåknings- og sikkerhetstjeneste, Riksrevisjonens kontrollvirksomhet overfor forvaltningen eller virksomheten til Nasjonal institusjon for menneskerettigheter, da det for disse organene enten er nylig gjennomført eller planlagt egne evalueringprosesser.

Utvalget kan fremme forslag om endringer eller tilføyelser i Grunnloven, ordinær lovgivning, og Stortingets forretningsorden og regelverk fastsatt i medhold av denne.

3. Innhenting av synspunkter fra forvaltningen og eksterne organer for Stortinget

Det forutsettes at utvalget når det gjelder forhold som berører forvaltningen eller eksterne organer for Stortinget, innhenter erfaringer og synspunkter fra henholdsvis Statsministerens kontor og departementene, og fra Stortingets eksterne organer.

4. Frist for utvalgets arbeid

Utvalget skal avgi sin innstilling innen 31. januar 2021. Dersom utvalget ønsker å fremme forslag til grunnlovsendringer som kan fremsettes i inneværende stortingsperiode, bør utvalget avgi en delinnstilling med forslag til endringer i Grunnloven senest innen 31. august 2020.

2. Presidentskapet gis fullmakt til å gjøre eventuelle justeringer av mandatet.

3. Presidentskapet gis fullmakt til å oppnevne leder og øvrige medlemmer av utvalget.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå presidentskapet vart samrøystes vedteken.

Presidenten: Sak nr. 2 var utgreiing.

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Stortinget samtykker til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 258/2018 av 5. desember 2018 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv (EU) 2015/1794 om arbeidsrettigheter for sjøfolk.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Votering i sak nr. 4

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgende vedtak til

l o v

om endringer i skipsarbeidsloven mv.

I

I lov 21. juni 2013 nr. 102 om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip gjøres følgende endringer:

§ 4-2 første ledd skal lyde:

(1) Utbetaling av lønn skal skje minst én gang i måneden. Utbetaling av feriepenger skjer i henhold til *ferieloven*.

§ 5-1 annet ledd og nytt tredje til femte ledd skal lyde:

(2) *Vurderer arbeidsgiver å gå til oppsigelse av minst ti arbeidstakere innenfor et tidsrom på 30 dager, uten at oppsigelsene er begrunnet i de enkelte arbeidstakers forhold, skal det innledes drøftinger med arbeidstakernes tillitsvalgte. Drøftingene skal omhandle muligheten for å unngå oppsigelser eller redusere antallet, og tiltak for å minske skadevirkningene av oppsigelsene for arbeidstakerne. Arbeidsgiver skal så tidlig som mulig gi tillitsvalgte relevante opplysninger skriftlig.*

(3) *Ved oppsigelser etter annet ledd, skal arbeidsgiver gi de tillitsvalgte alle relevante opplysninger. Dette omfatter skriftlig melding om:*

- a. *grunnene til eventuelle oppsigelser*
- b. *antallet arbeidstakere som vil kunne bli oppsagt*
- c. *hvilke arbeidsgrupper arbeidstakerne som vil kunne bli oppsagt tilhører*
- d. *antallet arbeidstakere som normalt er ansatt*
- e. *hvilke arbeidstakergrupper som normalt er sysselsatt*
- f. *over hvilken periode oppsigelsene vil kunne bli foretatt*
- g. *forslag til kriterier for utvelgelse av de som eventuelt skal sies opp*
- h. *forslag til kriterier for beregning av eventuelle ekstraordinære sluttvederlag.*

Meldingen skal gis tidligst mulig og senest samtidig med at arbeidsgiver innkaller til drøftinger. Tilsvarende melding skal også gis til Arbeids- og velferdsetaten, jf. arbeidsmarkedsloven § 8.

(4) *Arbeidstakernes tillitsvalgte kan kommentere meldingen direkte overfor Arbeids- og velferdsetaten.*

(5) *Planlagte masseoppsigelser får tidligst virkning 30 dager etter at Arbeids- og velferdsetaten er underrettet. Arbeids- og velferdsetaten kan forlenge fristen i henhold til arbeidsmarkedsloven § 8 tredje ledd.*

§ 5-6 fjerde ledd oppheves.

Nytt kapittel 5 A med §§ 5 A-1 til 5 A-5 skal lyde:

Kapittel 5 A. Arbeidstakernes rettigheter ved virksomhetsoverdragelse

§ 5 A-1 Kapitlets virkeområde

(1) Kapitlet her gjelder ved overdragelse av en virksomhet eller en del av en virksomhet, herunder overdragelser av sjøgående skip. Med overdragelse menes en overføring av en selvstendig økonomisk enhet som beholder sin identitet etter overføringen. Kapitlet kommer likevel ikke til anvendelse dersom overdragelsen utelukkende gjelder skip.

(2) §§ 5 A-3 til 5 A-5 gjelder bare når

- a. virksomheten eller den delen av virksomheten som skal overdras ligger innenfor EØS, og
- b. erververen ligger innenfor EØS, eller den virksomheten eller delen av denne som overdras, forblir innenfor EØS.

(3) §§ 5 A-2 og 5 A-3 gjelder ikke ved overdragelse fra et konkursbo.

§ 5 A-2 Vern mot oppsigelse

(1) Overdragelse av en virksomhet eller en del av en virksomhet som nevnt i § 5 A-1 gir ikke i seg selv grunn for oppsigelse eller avskjed fra tidligere eller ny arbeidsgiver.

(2) Dersom en arbeidsavtale eller et arbeidsforhold opphører fordi skiftet av arbeidsgiver medfører vesentlige endringer i arbeidsvilkårene til skade for arbeidstakeren, anses opphøret som en følge av arbeidsgivers forhold.

(3) Ved tvister etter denne paragrafen gjelder §§ 5-10 og 5-11.

§ 5 A-3 Lønns- og arbeidsvilkår

(1) Den tidligere arbeidsgiverens rettigheter og plikter som følger av en arbeidsavtale eller et arbeidsforhold som foreligger på det tidspunktet overdragelsen finner sted, overføres til den nye arbeidsgiveren.

(2) Den nye arbeidsgiveren skal opprettholde de individuelle arbeidsvilkårene som følger av en tariffavtale som den tidligere arbeidsgiveren var bundet av, inntil tariffavtalen utløper, eller en annen tariffavtale trer i kraft eller kommer til anvendelse.

(3) Arbeidstakernes rett til videre opptjening av alders-, etterlatte- og uførepensjon i henhold til en kollektiv tjenstepensjon, overføres ikke etter første og annet ledd.

§ 5 A-4 Representasjon

(1) Hvis virksomheten bevarer sin uavhengighet, skal tillitsvalgte som representerer arbeidstakere som

berøres av en overdragelse som nevnt i § 5 A-1, beholde sin rettsstilling og funksjon.

(2) Hvis virksomheten ikke bevarer sin uavhengighet, skal de overførte arbeidstakerne som var representert før overdragelsen, fortsatt være representert på en egnet måte frem til et nyvalg kan finne sted.

(3) Første ledd gjelder ikke dersom overdragelsen medfører at grunnlaget for arbeidstakernes representasjon opphører. I slike tilfeller skal de tillitsvalgte fortsatt være sikret vern i samsvar med de avtalene som beskytter de tillitsvalgte på dette området.

§ 5 A-5 Informasjon og drøfting

(1) Tidligere og ny arbeidsgiver skal så tidlig som mulig informere de berørte arbeidstakernes tillitsvalgte om overdragelsen. Det skal gis særskilt informasjon om a.grunnen til overdragelsen
b.den fastsatte eller foreslåtte dato for overdragelsen
c.de rettslige, økonomiske og sosiale følgene av overdragelsen for arbeidstakerne
d.planlagte tiltak overfor arbeidstakerne.

(2) I virksomheter hvor det ikke er tillitsvalgte skal de berørte arbeidstakerne så tidlig som mulig få informasjonen nevnt i første ledd.

(3) Dersom tidligere eller ny arbeidsgiver planlegger tiltak overfor arbeidstakerne, skal de så tidlig som mulig drøfte tiltakene med de tillitsvalgte med sikte på å oppnå en avtale.

§ 10-1 femte til syvende ledd oppheves.

§ 11-1 annet ledd oppheves. Nåværende tredje ledd blir annet ledd.

§ 11-2 nytt fjerde ledd skal lyde:

(4) *Bestemmelsene i denne paragrafen kan fravikes ved tariffavtale.*

§ 11-4 oppheves.

II

I lov 12. juni 1987 nr. 48 om norsk internasjonalt skipsregister skal § 8 første ledd lyde:

Bestemmelsene i skipsarbeidsloven § 3-1 fjerde ledd, §§ 3-3 til 3-8, § 4-2 tredje ledd, § 4-6 første ledd bokstav a, § 5-2 første ledd annet punktum og annet og tredje ledd, § 5-3 annet ledd og tredje ledd bokstav a til d, § 5-4, § 5-6 annet ledd, § 5-7, § 5-9, § 5-10, § 5-12, § 5 A-2, §§ 6-1 til 6-3, § 7-2, § 7-3, §§ 7-5 til 7-12, § 8-4 og § 11-2 kan fravikes i tariffavtale.

III

I lov 23. august 1996 nr. 63 om allmenngjøring av bestemmelser i tariffavtale om europeiske samarbeidsutvalg m.v. oppheves § 1 annet ledd.

IV

Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Presidenten: Det vert votert over overskrifta til lova og lova i det heile.

V o t e r i n g :

Overskrifta til lova og lova i det heile vart samrøystes vedtekne.

Presidenten: Lovvedtaket vil verta sett opp til andre gongs behandling i eit seinare møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Stortinget samtykker i godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 215/2018 av 26. oktober 2018 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2014/67/EU om håndheving av utsendingsdirektivet og endring av IMI-forordningen (håndhevingsdirektivet).

Presidenten: Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 74 mot 21 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 15.28.07)

Votering i sak nr. 6

Presidenten: Under debatten er det sett fram i alt tolv forslag. Det er

- forslaga nr. 1–3, frå Lise Christoffersen på vegner av Arbeidarpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslaga nr. 4–9, frå Lise Christoffersen på vegner av Arbeidarpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 10, frå Per Olaf Lundteigen på vegner av Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti

- forslaga nr. 11 og 12, frå Per Olaf Lundteigen på veg-
ner av Senterpartiet
Det vert først votert over forslaga nr. 11 og 12, frå
Senterpartiet.

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen definere kriterier for forlengelse for de som har behov for ytelsen ut over tre år. Endringsforslaget må gi rom for skjønnsmessige vurderinger av den enkeltes behov for forlengelse av stønadsperioden. Forlengelse skal blant annet kunne innvilges når mottakeren ikke er ferdig avklart, eller Nav og offentlig helsevesen ikke har oppfylt sine forpliktelser. Myndighet for vedtak og ev. forlengelse av AAP-perioden må ligge hos det lokale Nav-kontor.»

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag som gir en etterspørsel i arbeidslivet som fører til reell likestilling for folk med redusert arbeidsevne.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varsla støtte til forslaga. Sosialistisk Venstreparti har varsla subsidiær støtte.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Senterpartiet vart med 78 mot 20 røyster ikkje vedtekte.

(Voteringsutskrift kl. 15.29.13)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 10, frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen instruere Nav til å gjennomgå alle sakene hvor personer har mistet retten til AAP som følge av redusert varighet eller som følge av innstramminger i unntaksbestemmelsene, slik at AAP-ytelsen videreføres for å unngå at disse personene blir avhengige av sosialhjelp.»

Arbeidarpartiet, Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vart med 51 mot 47 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 15.29.34)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 8, frå Arbeidarpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge fram forslag til lovendring der stønadsperioden for arbeidsavklaringspenger settes til inntil fire år, og der det defineres kriterier for reell mulighet for forlengelse for de

som har behov for ytelsen ut over fire år. Endringsforslaget må gi rom for skjønnsmessige vurderinger av den enkeltes behov for forlengelse av stønadsperioden. Forlengelse skal blant annet kunne innvilges når mottakeren ikke er ferdig avklart, eller Nav og offentlig helsevesen ikke har oppfylt sine forpliktelser. Denne myndigheten må ligge hos det lokale Nav-kontor.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Arbeidarpartiet og Sosialistisk Venstreparti vart med 62 mot 36 røyster ikkje vedtekte.

(Voteringsutskrift kl. 15.29.53)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 4–7 og nr. 9, frå Arbeidarpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med lovforslag som utvider muligheten for bruk av unntaksbestemmelsen i folketrygdloven § 11-12 annet og tredje ledd, slik at AAP-perioden kan forlenges etter en individuell vurdering av behov, i tråd med målet om at flest mulig skal kunne komme helt eller delvis i arbeid.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre mottakere av arbeidsavklaringspenger rett til forlengelse dersom Nav og/eller helsevesenet ikke har klart å avklare brukeren innen utgangen av perioden man kan motta arbeidsavklaringspenger.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre økte krav til Nav i form av en plikt for etaten til tett oppfølging av mottakere av arbeidsavklaringspenger, slik at gjensidigheten i forholdet mellom bruker og forvaltning gjenopprettes, som forutsatt da Nav-reformen ble vedtatt.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at beslutninger om midlertidige ytelser, herunder AAP, skal tas i førstelinjen, som forutsatt da Nav-reformen ble vedtatt.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til konkrete fattigdomsforebyggende strakstiltak som kan settes inn for de som har opplevd og de som nå opplever inntektsbortfall på grunn av innstramminger i AAP.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varsla støtte til forslaga. Senterpartiet har varsla subsidiær støtte.

Votering:

Forslaga frå Arbeidarpartiet og Sosialistisk Venstreparti vart med 51 mot 47 røyster ikkje vedtekne.
(Voteringsutskrift kl. 15.30.16)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k:

I

Dokument 8:80 S (2018–2019) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Solfrid Lerbrekk, Arne Nævra, Karin Andersen, Sheida Sangtarash, Freddy André Øvstegård, Torgeir Knag Fylkesnes og Audun Lysbakken om trygghet, verdighet og skikkelig hjelp for folk som trenger arbeidsavklaringspenger – vedtas ikke.

II

Dokument 8:85 S (2018–2019) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hadia Tajik, Arild Grande, Eigil Knutsen og Lise Christoffersen om behovet for nye unntaksbestemmelser og vedtaksrutiner når det gjelder varighetsbegrensningen i arbeidsavklaringsperioden (folketrygdloven § 11-12 annet og tredje ledd) – vedtas ikke.

Presidenten: Det vert votert alternativt mellom tilrådinga og forslaga nr. 1, 2 og 3 frå Arbeidarpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å innføre en aktivitetsrett for personer som har behov for tiltak og oppfølging fra Nav. Retten skal sikre at den enkelte blir fulgt opp regelmessig med tiltak som er individuelt vurdert for den enkelte. Navs plikt til oppfølging må styrkes.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å fjerne den innførte karenstiden i AAP-ordningen og reversering av innstrammingene i folketrygdloven § 11-5, der andre hensyn enn sykdom ble tonet ned.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen raskt gjennomgå konsekvensene av innstrammingene i arbeidsavklaringspenger og komme tilbake til Stortinget med en helhetlig redegjørelse om dette. Gjennomgangen skal blant annet gi svar på hvor mange som på grunn av omleggingen er skjøvet over på sosialhjelp eller har falt utenfor systemet uten kommunal eller statlig inntektssikring.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varsla støtte til forslaga.

Votering:

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen og forslaga frå Arbeidarpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vart tilrådinga vedteken med 51 mot 47 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 15.30.49)

Votering i sak nr. 7

Presidenten: Under debatten har Karin Andersen sett fram to forslag på vegner av Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan BPA-ordningen kan finansieres direkte av staten, og hvordan rett til BPA-timer kan gis direkte av staten, med mål om at det gis et likt og kontinuerlig tjenestetilbud uavhengig av hvor i Norge brukeren bor, og på en måte som sikrer intensjonene med ordningen.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av diskrimineringslovgivningen slik at retten til informasjon, varer og tjenester for mennesker med nedsatt funksjonsevne inkluderes.»

Det vert votert alternativt mellom desse forslaga og tilrådinga frå komiteen.

Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varsla støtte til forslaga.

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k:

Dokument 8:87 S (2018–2019) – Representantforslag fra stortingsrepresentant Kristoffer Robin Haug om å gjøre ordningen med brukerstyrt personlig assistanse reell for alle – vedtas ikke.

Votering:

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen og forslaga frå Sosialistisk Venstreparti vart tilrådinga vedteken med 88 mot 9 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 15.31.42)

Presidenten: I sakene nr. 8 og 9 ligg det ikkje føre noko voteringstema.

Sak nr. 10 [15:31:57]

Referat

1. (357) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Emilie Enger Mehl, Geir Inge Lien, Ole André

Myhrvold, Liv Signe Navarsete, Åslaug Sem-Jacobsen og Sandra Borch om å stoppe sentralisering av domstolene (Dokument 8:156 S (2018–2019))

Samr.: Vert sendt justiskomiteen.

2. (358) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Elisabeth Kaski, Freddy André Øvstegård og Karin Andersen om et rettferdig boligmarked (Dokument 8:154 S (2018–2019))

Samr.: Vert sendt kommunal- og forvaltningskomiteen som legg utkastet sitt til tilråding fram for finanskomiteen til fråsegn før innstilling vert lagd fram.

3. (359) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Siri Gåsemyr Staalesen, Espen Barth Eide, Eirik Sivertsen, Stein Erik Lauvås og Masud Gharahkhani om stans av Statsbyggs planlagte salg av øyene i indre Oslofjord (Dokument 8:155 S (2018–2019))

Samr.: Vert sendt kommunal- og forvaltningskomiteen.

Presidenten: Dermed er sakene på dagens kart ferdigbehandla.

Forlanger nokon ordet før møtet vert heva? – Møtet er heva.

Møtet heva kl. 15.33.
